

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΝΓ' | ΤΕΥΧ. Α' | ΑΘΗΝΑΙ, 1. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14, Τ. 140-ΤΗΛ. 718-308 | 1/15 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1976 | ΑΡΙΘ. 3-4

ΑΓΑΠΗΣΩΜΕΝ ΤΗΝ ΣΠΟΥΔΑΖΟΥΣΑΝ ΝΕΟΤΗΤΑ

ΤΟ ΙΔΕΩΔΕΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΜΟΡΦΩΣΕΩΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ

Γ'

1. Ἡ εἰλικρίνεια ἐπιβάλλει νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι πρῶταρχικὴ αἰτία τῆς παρατηρουμένης ἀναταραχῆς τῆς Νεότητος εἴμεθα ἡμεῖς οἱ πρεσβύτεροι. Κατέστημεν ἐπιλήσμονες τῶν ὑποχρεώσεών μας ἔναντι τῆς Ἐκκλησίας, τῆς Πολιτείας, τῆς Κοινωνίας, τῆς Πατρίδος, τῆς Οἰκογενείας, τῆς ἀνθρωπίνης ἀλληλεγγύης, τῶν μοχθούντων συνανθρώπων μας—ἀγροτῶν, ἐργατῶν, ὑπαλλήλων, βιοτεχνῶν, βιοπαλαιστῶν γενικῶς—καὶ ἀντὶ τῆς δικαίας καὶ ἰσορροποῦ κατανομῆς τῶν ἀγαθῶν, κάθε τάξις ἐπιζητεῖ ἴδια ὠφελήματα εἰς βάρος τῆς ἄλλης τάξεως, ἐν ἐπιγνώσει τῆς προσγινομένης ἀδικίας. Ὁ ἄκρατος ἀτομικισμὸς εἶχεν ὥς ἐπακόλουθον τὸν ἄκρατον φιλελευθερισμόν, ὅστις πάλιν ὠδήγησεν εἰς τὴν ἐγωϊστικὴν περιφρόνησιν κανόνων, νόμων καὶ ἀρχῶν τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Ἐκαστος ἀπαιτεῖ νὰ ζῇ, νὰ πολιτεύεται, νὰ πράττῃ, νὰ βουλευέται, νὰ συμπεριφέρεται, ὅπως αὐτὸς θέλει. ἔστω καὶ ἂν ἡ διαγωγὴ τοῦ αὐτοῦ προσκρούῃ εἰς θεσπίσματα καὶ κανόνας καὶ ἀρχάς, γραπτὰς ἢ ἀγράφους, τῆς Κοινωνίας. Ἐὰν δὲ εἰς ὅλα αὐτὰ προστεθῇ καὶ ἡ ὑπουργὸς ὁ ἐγωϊστικὴ καὶ μηδενιστικὴ προπαγάνδα, ἡ καταλύουσα πολιτικά, ἐθνικά, θρησκευτικά, ἠθικά καὶ μορφωτικά συστήματα, ἀποτελέσαντα ἐπὶ αἰῶνας τὰ στερεὰ θεμέλια ἀναπτύξεως ἐνὸς ἀξιοθαυμάστου Πολιτι-

σμοῦ, θεμελιωθέντος ἐπὶ τε τῆς πρὸ Χριστοῦ Ἑλληνικῆς σοφίας καὶ μεγαλουργίας, ἐπίσης ἐπὶ τῆς Ἑβραϊκῆς Θεογνωσίας καὶ, ὑπεράνω πάντων, ἐπὶ τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας καὶ τῆς ἐπ' αὐτῆς στηριζομένης Κοσμοθεωρίας, ὡς ἀνέπτυξαν ταύτην ἐξέχοντα πνεύματα μεγάλων Φιλοσόφων, τότε θὰ καταληφθῇ ἀσφαλῶς ὑπὸ δέους καὶ θὰ περιπέσῃ εἰς ἀγχώδη κατάστασιν, διαισθανόμενος τὸ χάος, εἰς τὸ ὁποῖον ὠδήγησεν ἡμεῖς ὁ ἐγωϊσμός, ἡ ἡδυπάθεια, ὁ ἀτομικισμός, ὁ φιλευθερισμός, ἡ ἀσέβεια, ἡ ἀπιστία καὶ ἡ ὑλοφροσύνη!

2. Ἡμεῖς οἱ ἐν τέλει, οἱ πρεσβύτεροι, οἱ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας κατέχοντες καὶ διέποντες, οἱ ὁπαδοὶ καὶ ἀμύντορες τοῦ πολυσυζητουμένου «κατεστημένου», ἡμεῖς λέγω οἱ «πρεσβύτεροι» καθ' ἡλικίαν εἴμεθα οἱ ἐκούσιοι ἢ πολλάκις καὶ οἱ ἀκούσιοι δημιουργοὶ τῶν ἀιατρεπτικῶν ἰδεῶν καὶ τῶν παραδεδομένων κοινωνικῶν ἀρχῶν, ὥστε σήμερον ἐκ τοῦ ἰδικοῦ μας κακοῦ παραδείγματος ἐμποτισθεῖσα καὶ ἡ σπουδάζουσα Νεότης νὰ γίνῃ φορεὺς ἰδεῶν καὶ ἀρχῶν τοῦτ' αὐτὸ καταλυτικῶν τῶν πάντων. Καὶ ἡμεῖς μὲν εἴμεθα, ἂν θέλωμεν ἐν εἰλικρινείᾳ νὰ ὁμολογήσωμεν, ἡ τῶν κακῶν καὶ ἀναταραχῶν ἐν τῇ Κοινωνίᾳ αἰτία, τὸ δὲ αἰτιατὸν ἡ Νεότης! Ἡ πεφλημένη Νεότης, ἡ ἐλ-

Β' ΣΥΝΔΙΑΣΚΕΨΙΣ ΤΗΣ ΜΙΚΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟ-ΠΑΛΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΚΑΙ ΠΑΛΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΗΣ*

5. Ἡ ὑποστατικὴ ἑνωσις.

Περὶ τῆς ὑποστατικῆς ἐνώσεως τῶν δύο φύσεων
ἡ Ἐκκλησία διδάσκει ὅτι:

1. Ἡ θεία καὶ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἡνώθησαν ὑποστατικῶς, τοῦτ' ἔστιν ἐν τῇ ὑποστάσει ἢ τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ Λόγου, ὅστις σαρκωθείς προσέλαβεν οὐχὶ τὴν καθόλου ἀνθρωπίνην φύσιν, ἀλλὰ ἀτομικὴν καὶ μὴ προϋπάρξασαν, «οὐ καθ' ἑαυτὴν ὑποστᾶσαν καὶ ἄτομον χρηματίσασαν πρότερον... αὐτὸς ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος χρηματίσας τῇ σαρκὶ ὑπόστασις» (Ἰωάννης Δαμασκηνός, P.G. 94,1024.985). Ἐπομένως ὁ Κύριος προσέλαβεν οὐχὶ ἀνθρωπίνην ὑπόστασιν, ἀλλ' ἀνθρωπίνην φύσιν, καὶ δὴ τὴν ὅλην ἀνθρωπίνην φύσιν ἐν πάσῃ τῇ πληρότητι αὐτῆς. Ἡ προσληφθεῖσα δὲ ἀτομικὴ ἀνθρωπίνη φύσις ἦτο ἀληθὴς καὶ τελεία «ἐκ ψυχῆς λογικῆς καὶ σώματος», κατὰ τὸν χαλκηδόνειον ὅρον, καὶ δὲν προϋπῆρξε πρότερον καθ' ἑαυτὴν ἐν ἀτόμῳ. Ἐξω τοῦ ἐνιαίου προσώπου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὔτε προδιεπλάσθη, ἀλλ' ἤρξατο ὑφισταμένη ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς θείας ἐνσαρκώσεως, «ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου» ἐν τῇ ἐνότητι τοῦ προσώπου ἢ τῇ ὑποστάσει τοῦ Θεοῦ Λόγου, οὕτως ὥστε οὐδέποτε ἔσχεν αὕτη ἑτέραν ὑπόστασιν, εἰ μὴ μόνον τὴν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

2. Διὰ τοῦτο ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ἐν πρόσωπον «ἐν δύο φύσεσι», τῇ θείᾳ καὶ τῇ ἀνθρωπίνῃ, οὐχὶ δὲ «ἐκ δύο φύσεων». Ἡ Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἐδί-
δαξεν «ὁμολογεῖν ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν Χριστόν, Υἱόν,

Κύριον, μονογενῆ, ἐν δύο φύσεσιν ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως, ἀχωρίστως γνωριζόμενον, οὐδαμοῦ τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀνηρημένης διὰ τὴν ἑνωσιν, σφριζόμενης δὲ μᾶλλον τῆς ιδιότητος ἐκατέρας φύσεως καὶ εἰς ἐν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν συντρεχούσης». Προσέτι ἡ ὑποστατικὴ ἐν Χριστῷ ἑνωσις τῶν δύο φύσεων, συντελεσθεῖσα «ἐξ ἁκρας συλλήψεως ἀσυγχύτως καὶ ἀχωρίστως», παραμένει ἑσαεὶ ἀχώριστος καὶ ἀδιάλυτος εἰς τὸν αἰῶνα, τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως διαμενούσης «ἀχωρίστως» συνηνωμένης μετὰ τῆς θείας αἰωνίως. Διὰ τοῦτο εἶναι ὁ θεᾶνθρωπος «Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας» (Ἐβρ. 13,8).

3. Ἐφ' ὅσον ἐν τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ εἶναι δύο φύσεις, ἡ θεία καὶ ἡ ἀνθρωπίνη, ἄρα εἶναι ἐν αὐτῷ καὶ δύο φυσικαὶ θελήσεις αὐτεξούσιοι, ἡ θεία καὶ ἡ ἀνθρωπίνη, καὶ δύο φυσικὰ ἐνέργειαι, ἡ θεία καὶ ἡ ἀνθρωπίνη, καὶ δύο φυσικὰ αὐτεξούσια, τὸ θεῖον καὶ τὸ ἀνθρώπινον, ὡς καὶ σοφία καὶ γνῶσις θεοῦ καὶ ἀνθρώπου. Οὕτως ὁ Κύριος, ὁμοούσιος ὦν τῷ Θεῷ-Πατρί, αὐτεξούσιως ἤθελε καὶ ἐνῆργει ὡς Θεός, ὁμοούσιος δὲ ὦν καὶ ἡμῖν τοῖς ἀνθρώποις, αὐτεξούσιως ἤθελε καὶ ἐνῆργει ὡς ἄνθρωπος ὁ αὐτός, ἔχων ὅμως τὸ «θέλει καὶ ἐνεργεῖν οὐ διηρημένως, ἀλλ' ἡνωμένως, θέλει γὰρ καὶ ἐνεργεῖ ἐν ἐκατέρᾳ μορφῇ μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας». Οὕτως, ἄρα, νοοῦμεν τὰς δύο θελήσεις οὐχὶ ὡς ὑπεναντίας καὶ ἀντιτιπτούσας ἢ ἀντιπαλαιούσας, ἀλλ' ἁρμονικῶς θελούσας τὸ αὐτὸ κατὰ τὸν ἴδιον ἐκατέρᾳ τρόπον, καὶ δὴ ὡς ἐπομένῃ καὶ ὑποτασσομένην ἐλευθέρως τὴν ἀσθενῆ ἀνθρωπίνην θέλησιν εἰς τὴν πανσθενῆ θείαν θέλησιν, ὅποτε ἀμφότεραι αἱ θελήσεις καὶ αἱ ἐνέργειαι ἐκινεῖντο «ἡνωμέ-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 31 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2 τεύχους.

πὶς καὶ τὸ καύχημα τῶν γονέων, τῆς Πολιτείας τοῦ Ἑθνους! Ἡ Νεότης, μὲ ὅλας τὰς φύσει ἐνυπαρχούσας ἐν αὐτῇ ὀρμητικὰς διαθέσεις· μὲ τὸ ἀδέσμευτον σφρῖγος καὶ τὸν πηγαῖον συναισθηματισμόν της! Ἡ Νεότης, λοιπόν, ἔξωθεν ὑποκινουμένη ὑπὸ παντοίων ὀργάνων, ἴδια καταδοκούντων ὀφέλη—πολιτικά καὶ κοινωνικά κυρίως—, κατέστη ὄργανον καταλυτικὸν ἀρχῶν, ἰδεῶν, εὐνομίας καὶ τάξεως, πο-

ρείας βίου οἰκογενειακοῦ, κοινωνικοῦ, σχολικοῦ, παιδευτικοῦ, πολιτικοῦ κ.τ.δ., μὲ ἀπροβλέπτους συνεπείας διὰ τὸ ἄμεσον μὲν μέλλον δι' ἡμᾶς, διὰ τὸ ἀπώτερον δὲ διὰ τοὺς ἰδίους!

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝ. Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Ὁμότιμος Καθηγητῆς τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

ΧΡΟΝΙΚΟΝ ΤΩΝ ΕΟΡΤΑΣΤΙΚΩΝ ΕΚΔΗΛΩΣΕΩΝ

ΕΠΙ ΤΗΣ ΜΝΗΜΗΣ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΦΩΤΙΟΥ

Μετά πολλῆς λαμπρότητος ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος τὴν 6ην Φεβρουαρίου εορτάζει ἀπὸ τινων ἐτῶν μετ' ἰδιαιτέρων ἐκδηλώσεων τὴν ἱερὰν μνήμην τοῦ Μεγάλου Φωτίου, Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ ὁμολογητοῦ. Οὕτω καὶ κατὰ τὸν πρό τινων ἡμερῶν πανηγυρικὸν εορτασμὸν τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος μνήμης κατηρτίσθη καὶ ἐπραγματοποιήθη ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἰδικὸν εορταστικὸν πρόγραμμα, ἔχον ὡς ἑξῆς:

Τὴν ἐσπέραν τῆς Πέμπτης, 5ης Φεβρουαρίου, ἐν τῷ Ἱερῷ Μητροπολιτικῷ Ναῷ Ἀθηνῶν, χοροστατοῦντος τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφείμ, συμπαραστατουμένου ὑπὸ Συνοδικῶν Ἀρχιερέων, ἐτελέσθη Μέγας πανηγυρικὸς Ἑσπερινός, τὸν ὅποιον παρηκολούθησαν Καθηγηταὶ καὶ Ὑφηγηταὶ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ πλῆθος κλήρου καὶ λαοῦ, ὡμίλησε δὲ ὁ ἑκτακτος Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Στυλιανὸς Παπαδόπουλος ἐπὶ τοῦ θέματος «ὁ Διδάσκαλος εἰς τὴν Ἐκκλησίαν».

Ἡ ὁμιλία τοῦ κ. Παπαδοπούλου:

Ἡ Ἐκκλησία, Μακαριώτατε, μὲ σοφίαν καὶ σύνεσιν ὥρισε νὰ εορτάζῃ πρόσωπα καὶ γεγονότα τῆς πορείας τῆς, τὰ ὁποῖα ἐσημάδεψαν ἀποφασιστικῶς τὴν ζωὴν τῆς, τοὺς προσανατολισμούς τῆς, τὸ εἶναι τῆς. Τὴν ἱερὰν αὐτὴν τακτικὴν συνεχίζομεν καὶ σήμερον ὡς Ἐκκλησία, οἱ Ποιμένες, οἱ Διδάσκαλοι καὶ πάντες οἱ πιστοί.

Σκοπὸς μας ἡ συνεχὴς λήψις αὐτοσυνειδησίας. Ἡ πραγματικὴ εἴσοδος εἰς τὸν πνευματικὸν χῶρον, ἐν

προκειμένῳ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Μεγάλου Φωτίου, ποὺ ἔδοξε τῷ ἁγίῳ Πνεύματι νὰ γίνῃ σκεῦος ἐκλεκτόν. Σκεῦος, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Θεὸς μέσῳ τῶν συνθηκῶν τῆς ἐποχῆς, μέσῳ τῶν ἀδυναμιῶν καὶ τῶν ἀγῶνων, τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς ἀρετῆς, ἔδειξε τὴν γνησίαν ὁδὸν τῆς ἀληθείας, ἐφάνέρωσε σπουδαίας καὶ ἀπαραιτήτους ὀψεις τοῦ μυστηρίου τῆς Ἐκκλησίας, ὡδήγησεν εἰς περαιτέρω προσέγγισιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Ἰδοὺ οἱ μεγάλοι πόλοι τῆς σκέψεως καὶ τῆς προσφοράς τοῦ Μεγάλου Φωτίου: τὸ μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ Πνευματολογία. Ἡ προσφορά του εἰς τοὺς δύο αὐτοὺς τομεῖς ὑπῆρξε τόσον σημαντικὴ, ὥστε μετ' αὐτὸν ἡ Ἐκκλησία ζῇ, φρονεῖ, πιστεύει, ὀδεύει, ἀγωνίζεται, ὅπως ὁ Φώτιος. Ἡ θεολογία τοῦ Φωτίου ἐγένετο θεολογία τῆς Ἐκκλησίας. Εἴμεθα κατὰ τοῦτο φωτειανὴ Ἐκκλησία, ὅπως εἴμεθα ἀθανασιανὴ καὶ βασιλειανὴ (ἐκ τοῦ Μ. Βασιλείου) ἡ Γρηγοριανὴ (ἐκ τοῦ Θεολόγου Γρηγορίου) κ.λπ. Ὅποιος ἐπιθυμεῖ μετὰ τὸ 900 νὰ εἶναι γνήσιον τέκνον τῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ θεολογῇ ὀρθοδόξως, πρέπει νὰ ἐγκολπωθῇ ἀπολύτως ὅχι μόνον ὅ,τι γνήσιον παλαιότεροι Πατέρες καὶ Διδάσκαλοι εἶπον περὶ Ἐκκλησίας καὶ ἁγίου Πνεύματος, ἀλλ' ὅ,τι καὶ ὁ Μέγας Φώτιος εἶπε, συνεχίζων τὴν παράδοσιν ἐκείνων. Τοῦτο δὲ διότι καὶ ὁ Φώτιος ἀνεδείχθη εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας καὶ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν Πατὴρ καὶ Διδάσκαλος αὐτῆς.

Ἀλλὰ ποῖος ὑπῆρξεν ὁ Φώτιος, ὥστε νὰ γίνῃ Πατὴρ καὶ Διδάσκαλος τῆς Ἐκκλησίας;

α. Πρῶτον ὑπῆρξε Διδάσκαλος. Ὑπῆρξε σοφὸς ὑπῆρξε θεολόγος, ὑπῆρξε φιλόλογος, ποιητής, νομικός,

νω» καὶ «συνέτρεχον καταλλήλως πρὸς σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπινου γένους», κατὰ τὴν ΣΤ' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον. Διότι εἰς καὶ ὁ αὐτὸς ἦτο ὁ θέλων καὶ ἐνεργῶν καὶ τὰ θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα ἐν ἑκατέρᾳ μορφῇ μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας. Καὶ γενικῶς, «ἐπειδὴ μία τοῦ Χριστοῦ ἡ ὑπόστασις καὶ εἰς ὁ Χριστός, εἰς ὁ θέλων κατ' ἅμφω τὰς φύσεις, ὡς Θεὸς εὐδοκῶν καὶ ὡς ἄνθρωπος ὑπήκοος γενόμενος» (Ἰωάννης Δαμασκηνός, Ρ. Γ. 95, 160).

Ἡ Ἐκκλησία λοιπὸν διδάσκει ὅ,τι καὶ οἱ Πατέρες τῆς ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὁτινες ὥρισαν: «πάντοθεν τὸ ἀσύγχυτον καὶ ἀδιαίρετον φυλάττοντες, συντόμῳ φωνῇ τὸ πᾶν ἐξαγγέλλομεν, ἕνα τῆς Ἀγίας Τριάδος καὶ μετὰ σάρκωσιν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν, εἶναι πιστεύοντες, φημὲν δύο αὐτοῦ τὰς φύσεις ἐν τῇ μιᾷ αὐτοῦ διαλαμπούσας ὑποστάσει..., τῆς φυσικῆς ἐν αὐτῇ τῇ μιᾷ

ὑποστάσει διαφορᾶς γνωριζομένης τῷ μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας ἑκατέραν φύσιν θέλειν τε καὶ ἐνεργεῖν τὰ ἴδια· καθ' ὃν δὲ λόγον καὶ δύο φυσικὰ θελήματα τε καὶ ἐνεργείας δοξάζομεν, πρὸς σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπινου γένους καταλλήλως συντρέχοντα», ἐφ' ὅσον καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν «τὸ ἀνθρώπινον αὐτοῦ θελημα θεωθὲν οὐκ ἀνῆρέθη, σέσωσται δὲ μᾶλλον».

Τὰ ὡς ἄνω περὶ τῆς ὑποστατικῆς ἐνώσεως τῶν δύο φύσεων τοῦ Κυρίου ἀποτελοῦσι κατὰ τὴν καθ' ἡμᾶς Μικτὴν Ὁρθοδόξο-Παλαιοκαθολικὴν Θεολογικὴν Ἐπιτροπὴν διδασκαλίαν τῆς τε Ὁρθοδόξου καὶ τῆς Παλαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας.

(Ἔπονται αἱ ὑπογραφαὶ τῶν μελῶν τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς).

(Συνεχίζεται)

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΡΜΙΡΗΣ

Ἀκαδημαϊκός - Καθηγητῆς Παν/μίου

μαθηματικός, διπλωμάτης, ρήτωρ¹. Είχε την εύκαιρίαν να κάμη άρίστας σπουδάς. Ή οίκογένειά του διέθετε την δυνατότητα αυτήν. Τα πανάκριβα εις την εποχήν του βιβλία, οί χειρόγραφοι κώδικες, κυριολεκτικώς κατέκλυζον τόν οίκόν του. Άνεστρέφετο άνέτως επιφανείς φιλολόγους και άρχαιογνώστας. Εις τόν τομέα δέ τοῦτον ή προσφορά του ως διδάσκοντος και συγγραφοτος ήπηρεζε τόσον σημαντική, ώστε αυτή να θεωρηται ως άπαρχή άνθήσεως τών έλληνικών γραμμάτων και άναγεννήσεως τών ανθρωπιστικών σπουδών με βάσιν την μελέτην τών κλασσικών Έλλήνων και την ένθάρρυνσιν τών έπιστημών γενικώς. Οὔτω την «μεγάλην σιωπήν» εις τά γράμματα έν Βυζαντίω άκολουθει εποχή άκμης με πρωτομάστορα και κορυφαίον τόν ιερών Φώτιον.

Ή απόκλισις τοῦ τιμωμένου ιεροῦ άνδρός προς τά εκκλησιαστικά γράμματα και την θεολογίαν ήτο εμφανής. Οί Πατέρες και συγγραφείς τής Έκκλησίας τόν ένδιέφερον πρωτίστως. Ή ζωή τής Έκκλησίας τόν άπησχόλει πολύ. Τα προβλήματα της ήσαν δι' αυτόν προβλήματα ζωής, άγωνίας, ύπάρξεως, έγινοντο προβλήματα προσωπικά του. Ταῦτα δεικνύουν πόσον γνήσιος διδάσκαλος ήτο έν τή Έκκλησίā και διά την Έκκλησίαν. Ταῦτα φανερώνουν ότι είχεν όντως τό θεϊον χάρισμα τοῦ Διδασκάλου, ή δραστικότης και τό μέγεθος τοῦ όποίου θ' άποκαλυφθοῦν κατά την άσκησιν τής πατριαρχείας του.

Ή γνησιότης τοῦ Φωτίου ως Διδασκάλου δέν όφείλεται μόνον εις την μεγάλην του σοφίαν και την ίσχυράν διάνοιάν του. Όφείλεται και εις την σχέσηιν τοῦ άνδρός με τό φρόνημα τής Έκκλησίας, με τό ήθος και την Παράδοσιν της. Και είναι ή σχέσις αυτή τοιαύτη, ώστε να μη δυνάμεθα κᾶν να όμιλώμεν περί σχέσεως, αλλά περί σ υ ν ε χ ε ί α ς και πορείας. Δέν έχομεν δηλαδή έν προκειμένω μεγέθη διάφορα, ώστε να αναζητήσωμεν την μεταξύ των σχέσιν. Έχομεν πνευματικήν παρουσίαν, τό πρόσωπον τοῦ ιεροῦ Φωτίου, τό όποιον άποτελεί σ υ ν ε χ ε ι α ν και έκτασιν τοῦ τεραστίου πνευματικοῦ γεγονότος, που είναι ή Παράδοσις. Τό πρώτον άποτελεί ένότητα μετά τοῦ δευτέρου, ταυτότητα πραγματικήν.

Ό Διδάσκαλος Φώτιος δηλαδή, ένῶ διακρίνεται ως πρόσωπον και προσφορά εις την πορείαν τής Έκκλησίας, δέν χωρίζεται άπό αυτήν, δέν είναι ό Φώτιος και ή Έκκλησία, αλλά ό Φώτιος έν τή Έκκλησίā. Τοῦτο δέ σημαίνει ότι και ό Φώτιος ήτο Έκκλησία. Σημαίνει ότι εις τό ιερών του στήθος έφερε και έζη την Παράδοσιν και την ζωήν τής Έκκλησίας: την πίστιν τών Άποστόλων, την διδασχὴν τών Πατέρων. Αὐτός έζη έν τή Έκκλησίā και ή Έκκλησία έν αὐτῷ. Οὔτω ζών και στοχαζόμενος ό Φώτιος, τί άλλο ήδύνατο να είναι ή προσφορά του έκτός άπό

συνέχεια και έκτασις τής Παραδόσεως; Και ή παραδοσιακότης αυτή, που είναι άσφαλώς και δωρεά τοῦ Θεοῦ, καθώς και άποτέλεσμα ίδικοῦ του άγώνος, εκληρονομήθη εις αυτόν άπό την οίκογένειάν του. Άπό την οίκογένειάν του, ή όποία διά την Παράδοσιν άκριβώς, διά τό φρόνημα και τό ήθος τής Έκκλησίας υπέστη διωγμούς και μαρτύρια έκ μέρους τών εικονομάχων, στόχος τών όποίων ήτο ή πίστις, τό φρόνημα και τό ήθος αὐτῆς. Αὐτός δ' οὔτος ό πατήρ τοῦ Φωτίου, άδελφός μάλιστα τοῦ όρθοδόξου πατριάρχου Ταρσίου († 806), έγένετο όμολογητής τής πίστεως και πιθανώτατα και μάρτυς.

Είναι λοιπόν ό Φώτιος γνήσιος Διδάσκαλος όχι μόνον διά την μεγάλην θεολογικήν και θύραθεν σοφίαν του, αλλά και διότι έγένετο πραγματικός φορεὺς τής Παραδόσεως. Φορεὺς μάλιστα έν ύπαρξιακῇ και όχι μόνον θεωρητικῇ έννοίā.

Ταῦτα πάντα συνιστοῦν την ιδιότητα και τό χάρισμα τοῦ γνησίου Διδασκάλου, που έμφανώς είχεν ό Φώτιος. Ταῦτα πάντα συνιστοῦν και τόν έσχατον λόγον, διά τόν όποιον πάντες — έν τή κυριολεξίā δέ πάντες — προσέβλεψαν εις τό πρόσωπον τοῦ επιφανοῦς Διδασκάλου, όταν ό πατριάρχης Ίγνατίος έξειδιώκετο τοῦ θρόνου, τό 857. Ό Διδάσκαλος τής Έκκλησίας Φώτιος ήτο άκόμη λαϊκός. Τοῦτο όμως οὔτε τόν ίδιον ήμποδίζει να είναι γνήσιος διδάσκαλος, οὔτε την όλην Έκκλησίαν έκαμε διστακτικήν εις τό να τοῦ προσφέρει τόν θρόνον, τόν πρώτον οίκουμενικόν θρόνον, τής Βασιλευούσης. Και ένῶ ή Έκκλησία ήθελεν αυτόν Πατριάρχη, εκείνος έδίσταζεν, έδειλία, έφοβείτο, άκριβώς διότι έγνώριζε τό ιερών έργον τοῦ ποιμένος, διότι είχε βαθείαν θεολογικήν παιδείαν, διότι είχε σύνεσιν, διότι είχε Πνεῦμα άγιον.

Φυσικά ή Έκκλησία είχε λάβει την άπόφασίν της. Τό ήθος της άπαιτεί την θυσίαν τών προσωπικών προτιμήσεων εις τό σωτηριῶδες έργον της. Διό και ό Φώτιος άντέδρασε μέν σθεναρῶς, ήρνήθη επιμόνως, παρέκάλεσε μετά δακρύων, αλλά τέλος ήναγκάσθη, έσύρθη, έβιάσθη, σχεδόν συνελήφθη, ίνα μη άποδράση ψηφισθείς. Και εις διάστημα όλίγων ήμερῶν, εις ηλικίαν τριάκοντα έπτὰ έτών, χειροτονήθη, κλαίων και όδυρόμενος, διάκονος, πρεσβύτερος και τέλος επίσκοπος, τά Χριστούγεννα τοῦ έτους 857².

Άπό την στιγμήν αυτήν ό ιερός Διδάσκαλος γίνεται και ποιμήν έν τή Έκκλησίā, γίνεται και Πατήρ τής Έκκλησίας.

β. Δεύτερον, λοιπόν, ό Φώτιος υπήρξε ποιμήν. Τοῦ έδόθη τό μέγα προνόμιον και τό άπερινόητον χάρισμα τοῦ ποιμαίνειν, τοῦ καθοδηγεῖν, τοῦ αγιάζειν, τοῦ κηρύττειν τόν λόγον τοῦ Θεοῦ, τοῦ συγχωρεῖν τά μέλη τής Έκκλησίας. Τοῦ έδόθη έπομένως τό μέγιστον διά την Έκκλησίαν χάρισμα, τό χάρισμα τής πατρό-

1. Καθᾶ μάλιστα γνωρίζομεν άσφαλώς, διότι περί τών σπουδαίων ιδιοτήτων και τών μεγάλων προσόντων τοῦ Φωτίου πληροφορεῖ ό Νικητάς Παφλαγών, θαυμαστής τοῦ Ίγνατίου και σφοδρός αντίπαλος τοῦ Φωτίου (Ρ. Γ. 105, 504).

2. Ταῦτα πάντα πληροφορεῖ αὐτός ό Φώτιος, γράφων προς τόν Ρώμη Νικόλαον Α' (Ι. Βαλέτα) Φωτίου... Έπιστολαί, Λονδίνον 1864, σελ. 148 έξ.).

τητος. Ἐλαβε τὴν δόξαν καὶ τὸν σταυρὸν τοῦ πατρὸς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.

Καὶ ἀσφαλῶς θὰ ἠδύνατο νὰ διακριθῇ ὡς ποιμὴν καὶ κήρυξ τοῦ Εὐαγγελίου, θὰ ἠδύνατο νὰ διαπρέψῃ ἐπ' ἀρεταῖς καὶ θυσίαις διὰ τὸ ποιμνιὸν του, θὰ ἠδύνατο νὰ γίνῃ ὁμολογητὴς καὶ μάρτυς διὰ τὸν Κύριον, θὰ ἠδύνατο νὰ περιληφθῇ εἰς τὸ μὴ πεπληρωμένον νέφος τῶν ἁγίων. Ἀλλὰ δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ γίνῃ Πατὴρ καὶ Διδάσκαλος τῆς Ἐκκλησίας. Πρὸς τοῦτο ἔπρεπε νὰ εἰς τὸ πρόσωπόν του νὰ συναντηθοῦν καὶ τὸ χάρισμα τοῦ Διδασκάλου καὶ τὸ χάρισμα τοῦ πατρὸς. Ἐπρεπε μάλιστα καὶ τὰ δύο χαρίσματα ν' ἀσκηθοῦν κατὰ τρόπον ἑξοχόν, θὰ ἔλεγον μοναδικόν. Διότι πολλοί, σχεδὸν ἀναριθμητοί, ὑπῆξαν οἱ διδάσκοντες καὶ ποιμαίνοντες ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἀλλὰ ὀλίγοι, σχεδὸν ἐλάχιστοι, τιμῶνται ὡς Πατέρες καὶ Διδάσκαλοι.

Ὁ ποιμὴν, ἀφωσιωμένος εἰς τὸ ποιμνιὸν του καὶ γινώσκων τὰ προβλήματα του, καθοδηγεῖ αὐτὸ εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου, ὅπως ἡ Παράδοσις, ἡ Ἐκκλησία ἐδημιούργησε τὴν ὁδὸν αὐτήν. Ὁ Διδάσκαλος, καθαιρόμενος καὶ φωτιζόμενος, κατ' ἑξοχὴν πεπαιδευμένος καὶ ἡσκημένος τὸν νοῦν, εἰσέρχεται περαιτέρω εἰς τὸν γνόφον τῆς ἀληθείας, ἐπιχειρεῖ τὴν βαθυτέραν κατανόησιν τῶν θείων ἀληθειῶν καί, ἂν ἐλεθῇ ἀπὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἐκφράζει περαιτέρω καὶ σαφέστερον τὴν ἀλήθειαν ἐπὶ προκειμένου προβλήματος τῆς Ἐκκλησίας, ὅταν αὕτη διέρχεται, ἕνεκα μεγάλων προβλημάτων, κρίσιν.

Ὅπως δὲ ὅλων τῶν μεγάλων Πατέρων καὶ Διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας ἡ δράσις συμπίπτει χρονικῶς μὲ κρίσιν βαθεῖαν, συγκλονίζουσιν τὴν Ἐκκλησίαν, οὕτω καὶ ἡ δράσις τοῦ Φωτίου συμπίπτει μὲ σπουδαίαν καὶ ἐπικίνδυνον κρίσιν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Πρόκειται διὰ τὸν φοβερὸν σάλον, ποῦ ἐδημιούργει εἰς τὴν ἡνωμένην Ἐκκλησίαν ὁ ἐπίσκοπος τῆς παλαιᾶς Ρώμης καὶ μερικοὶ θεολόγοι τῆς Δύσεως ἕνεκα τῶν ἀντιλήψεων αὐτῶν περὶ ἁγίου Πνεύματος καὶ περὶ Ἐκκλησίας. Τὰ γεγονότα καὶ τὰ ἱστορικὰ δεδομένα δὲν εἶναι ἀγνώστα. Ἡ Ἐκκλησία ἐκινδύνευσε, κατ' ἀνθρώπον, νὰ χάσῃ τὴν γνησιότητά της, ἀφοῦ ἐπροβληματίζετο περὶ τοῦ ὀρθοῦ ἢ ἐδυσκολεύετο νὰ κάμῃ τὸ ὀρθὸν πρᾶξιν. Πιστοί, κληρικοὶ καὶ θεολόγοι, ὑπῆρχον πολλοὶ διὰ νὰ βοηθήσουν τὴν Ἐκκλησίαν. Ὑπῆρχον ἀκόμη καὶ ὁμολογηταὶ τῆς πίστεως. Κορυφαῖος μάλιστα ὁ πατριάρχης Ἰγνατίος. Ἀλλ' ἡ ἀντιμετώπισις τῆς κρίσεως ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἡ ἐπίλυσις μεγάλων θεολογικῶν προβλημάτων, ἀφορώντων καθ' οἷονδὴποτε τρόπον εἰς τὴν σωτηρίαν τῶν πιστῶν καὶ ἄρα εἰς τὴν γνησιότητα τῆς Ἐκκλησίας, δὲν ἀπαιτεῖ μόνον μίαν ιδιότητα, δὲν συντελεῖται ὑπὸ μόνου τοῦ ποιμένος, ὑπὸ μόνου τοῦ Διδασκάλου ἢ τοῦ σοφοῦ, οὔτε πολλῶν μᾶλλον ὑπὸ τοῦ πιστοῦ, τοῦ ἀφωσιωμένου καὶ παραδοσιακοῦ μέλους τῆς Ἐκκλησίας. Τοῦτο ἀποδεικνύει ὁλόκληρος ἡ ζωὴ καὶ ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας. Τοῦτο υπογραμμίζει μὲ σαφῆς νειαν ἡ περιήγησις τοῦ σήμερον λαμπρῶς καὶ δικαίως τιμωμένου Πατρὸς καὶ Διδασκάλου Φωτίου.

Οὗτος, ὁ ἱερὸς Φώτιος, ἐφωτίσθη ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ ἐξήγαγε τὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ τὴν κρίσιν της, ὡς ἄλλος Μωσῆς τὸν Ἰσραὴλ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, διότι: ὑπῆρξε πιστὸν καὶ ἀφωσιωμένον τέκνον τῆς Ἐκκλησίας· ὑπῆρξε φορεὺς τῆς Παραδόσεως ἐν ὑπαρξιακῇ ἐννοίᾳ· ὑπῆρξε ποιμὴν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ· ἀλλ' ὑπῆρξε συγχρόνως καὶ φωτισμένος Διδάσκαλος τῆς Ἐκκλησίας.

* *

Τὴν πρωΐαν τῆς Παρασκευῆς, 6ης Φεβρουαρίου, ἐν τῷ Καθολικῷ τῆς Ἱ. Μονῆς Πεντέλης, μετὰ τὴν τέλεσιν τῆς ἀκολουθίας τοῦ Ὁρθρου, παρισταμένου τοῦ Μακροβιτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ μετὰ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἐτελέσθη πανηγυρικὴ Θ. Λειτουργία ὑπὸ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Τρίκης καὶ Σταγῶν κ. Στεφάνου. Παρέστησαν πολλοὶ ἀρχιερεῖς, Καθηγηταί, Ὑψηλῆται καὶ Βοηθοὶ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ὁ Διευθυντὴς τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Σεβ. Μητροπολίτης Ρωγῶν κ. Καλλίνικος, ὁ Διοικητὴς τοῦ ΟΔΔΕΠ κ. Ἀθ. Ἀρβανίτης καὶ στελέχη τῶν διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν Ὑπηρεσιῶν, ὡμίλησε δὲ ὁ ἐντεταλμένος Ὑψηλῆτης κ. Κων/νος Σκουτέρης ἐπὶ τοῦ θέματος «Ἀναφορά εἰς τὴν πνευματολογία τοῦ Μεγάλου Φωτίου».

Ἡ ὁμιλία τοῦ κ. Σκουτέρη:

Φώτιον, τὸν «τῆς οἰκουμένης διδάσκαλον»¹, τὸν «τῆς Ἐκκλησίας φωστῆρα τὸν τηλαυγέστατον»², Φώτιον τὸν Μέγαν, τιμᾷ σήμερον ὁ Ὁρθόδοξος χριστιανικὸς κόσμος, ἐπόμενος μιᾶς παραδόσεως ἑνδεκα ὁλοκλήρων ἑκατονταετηρίδων.

Καὶ εἶναι εὐλογος, Μακαριώτατε, Σεβασμιώτατοι Συνεδικοὶ Ἱεράρχαι, κύριοι Καθηγηταί, εὐσεβεῖς Ἐκκλησίασμα, εἶναι εὐλογος ἡ τιμὴ αὕτη, διότι πράγματι ὁ Φώτιος ὑπῆρξε, διὰ νὰ ἐπαναλάβωμεν τοὺς λόγους τοῦ ὕμνογράφου, καὶ «Ἱεραρχῶν ὁ κανὼν» καὶ «ἱερέων τὸ καύχημα» καὶ «τῆς Ἐκκλησίας στερρὸς στῦλος καὶ βᾶσις ἀπερίτρεπτος» καὶ «ἀληθείας τὸ ἔρεισμα»³ καὶ «πηγὴ» ἢ «τρανώσσασα τὰ δόγματα»⁴. Κυρίως ὑπῆρξεν ὁ Φώτιος «δογμάτων πηγὴ ἡ θεία», διότι πρὸ πάντων ἦτο «λαμπρὸς τῷ λόγῳ καὶ τοῖς δόγμασι», διότι πρὸ πάντων ἦτο διδάσκαλος τῆς Ἐκκλησίας⁵. Τοῦτο δὲ σημαίνει, ὅτι ἐξέφρασεν εἰς τοὺς δυσκόλους χρόνους τοῦ τὴν καθολικὴν πίστιν καὶ τὴν συνείδησιν τῆς ἀδαιρέ-

1. Ἀπολυτίκιον, δ' ἤχου.

2. Κοντάκιον, πλ. δ' ἤχου.

3. Βλ. Στιχηρὰ Προσόμοια τῶν ἀποστίχων, πλ. α' ἤχου.

4. Κάθισμα Ὁρθρου, γ' ἤχου.

5. Βλ. Στιχηρὰ Προσόμοια τῶν ἀποστίχων, πλ. α' ἤχου. Περισσότερα διὰ τὴν προσωπικότητα τοῦ Μ. Φωτίου, βλ. καὶ ἐν Ἀ. Θεοδώρου, *Λόγος Πανηγυρικὸς ἐμφωνηθεὶς κατὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ Μ. Φωτίου ἐν τῷ Καθολικῷ Ἱερᾷ Μονῆς Πεντέλης*, Ἐν Ἀθήναις 1970. Ἡ Δ. Μουτσούλα, *Ὁ Μέγας Φώτιος ὡς διδάσκαλος καὶ πνευματικὸς ἡγέτης*, Ἀθήναι 1972. Σ. Γ. Παπαδοπούλου, *Ὁ Μέγας Φώτιος πατὴρ καὶ διδάσκαλος τῆς Ἐκκλησίας*, Ἀθήναι 1973.

του 'Εκκλησίας. 'Η ὅλη θεολογική του παραγωγή ἦτο μία ζῶσα μαρτυρία τῆς ταυτότητος τῆς 'Εκκλησίας, ἦτο μία παρουσία χάριτος, μία αἴσθησις, ἐν χρόνῳ καὶ τόπῳ, τῆς καθολικῆς ἐνότητος τῆς πίστεως, ἡ ὁποία ἀκριβῶς ἀποτελεῖ τὴν οὐσίαν τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησιαστικότητος.

* *

Εἰς τὸ πολυσχιδὲς δογματικὸν ἔργον τοῦ Φωτίου ἀναντιλέκτως ἐξέχουσιν ὅλως θέσιν κατέχει ἡ περὶ τοῦ 'Αγίου Πνεύματος διδασκαλία του, τοσοῦτω μᾶλλον καθόσον αὕτη συνδέεται ἀμέσως πρὸς τὰς χαλεπὰς καὶ ἐξόχως κρίσιμους διὰ τε τὴν 'Εκκλησίαν καὶ τὴν θεολογίαν στιγμὰς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Θὰ ἐλέγομεν ὅτι ἡ Πνευματολογία τοῦ Φωτίου προβάλλει ὡς ἀπάντησις αὐτοῦ τούτου τοῦ σώματος τῆς 'Εκκλησίας, τὸ ὁποῖον ἠγωνίσθη διὰ νὰ ὑπερβῇ τὴν κρίσιν τῶν καιρῶν. Δὲν εἶναι μία Πνευματολογία τοῦ σπουδαστηρίου, ἀποβλέπουσα εἰς τὴν ἐπίλυσιν ὑπαρχόντων ἢ ὑποτιθεμένων προβλημάτων, ἀλλ' εἶναι μία Πνευματολογία, ἡ ὁποία ἔρχεται νὰ καλύψῃ συγκεκριμέναν καὶ ζωτικὰς ἀνάγκας τοῦ ποιμνίου⁶, εἶναι δηλ. Πνευματολογία μὲ ποιμαντικὰς καὶ σωτηριολογικὰς διαστάσεις. Σκοπὸς τῆς Πνευματολογίας ταύτης δὲν εἶναι ἡ συγκρότησις συστήματος, ἀλλ' ἡ ἐνίσχυσις τῆς πίστεως τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, ἡ κραταίωσις τῆς εὐσεβείας τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πληρώματος. 'Η διδασκαλία αὕτη περὶ τοῦ τρίτου προσώπου τῆς Θεαρχικῆς Τριάδος δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα διανοητικῆς συλλήψεως, ἀλλ' ὡς ὁ ἴδιος ὁ Φώτιος χαρακτηριστικῶς λέγει, «τοῖς εὐσεβέσιν ἄνωθεν παραδέδεται»⁷. Εἶναι μία διδασκαλία, εἰς τὴν ὁποίαν τὸ ἐγὼ τοῦ ἱεροῦ Φωτίου διακονεῖ εἰς μίαν μυσταγωγίαν, διότι πράγματι πρόκειται περὶ μυσταγωγίας, περὶ εἰσαγωγῆς δηλ. εἰς τὸ μυστήριον τῆς Πνευματολογίας. Πρόκειται περὶ διδασκαλίας, ἡ ὁποία εἶναι καρπὸς μυστικῆς καὶ χαρισματικῆς συναντήσεως, δηλ. περὶ ἔργου, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ σκέψις τοῦ θεολογοῦντος πατρὸς ἀγιαζεται τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ 'Αγίου Πνεύματος, γίνεται «ὄργανον» τῆς «χάριτος»⁸. «Ἐξεχύθη χάρις ἐν χεῖρεσί σου, ὅσιε Πάτερ»⁹, ἀναφωνεῖ ὁ ὕμνωδός, καὶ τοῦτο δὲν εἶναι ἀπλῶς ποιητικὴ ἔκφρασις, ἀλλ' ἔρχεται ἀκριβῶς νὰ δηλώσῃ τὴν μυστικὴν ἔνωσιν μετὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ 'Αγίου Πνεύματος καὶ τὴν δι' αὐτῆς μεταμόρφωσιν τοῦ τελούντος ὑπὸ τὴν κυριότητα τοῦ 'Αγίου Πνεύματος μεγάλου πατρὸς τῆς 'Εκκλησίας¹⁰.

Τὰ ἀνωτέρω ὑποθέτουν τὸν Φώτιον ἄνδρα ἀγιότητος, «πρόμαχον τῆς πίστεως», σκευὸς ἐκλογῆς, διὰ τοῦ ὁποίου ἐφανερώθη ἡ ἀληθὴς θεολογία εἰς μίαν ἐπο-

χὴν κρίσιμον διὰ τὴν πορείαν τῆς 'Εκκλησίας. Ὑποθέτουν ἐπίσης τὴν Πνευματολογίαν τοῦ Φωτίου κεφάλαιον κεντρικὸν τῆς καθόλου πατερικῆς Πνευματολογίας. Λίαν εὐστόχως ἔχει παρατηρηθῇ, ὅτι «ἡ προσφορὰ τοῦ Φωτίου ὑπῆρξε τόσο σημαντικὴ, ὥστε ἀπέτελεσε σταθμὸν εἰς τὴν Πνευματολογίαν τῆς Ὀρθοδόξου ἡμῶν 'Εκκλησίας. Οὐδεὶς τῶν μετ' αὐτὸν θεολόγων, περὶ 'Αγίου Πνεύματος γράφων, δύναται νὰ ἀγνοῇ τὴν «Μυσταγωγίαν» τοῦ Φωτίου»¹¹.

* *

1. Καὶ ἐν πρώτοις ἡ Πνευματολογία αὕτη τοῦ Φωτίου εἶναι βιβλικὴ καὶ πατερικὴ Πνευματολογία. Τοῦτο σημαίνει ὅτι εἶναι μία Πνευματολογία, ἡ ὁποία θεμελιούται εἰς τὴν πραγματικότητα τῆς καινῆς κτίσεως. Ὁ Φώτιος δὲν εἶναι ὑπομνηματιστής, δὲν ἀναφέρεται εἰς τοὺς συγγραφεῖς τῆς Κ. Διαθήκης καὶ εἰς τοὺς Πατέρας κατὰ τρόπον ἐπιφανειακόν, ἀλλ' εὐρίσκεται ὁ ἴδιος ἐντὸς τῆς βιβλικῆς καὶ τῆς πατερικῆς παραδόσεως. Εἶναι ὁ ἴδιος φορεὺς τῆς Παραδόσεως ταύτης, διότι ζῇ εἰς τὴν 'Εκκλησίαν καὶ θεολογεῖ «σὺν πᾶσι τοῖς ἀγίοις».

'Ομιλῶν περὶ τοῦ Πνεύματος τῆς ἀληθείας ὁ ἅγιος Φώτιος ἔχει συνειδησιν τῆς ζώσης συνεχείας παρελθόντος καὶ παρόντος ἐν τῇ 'Εκκλησίᾳ, διότι πράγματι τὸ παρὸν εἰς τὴν 'Εκκλησίαν εἶναι ἀληθῶς παρὸν, διὰ τοῦ πάντοτε ζώντος παρελθόντος. Τοῦτο δέ, διότι ὁ Θεάνθρωπος Χριστός, ὁ «χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτός καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας» ('Εβρ. 13,8), «διαρκῶς ζῇ εἰς τὸ θεανθρώπινον σῶμά Του διὰ τῆς αὐτῆς ἀληθείας, τῆς αὐτῆς ἀγιότητος, τῆς αὐτῆς ἀγαθότητος, τῆς αὐτῆς ζωῆς, καὶ καθιστᾷ ὅλον τὸ παρελθὸν παρὸν»¹².

Εἰς τὴν σκέψιν καὶ τὴν συνειδησιν τοῦ Φωτίου ἡ βιβλική, ἡ πατερικὴ καὶ ἡ συνοδικὴ παράδοσις, τὸ παρελθὸν δηλ. τῆς 'Εκκλησίας, ἀποτελεῖ πνευματικὴν ζωὴν τοῦ παρόντος αὐτῆς· ἀποτελεῖ πραγματικότητα ἐνυλωμένην εἰς τὰς ἱστορικὰς διαστάσεις· εἶναι γεγονός, τὸ ὁποῖον ἐντάσσεται εἰς τὸ σήμερον τῆς 'Εκκλησίας κατὰ τρόπον λειτουργικόν. 'Η αἴσθησις δὲ αὕτη τῆς λειτουργικότητος τῆς βιβλικῆς καὶ πατερικῆς παραδόσεως φανερώνει τὴν ἀλήθειαν, ὅτι ὁ Θεάνθρωπος εἶναι ἡ ἀδιάλειπτος ζωοποιουσα δύναμις, ἡ ὁποία ἐκδηλοῦται συνεχῶς ἐν τῇ θεανθρώπινῃ ζωῇ τῆς 'Εκκλησίας διὰ τῆς ἐνότητος, τῆς καθολικότητος καὶ τῆς ἀπαστολικότητος τῆς πίστεως¹³.

Εἶναι ἐξόχως χαρακτηριστικόν, ὅτι ὁ Φώτιος, ὁμιλῶν εἰς τὴν Μυσταγωγίαν του περὶ τοῦ τρίτου

6. Πρβλ. καὶ Σ.Γ. Παπαδοπούλου, μν. ξ., σ. 14.

7. *Περὶ τῆς τοῦ 'Αγίου Πνεύματος μυσταγωγίας*, PG 102, 288A.

8. Στιχηρὸν Προσόμοιον 'Εσπερινοῦ, δ' ἤχου.

9. 'Ιδιόμελον ψαλλόμενον μετὰ τὸν Ν' Ψαλμὸν, πλ. β' ἤχου.

10. Ὅσον ἀφορᾷ γενικῶς εἰς τὰς προϋποθέσεις τῆς θεολογίας βλ. καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Ν. Α. Nissiotis, «La Théologie en tant que science et en tant que doxologie», *Irenikon*, XXIII (1960), pp. 291-310.

11. Σ. Γ. Παπαδοπούλου, μν. ξ., σ. 12.

12. 'Ι. Πόποβιτς, *Ἀνθρώπος καὶ Θεάνθρωπος. Μελετήματα Ὀρθοδόξου Θεολογίας*, Ἀθήναι 1969, σ. 122.

13. Αὐτόθι, σ. 123. Ὅσον ἀφορᾷ γενικῶς εἰς τὸ θέμα τῆς σχέσεως παρελθόντος καὶ παρόντος ἐν τῇ 'Εκκλησίᾳ βλ. καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Ν. Ματσούκα ἀναγραφόμενα. «Ἡ διαλεκτικὴ τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ παρόντος εἰς τὴν ζωὴν τῆς 'Εκκλησίας». *Παράδοσις καὶ Ἀνανέωσις εἰς τὴν 'Εκκλησίαν*, Θεσσαλονίκη 1972, σ. 127 κ.ε.

προσώπου τῆς Ἀγίας Τριάδος, λέγει ωραιότατα ὅτι «τὰ ὑψηλὰ περὶ τοῦ Πνεύματος εἰσηγεῖται τοῖς μαθηταῖς ὁ Σωτὴρ, ἀποσκευαζόμενος αὐτῶν τὸ ἄθυμον, ἅμα δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα ἐν ἀληθείᾳ θεολογῶν»¹⁴. Τοιοῦτοτρόπως ἡ Πνευματολογία ἀποκτᾷ γνωσιολογικῶς τὸ χριστολογικόν τῆς θεμέλιον. Τὸ θεμέλιον ἀκριβῶς τοῦτο παρέλαβον οἱ ἀπόστολοι καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἐστηρίχθησαν οἱ Πατέρες καὶ αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι. Τὸ θεμέλιον τοῦτο, ἡ θεανθρωπίνη δηλ. ἀλήθεια ὅτι «ἡ ἐνυπόστατος σοφία τοῦ Θεοῦ μυσταγωγεῖ» τὴν Πνευματολογίαν¹⁵, βιοῦται συνεχῶς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, εἶναι κανὼν εὐσεβείας. Ἐχὼν ὁ Φῶτιος ὑπ' ὅψιν του τὴν ἀδιάκτον καὶ ζῶσαν ταύτην συνέχειαν διερωτᾶται, ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς ἐκπόρευσιν τοῦ Ἀγίου Πνεύματος: «Τίς εἶπε τῶν ἱερῶν καὶ περιωνύμων Πατέρων ἡμῶν τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι; ποία Σύνοδος οἰκουμενικαῖς ὁμολογίαις στηριζομένη καὶ διαπρέπουσα; τίς ἱερέων καὶ ἀρχιερέων θεόλεκτος σύλλογος;»¹⁶.

Ἡ ἐπίμονος προσπάθεια τοῦ Φωτίου ἀφ' ἐνὸς μὲν νὰ παραμείνῃ εἰς τὴν βιβλικὴν καὶ τὴν πατερικὴν παράδοσιν, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ προβάλῃ τὴν παράδοσιν ταύτην ὀφείλεται, προφανῶς, εἰς τὴν ἀπόλυτον πεποίθησίν του, ὅτι οἱ Ἀπόστολοι, οἱ Πατέρες καὶ αἱ Σύνοδοι ἐκφράζουν ἀuthεντικὴν γνῶσιν τῆς θείας πραγματικότητος¹⁷, γνῶσιν ἡ ὁποία στηρίζεται εἰς τὴν θεανθρωπίνην καθολικότητα τῆς Ἐκκλησίας καὶ θεμαίνεται συνεχῶς διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ Ἀγίου Πνεύματος.

* * *

14. *Περὶ τῆς τοῦ Ἀγίου Πνεύματος μυσταγωγίας*, PG 102, 308A. Ἡ ἐννοια αὕτη τῆς χριστολογικῆς θεμελιώσεως τῆς Πνευματολογίας καὶ τῆς Θεολογίας γενικώτερον ἀποτελεῖ κοινὸν τόπον τῆς πατερικῆς παραδόσεως. Πλείω βλ. ἐν τῇ ἡμετέρᾳ μελέτῃ *Ἡ ἐννοια τῶν ὁρῶν «Θεολογία», «Θεολογεῖν», «Θεολόγος» ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῶν Ἑλλήνων Πατέρων καὶ ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων μέχρι καὶ τῶν Καππαδοκῶν*, Ἀθῆναι 1972.

15. Αὐτόθι, PG 102, 304B.

16. Αὐτόθι, PG 102, 284A-285A.

17. Τοῦτο φαίνεται σαφέστατα εἰς πλείστα σημεῖα τῆς διδασκαλίας τοῦ ἱεροῦ Φωτίου. Δειγματοληπτικῶς ὑποσημειοῦμεν ἐνταῦθα μικρὸν ἀπόσπασμα ἐκ τῆς *Ἐγκυκλίου Ἐπιστολῆς πρὸς τοὺς τῆς Ἀνατολῆς ἀρχιερατικούς θρόνους*, ὅπου ἀκριβῶς δηλοῦται ἡ μεγίστη σημασία τῆς βιβλικῆς, τῆς πατερικῆς καὶ τῆς συνοδικῆς παραδόσεως: «Ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν φησὶν: «Τὸ Πνεῦμα, ὁ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται» οἱ δὲ τῆς καινῆς ταύτης δυσσεβείας πατέρες, τὸ Πνεῦμα, φασὶν, ὁ παρὰ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεται. Τίς οὐ κλείσει τὰ ὦτα, πρὸς τὴν ὑπερβολὴν τῆς βλασφημίας ταύτης; Αὕτη κατὰ τῶν Εὐαγγελίων ἴσεται· πρὸς τὰς ἁγίας παρατάσσεται Συνόδους· τοὺς μακαρίους καὶ ἁγίους παραγράφεται Πατέρας, τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, τὸν ἐν θεολογίᾳ περιβόητον Γρηγόριον, τὴν βασιλείον τῆς Ἐκκλησίας στολήν, τὸν μέγαν Βασίλειον, τὸν χρυσὸν τῆς οἰκουμένης στόμα, τὸ τῆς σοφίας πέλαγος, τὸν ὡς ἀληθῶς Χρυσόστομον. Καὶ τί λέγω τὸν δεῖνα ἢ τὸν δεῖνα; Κατὰ πάντων ὁμοῦ τῶν ἁγίων προφητῶν, ἀπαστῶλων, ἱερarchῶν, μαρτύρων, καὶ αὐτῶν τῶν δεσποτικῶν φωνῶν ἡ βλάσφημος αὕτη καὶ θεομάχος φωνὴ ἐξοπλίζεται». Παρὰ Ἱ. Ν. Καρμίρη, ΔΣΜ, Ι², σ. 324. Πρβλ. καὶ Σ.Γ. Παπαδοπούλου, μν. ἔ., σ. 10.

2. Ἡ Πνευματολογία ὁμως τοῦ Φωτίου χαρακτηρίζεται καὶ ἀπὸ μίαν ἄλλην, ἐπίσης κεφαλαιώδους σημασίας, ἀρχήν. Εἶναι Πνευματολογία Τριαδική. «Ὅ,τι λέγει ὁ ἱερὸς πατὴρ περὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, θεμελιούται εἰς τὸ καθόλου Τριαδικὸν μυστήριον, διότι ἀκριβῶς ὁ Θεὸς ὑπάρχει ὡς ἡ Τριάς, ἀποκαλύπτεται εἰς τὸν κόσμον ὡς ἡ Τριάς, γινώσκεται ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον ὡς ἡ Τριάς καὶ τέλος διδάσκεται ἀπὸ τὴν θεολογίαν τῆς Ἐκκλησίας ὡς ἡ Τριάς. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὁ Θεὸς ὑπάρχει ὡς ὁ Πατὴρ, ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, φανεροῦται εἰς τὴν ἱστορίαν ὡς ὁ Πατὴρ, ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, γινώσκεται καὶ διδάσκεται ὡς ὁ Πατὴρ, ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα¹⁸.

Τὴν Τριαδικὴν ταύτην θεμελίωσιν παρουσιάζει κατὰ τρόπον θαυμαστὸν ὁ Φῶτιος εἰς πλείστα σημεῖα τῆς Μυσταγωγίας του, μάλιστα δὲ ὅταν, σχολιάζων τὸ χωρίον ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου: «ἐγὼ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς» (17,4), λέγῃ μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς: «Κοινόν ἐστὶ τῆς ὑπερουσίου καὶ ὑπερδεδοξασμένης Τριάδος τὸ παρ' ἀλλήλων ἀρρήτῳ λόγῳ δοξάζεσθαι. Δοξάζει τὸν Πατέρα ὁ Υἱός, ἀλλὰ καὶ ὁ Πατὴρ τὸν Υἱὸν δοξάζει καὶ τὸ Πνεῦμα· καὶ γὰρ ἐκεῖθεν αὐτῷ τῶν χαρισμάτων ὁ πλοῦτος πηγάζει· ἀλλὰ καὶ τὸ Πνεῦμα (δοξάζει) τὸν Πατέρα, ὅτι ἐρευνᾷ, μᾶλλον δὲ οἶδε, τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ... Δοξάζει δὲ ὁ τε Υἱὸς τὸ Πνεῦμα καὶ τὸ Πνεῦμα τὸν Υἱόν, καὶ ἔστιν αὐτῶν ὥσπερ κοινὸν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ τὸ κράτος, οὕτω καὶ ἡ δόξα, καὶ οὐ μόνον ἡ παρ' ἡμῶν ἀναφερομένη, ἀλλὰ καὶ ἡν αὐτοὶ δέχονται παρ' ἑαυτῶν»¹⁹.

Ἐπομένως ὅ,τι ἰσχύει διὰ τὴν Ἀγίαν Τριάδα ἐν γένει, ἰσχύει ἐξ ἴσου καὶ διὰ τὸν Παράκλητον, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας. Ὅπως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ λόγος περὶ τοῦ Πατρὸς χωρὶς τὴν ἀναφορὰν εἰς τὸν Υἱόν καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, καὶ περὶ τοῦ Υἱοῦ χωρὶς τὴν ἀναφορὰν εἰς τὸν Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, κατ' ἀντίστοιχον τρόπον καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐννοηθῇ ἐκτὸς τῆς ἀδιαιρέτου ἐνότητος τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ²⁰. Ἡ Ἀγία Τριάς εἶναι Ἐν καὶ συγχρόνως Τριαδικὸν μυστήριον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου καὶ μόνον εἶναι δυνατὴ ἡ Πνευματογνωσία.

Ἡ Πνευματολογία τοῦ Μ. Φωτίου εἶναι Πνευματολογία Τριαδική. Τοῦτο σημαίνει ἀκόμη ὅτι ἡ φανέρωσις τῆς Τριάδος, καὶ κατὰ συνέπειαν καὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, εἰς τὴν ἱστορίαν, συνδέεται πρὸς τὸ μυστήριον τῆς Θεανθρωπίνης οἰκονομίας. Σημαίνει δηλ. ὅτι ἡ μόνη ὁδὸς ἡ ἀγούσα πρὸς τὸν Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι ὁ Υἱός. «Οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα εἰ μὴ δι' ἐμοῦ» (Ματθ. 11,27). Ὁ Υἱὸς εἶναι ἡ «ὁδὸς» καὶ ἡ «ἀλήθεια» (Ἰω. 14,6) καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι «τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας» (Ἰω. 14,17). Ἡδὲ ὁ ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής, ὁ ἐν πνεύματι ἀδελφὸς τοῦ Μ.

18. Πρβλ. καὶ Ἀ. Ράντοβιτς, «Ὁ Τριαδολογικὸς χαρακτήρ τῆς Ὁρθοδόξου Πνευματολογίας», *Περὶ Ἀγίου Πνεύματος*, Ἀθῆναι 1971, σ. 9.

19. PG 102, 309A.

20. Πρβλ. καὶ Ἀ. Ράντοβιτς, μν. ἔ., σσ. 9-10.

Φωτίου, ἀκολουθῶν τὴν παράδοσιν τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου καὶ τῶν μεγάλων Καππαδοκῶν πατέρων, υπογραμμίζει ὅτι «θεολογία» διδάσκει σαρκούμενος ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, ὡς ἐν ἑαυτῷ δεικνύς τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον»²¹.

Ἡ φανέρωσις συνεπῶς τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος γίνεται πρωτίστως δι' Υἱοῦ καὶ ἐντὸς τῆς οἰκονομίας τοῦ Υἱοῦ. Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ὅμως δὲν φανερῶνται μόνον, ἀλλ' ἐπίσης ὁδηγεῖ εἰς τὴν φανέρωσιν τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ. «Ἐρευνᾷ» τὸ Πνεῦμα, «μᾶλλον δὲ οἶδε τὰ βᾶθη τοῦ Θεοῦ καὶ ἀποκαλύπτει αὐτά, καθόσον ἐστὶν ἀνθρωπίνη φύσει ληπτὸν, τοῖς παρεσκευασμένοι ἑαυτοὺς ἐπιτηδεύουσιν, δέξασθαι τὴν ἐκ τῆς θεογνωσίας αὐγὴν»²².

Ἡ ἀλληλοφανέρωσις τῶν προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἡ βασικὴ αὕτη ἀρχὴ τῆς Ὁρθοδόξου Πνευματογνωσίας, δηλοῖ πρῶτον μὲν ὅτι τὰ πρόσωπα «εἰς κοινωνίαν ἀδιάστατον συνάπτονται τῇ φύσει», δεύτερον δὲ ὅτι «ἀμετάβλητον φυλάττουν τὸν τῶν ιδιωμάτων χαρακτήρα»²³. Δηλοῖ, ἐν ἄλλοις λόγοις, ὅτι τὸ Τριαδικὸν τοῦ Θεοῦ εἶναι πάντοτε καὶ τὸ Ἐνικὸν τοῦ Θεοῦ (Τριάς ἐν Μονάδι καὶ Μονάς ἐν Τριάδι). Μόνον ἐντὸς τοῦ Τριαδολογικοῦ τούτου πλαισίου εἶναι δυνατὴ ἡ Πνευματολογία. Ὁ Μ. Φώτιος ἔχει συλλάβει τὴν παράδοσιν ταύτην τῆς ἀνατολικῆς θεολογίας καὶ ἐπιμόνως προσπαθεῖ νὰ κινηθῇ ἐντὸς αὐτῆς. Ἐνῷ ἀσχολεῖται εἰς τὰ ἔργα του, κατὰ κύριον λόγον, μὲ τὴν περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος διδασκαλίαν ὁ μελετητὴς ἔχει ἔντονον τὴν αἴσθησιν ὅτι ἡ διδασκαλία αὕτη τοποθετεῖται εἰς τὸ Τριαδολογικὸν της θεμέλιον²⁴.

* *

3. Ἡ Πνευματολογία ὅμως τοῦ Φωτίου θὰ ἡδύνατο νὰ χαρακτηρισθῇ κυρίως καὶ κατ' ἐξοχὴν ὡς διδασκαλία τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ὁ Φώτιος ζῶν ὅλον τὸ δράμα τῆς τεταραγμένης ἐκείνης καὶ κρίσιμης ἐποχῆς τοῦ 9ου αἰῶνος²⁵ καὶ κατανοῶν, ὑπὲρ πάντα ἄλλον, ὅχι μόνον τὰς θεολογικάς, ἀλλὰ καὶ τὰς σωτηριολογικάς καὶ τὰς ἐκκλησιολογικάς ἐπιπτώσεις τῆς γνωστῆς περὶ *Filioque* διδασκαλίας (περὶ τῆς καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ δηλ. ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος), ἔρχεται μὲ τὴν Πνευματολογίαν του ὅχι μόνον νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὰς καινοτομίας, ἀλλὰ καὶ νὰ θέσῃ, κατὰ τρόπον θετικόν, τὰς βάσεις διὰ

μίαν θεολογίαν τῆς ἐκπορεύσεως. Ἡ θεολογία αὕτη τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶναι ἀνακεφαλαιώσις τῆς ὅλης πατερικῆς Πνευματολογίας, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ μία ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι «νέα κατανόησις» αὐτῆς· νέα κατανόησις, ἡ ὁποία θὰ εὕρῃ ἀναμφιβόλως τὸ ἀποκορύφωμά της εἰς τὴν παλαμικὴν Πνευματολογίαν. Ἡ παλαμικὴ ὅμως Πνευματολογία, καὶ τοῦτο ἔχει ἰδιαίτεράν σημασίαν, προϋποθέτει τὴν περὶ Ἁγίου Πνεύματος καὶ μάλιστα τὴν περὶ ἐκπορεύσεως Αὐτοῦ, διδασκαλίαν τοῦ Μ. Φωτίου. Ὁ Φώτιος ἤνοιξε τὸν δρόμον, διὰ τὴν δώσῃ ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, εἰς μίαν ἄλλην κρίσιμον ἐποχὴν, μὲ σαφήνειαν τὸ μέτρον τῆς Ὁρθοδόξου Πνευματολογίας.

Κατὰ κύριον λόγον στόχος τοῦ Φωτίου ἦτο νὰ κατεδείξῃ ὅτι ἡ αὐθαίρετος περὶ *Filioque* διδασκαλία ἦτο κατ' οὐσίαν ἀνατροπὴ τῆς Τριαδικῆς ἰσορροπίας καὶ ἐν τέλει συσκότισις τοῦ μυστηρίου τοῦ ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν Ἐνὸς Θεοῦ. Ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ, δεχόμεθα δύο ἀρχὰς καὶ δύο αἴτια εἰς τὴν θεότητα. «Εἰ δὲ δύο αἴτια ἐν τῇ Θεαρχικῇ καὶ ὑπερουσίᾳ Τριάδι καθορᾶται, ποῦ τὸ τῆς μοναρχίας πολυῦμνητον καὶ θεοπρεπὲς κράτος;»²⁶. Ἐὰν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ, «τὸ φρικτὸν τῆς Τριάδος μυστήριον εἰς δυνάδα περιτέμνεται»²⁷.

Ἀλλὰ ἡ συμβολὴ τοῦ Φωτίου εἰς τὸ κεφάλαιον τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἔγκειται πρωτίστως εἰς τὴν διάκρισιν, τὴν ὁποίαν μὲ σαφήνειαν ἐτόνισε, μεταξὺ προαιωνίου ἐκπορεύσεως τοῦ Πνεύματος ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς, καὶ ἐν χρόνῳ διὰ τοῦ Υἱοῦ ἀποστολῆς τοῦ Πνεύματος. Ὁ Μ. Φώτιος ἔχων ὡς ἀφετηρίαν τῆς Τριαδολογίας του τὴν διάκρισιν τῶν προσώπων καὶ παρακολουθῶν βῆμα πρὸς βῆμα τὰ βιβλικά δεδομένα²⁸, ὑπεγράμμισεν ὅτι ἡ ἐν χρόνῳ ἀποστολὴ τοῦ Πνεύματος εἶναι «ἄλλος τρόπος»²⁹ ἐκπορεύσεως, διάφορος ἀπὸ τὸν προαιωνίον τρόπον τῆς προβολῆς τοῦ Πνεύματος ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς. «Ἐκπορεύεται τοῦ Χριστοῦ (τὸ Πνεῦμα), οὐ καθὼς Θεὸς ὁ Χριστὸς (καὶ οὐκ ἀπ' ἀρχῆς καὶ πρὸ αἰώνων), ἀλλὰ καθὼς τὸ ἡμέτερον προσελάβετο φύραμα»³⁰.

Ἡ διάκρισις αὕτη τοῦ Φωτίου, μεταξὺ αἰδίου ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ἐν χρόνῳ δι' Υἱοῦ ἐκπορεύσεως Αὐτοῦ, καὶ ἡ σαφής

21. «Εἰς τὴν Προσευχὴν τοῦ Πάτερ ἡμῶν», *Φιλοκαλία*, Β', σ. 188, 35-36.

22. *Περὶ τῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μυσταγωγίας*, PG 102, 309A.

23. Αὐτόθι, PG 102, 324B.

24. Βλ. π.χ. αὐτόθι, PG 102, 288A κ.ε., 324AB κ.ε.

25. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐν γένει θεολογικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν τῆς ἐποχῆς τοῦ Μ. Φωτίου βλ. καὶ τὰ ἐν γενικαῖς γραμμοῖς σημειούμενα ὑπὸ Δ. Σ. Μπαλάνου, *Οἱ Βυζαντινοὶ Ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς*, Ἀθήναι 1951, σ. 29 κ.ε. Πρβλ. καὶ Ν. Β. Τωμαδάκη, *Φώτιος*, ΘΕΕ, 12, 21-31.

26. *Περὶ τῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μυσταγωγίας*, PG 102, 292AB. Σχετικῶς πρὸς τὴν ἐκπόρευσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος βλ. καὶ τὴν εἰδικωτέραν μελέτην τοῦ Ἀ. Θεοδώρου, «Ἡ περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος διδασκαλία Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας καὶ Ἐπιφανίου Κύπρου», *Θεολογία*, 44 (1973), σσ. 561-582, 45 (1974), σσ. 80-101, 275-308, 478-510.

27. Αὐτόθι, PG 102, 293B-296A.

28. Βλ. π.χ. *Περὶ τῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μυσταγωγίας*, PG 102, 301A κ.ε., 308C κ.ε., 309C κ.ε., 333A κ.ε., 336A κ.ε., κλπ.

29. Αὐτόθι, PG 102, 388A.

30. Αὐτόθι, 388BC. Πρβλ. καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀ. Ράντοβιτς σημειούμενα. Μν. ε., σ. 23.

νεια, με την οποίαν διατυπώνεται αυτή, ή διάκρισις δηλ. μεταξύ «καθ' ύπαρξιν» καὶ «κατ' ἐνέργειαν» ἐκπορεύσεως, εἶναι ἀκριβῶς ἡ νέα κατανόησις, τὴν οποίαν ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι προσέφερεν εἰς τὴν Πνευματολογία ὁ ἱερός πατήρ. Νέα κατανόησις, ἡ οποία φέρει ἐντός της ὅλην τὴν ἐμπειρίαν τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ οποία θὰ ὁδηγήσῃ εἰς τὴν ὑπέροχον παλαμικὴν σύνθεσιν.

* *

Ἡ Πνευματολογία τοῦ Μ. Φωτίου, Μακαριώτατε, τὴν οποίαν μόλις ἠδυνήθημεν νὰ ἐγγίσωμεν δι' ὧσων ἐπιγραμματικῶς μᾶλλον ἐσημειώσαμεν, δὲν εἶναι παρελθὼν εἰς τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας, δὲν εἶναι μία ἱστορία παρωχημένων ἐποχῶν, ἀλλ' εἶναι συνειδησις τῆς Ἐκκλησίας· συνειδησις, ἡ οποία σφύζεται ζωῶσα διὰ μέσου τῶν αἰώνων καὶ διὰ μέσου τῶν γενεῶν. Ἡ ἐπιτυχία τοῦ Μ. Φωτίου ἔγκειται ἀκριβῶς εἰς τὸ ὅτι κατῴρθωσε, παρὰ τὰς δυσχερείας τῆς ἐποχῆς του, νὰ ἐκφράσῃ τὴν συνειδησιν ταύτην καὶ νὰ διατυπώσῃ μὲ νέον τρόπον τὴν καθολικὴν ἐμπειρίαν τῆς Ἐκκλησίας. Ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν ὁ Φώτιος προβάλλεται σήμερον ὡς κατ' ἐξοχὴν παράδειγμα «διδασκάλου» καὶ «θεολόγου»³¹. «Πράξει καὶ θεωρίᾳ κεκοσμημένος», ἐμφανίζεται ὡς «κωνὼν ἀκριβέστατος» καὶ «μυστογράφος σοφώτατος»³², ἀληθῶς «ποιμὴν τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, διδάσκων τὰ λογικὰ πρόβατα πιστεῦειν εἰς Τριάδα ὁμοούσιον, ἐν μιᾷ Θεότητι»³³.

* *

Ἀκολουθῶς καὶ μετὰ τὸ πέρας τῆς Θ. Λειτουργίας ἐν τῇ αἰθούσῃ συνεδρίων καὶ τελετῶν τοῦ παρὰ τῇ Ἱ. Μονῇ Πεντέλης Διορθόδοξου Κέντρου Ἀθηνῶν ἐπραγματοποιήθη ἡ καθιερωμένη κατ' ἔτος, προεδρευομένη ὑπὸ τοῦ Μακαριωτάτου, σύσκεψις μελῶν τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου μετὰ τῶν Καθηγητῶν, Ὑφηγητῶν, Βοηθῶν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ ἐτέρων προσκεκλημένων. Κατὰ τὴν σύσκεψιν ταύτην ὁ Καθηγητὴς κ. Βλάσιος Φειδᾶς ἀνέπτυξε τὸ θέμα: «Θεμελιώδεις προϋποθέσεις ἐπισήμου Θεολογικοῦ διαλόγου Ὁρθόδοξου καὶ Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας».

Ἡ ὁμιλία τοῦ κ. Φειδᾶ:

Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἀνήγγειλεν, ὡς γνωστόν, τὴν ἐναρξιν ἐπισήμου θεολογικοῦ διαλόγου τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας μὲ τὴν Ρωμαιοκαθολικὴν, συμφώνως πρὸς τὴν ἐκδηλωθεῖσαν ὁμόφωνον ἐπιθυμίαν τῶν ὀρθόδοξων ἀντιπροσωπειῶν εἰς τὰς Β' καὶ Γ' ἐν Ῥόδῳ Πανορθόδοξους Διασκέψεις. Ἡ Α' ἐν Ῥόδῳ Πανορθόδοξος Διάσκεψις προέτεινε τὴν ὑπὸ τῶν Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν καλλιέργειαν τῶν διαχριστιανικῶν σχέσεων.

31. Στιχηρὸν Προσόμοιον τῶν ἀποστίχων, πλ. α' ἤχου.

32. Αὐτόθι.

33. Ἰδιόμελον ψαλλόμενον μετὰ τὸν Ν' ψαλμόν, πλ. β' ἤχου.

Ἡ Β' ἐν Ῥόδῳ Πανορθόδοξος Διάσκεψις (1963), κατὰ τὴν συζητήσιν τῆς ἀπευθυνθείσης πρὸς τὰς Ὁρθόδοξους Ἐκκλησίας προσκλήσεως ὑπὸ τῆς Β' Βατικανείου συνόδου διὰ τὴν ἀποστολὴν ὀρθόδοξων ἀντιπροσώπων, ἀπεδέχθη ὁμοφώνως πρότασιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, «ὅπως ἡ κατ' ἀνατολὰς Ὁρθόδοξος ἡμῶν Ἐκκλησία π ρ ο τ ε ί ν η τῇ σεβασμίᾳ Ρωμαιοκαθολικῇ Ἐκκλησίᾳ τὴν ἐναρξιν διαλόγου μετὰ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν ἐπὶ ἴσοις ὅροις». Ἡ Γ' ἐν Ῥόδῳ Πανορθόδοξος Διάσκεψις (1964) ἀπεδέχθη ὡσαύτως κατ' ἀρχὴν ὁμοφώνως τὴν ἀνάγκην ἐνάρξεως τοῦ διαλόγου ἀμέσως μετὰ τὴν λήξιν τῶν ἐργασιῶν τῆς Β' Βατικανείου συνόδου, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι ἐν τῇ συνόδῳ ταύτῃ θὰ καθωρίζετο σαφέστερον ἡ κατ' ὅλου δογματικὴ καὶ ἰδίᾳ ἡ ἐκκλησιολογικὴ διδασκαλία τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ ὅτι περὶ αὐτῆς ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία θὰ εἶχεν οὕτω τὴν εὐκαιρίαν νὰ προπαρασκευάσῃ κατὰ τὸν ἐν τῷ μεταξύ χρόνον τὰ ἐπὶ μέρους θέματα τοῦ θεολογικοῦ διαλόγου.

Οὕτως ἡ Γ' Πανορθόδοξος Διάσκεψις ἀνενέωσε «τὴν ἤδη ἐκπεφρασμένην περὶ τοῦ θέματος τούτου τοῦ διαλόγου ἐπιθυμίαν τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας, μελετήσασα δὲ τὰ ἐπὶ μέρους τούτου, διεπίστωσεν, ὅτι πρὸς καρποφόρον ἐναρξιν ἐνὸς πραγματικοῦ θεολογικοῦ διαλόγου παρίσταται ἡ ἀνάγκη τῆς δεούσης προπαρασκευῆς καὶ τῆς δημιουργίας καταλλήλων συνθηκῶν», διὸ καὶ ὑπέβαλεν εἰς τὰς κατὰ τόπους Ὁρθόδοξους Ἐκκλησίας «τὴν εὐχὴν, ὅπως μελετήσωσι τὰ κατ' ἕκαστα τοῦ θέματος τοῦ διαλόγου τούτου ἀπὸ ὀρθόδοξου πλευρᾶς, ἀνταλλάσσουσι δὲ μετὰ τῶν αὐτῶν τὰ πορίσματα τῶν μελετῶν αὐτῶν καὶ πᾶσαν ἄλλην σχετικὴν πληροφορίαν...». Εὐνόητον, ὅτι τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐπωμίσθη καὶ πάλιν τὴν κατ' ὅλου εὐθύνην διὰ τὸν συντονισμόν τοῦ προπαρασκευαστικοῦ τούτου ἔργου.

* *

Μεταξὺ τῶν ἀποφάσεων τῶν ὡς ἄνω Πανορθόδοξων Διασκέψεων καὶ τῶν προσφάτων γεγονότων ἐμεσολάβησαν τὰ γνωστὰ συγκλονιστικὰ γεγονότα τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις συναντήσεως τοῦ πάπα Παύλου ΣΤ' καὶ τοῦ μακαριστοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἀθηναγόρα (1964) καὶ τῆς ἀμοιβαίας ὑπὸ τῶν θρόνων Πρεσβυτέρας καὶ Νέας Ρώμης ἄρσεως τῶν ἀναθεμάτων (1965). Παρατρέχομεν διὰ τὴν ἔλλειψιν χρόνου πᾶσαν εἰδικὴν ἀξιολόγησιν τῶν γεγονότων τούτων, τὰ ὅποια, ὡς θὰ ἴδωμεν, ἔχουν ἀμέσους καὶ ἐμμέσους προεκτάσεις εἰς τὸν ἀναγγεληθέντα θεολογικὸν διάλογον.

Ἐν τούτοις, κατὰ τὰς ἐπὶ τοῦ θέματος τοῦ διαλόγου συζητήσεις εἰς τὰς Πανορθόδοξους Διασκέψεις ἐτονίσθη ἡ ἀνάγκη ὀρθόδοξου προπαρασκευῆς τοῦ διαλόγου ἐν συναρτήσει καὶ πρὸς τὰς πολλαχόθεν καλλιεργηθείσας προσδοκίας βελτιώσεως ἐξ ἀπόψεως ρωμαιοκαθολικῆς τῶν προϋποθέσεων μείζονος προσεγγίσεως διὰ τῶν περὶ Ἐκκλησίας κυρίως ἀποφάσεων τῆς Β' Βατικανείου συνόδου. Ἀλλ' ἡ μὲν μέχρι τοῦδε ἐπὶ τοῦ θέματος προετοιμασία τῶν κατὰ τόπους Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν ὑπῆρξε τοῦλάχιστον ὑποτονικὴ, αἱ δὲ περὶ Ἐκκλησίας καὶ ἰδίᾳ

περὶ τῆς θέσεως τοῦ πάπα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀποφάσεις τῆς Β' Βατικανείου συνόδου διέψευσαν τὰς αἰσιοδόξους προβλέψεις μερίδος καὶ αὐτῶν εἰσέτι τῶν ρωμαιοκαθολικῶν θεολόγων. Πράγματι, ὁ παπικὸς θεσμὸς ἐξῆλθεν ἰσχυρότερος ἐκ τῆς Β' Βατικανείου συνόδου, διότι αὕτη ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐνέμεινε πλήρως, ρητῶς καὶ ἐκπεφρασμένως εἰς τὰς περὶ παπικοῦ πρωτείου καὶ ἀλαθῆτου θέσεις τῆς Α' Βατικανείου συνόδου (1870), ἀφ' ἑτέρου δέ, ἀνυψώσασα τὸ συλλογικὸν κύρος τοῦ σώματος τῶν ρωμαιοκαθολικῶν ἐπισκόπων, προσδιώρισε σαφῶς τὴν πλήρη ἐξάρτησιν τοῦτου ἐκ τῆς θείᾳ δικαίᾳ κεφαλῇ αὐτοῦ, τοῦθ' ὅπερ δὲν ἀπετόλμησε πρὸ τῶν δυσχερειῶν καὶ αὐτῇ εἰσέτι ἡ Α' Βατικανείος σύνοδος. Ἡ ἐκ τῶν ἀποφάσεων ὅμως τούτων τῆς Β' Βατικανείου συνόδου ἀπογοητεύσεις θὰ ἡδύνατο ἴσως νὰ ἐρμηνευθῇ καὶ ὡς χρησίμου κριτήριον διὰ τὴν ὀρθὴν ἐξ ἐπόψεως ὀρθοδόξου ἀξιολόγησιν τῶν συγχρόνων ρωμαιοκαθολικῶν θέσεων κατὰ τὴν προπαρασκευὴν τοῦ θεολογικοῦ διαλόγου. Πράγματι, κατὰ τὴν ἀξιολόγησιν ταύτην δὲν κινδυνεῖ πλεόν ἢ ὀρθόδοξος θεολογία νὰ κατηγορηθῇ ὡς ἀνιάτως παρελθοντολογούσα ἐπὶ θεμάτων τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, διὰ τὰ ὅποια ἡ Β' Βατικανείος σύνοδος προέβαλε τὰς συγχρόνους ρωμαιοκαθολικὰς θέσεις.

Οὕτως ὁ μὲν πάπας Παῦλος ΣΤ' ἐν τῷ ἀπὸ τῆς Βηθλεὲμ μηνύματι, ἐν τῇ ἐγκυκλίῳ «*Ecclesiam suam*» καὶ ἐν τοῖς ἐναρκτηρίοις τῆς Β' καὶ τῆς Γ' περιόδου τῶν ἐργασιῶν τῆς συνόδου λόγοις αὐτοῦ, ἡ δὲ Β' Βατικανείος σύνοδος διὰ τῶν περὶ Ἐκκλησίας ἀποφάσεων αὐτῆς κατέδειξαν τὴν βαθεῖαν ταύτισιν τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸ ἱστορικὸν παρελθὸν αὐτῆς. Ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία ἐξῆλθε πράγματι ἐκ τῶν ἐργασιῶν τῆς Β' Βατικανείου συνόδου, τοῦλάχιστον εἰς τὰ προβλήματα τῶν σχέσεων αὐτῆς μετὰ τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, οἷα ὑπῆρξε πάντοτε κατὰ τὸ παρελθόν. Ὁ ἀκαδημαϊκὸς καθηγητὴς κ. Ἰωάννης Καρμίρης ἡσκησεν ἐκτενῆ εἰς τρία τεύχη κριτικὴν τῶν ὡς ἄνω θέσεων τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ παρουσίασε πᾶσας σχεδὸν τὰς χαρακτηριστικώτερας ὀρθοδόξους ἐκκλησιαστικὰς καὶ θεολογικὰς ἀντιρρήσεις εἰς τὰς περὶ παπικοῦ πρωτείου καὶ ἀλαθῆτου θέσεις ταύτας, διὸ καὶ θεωροῦμεν περιττὴν τὴν ἐπέκτασιν τῆς εἰσηγήσεως εἰς ἤδη γνωστοὺς χώρους. Ἡ Ὀρθόδοξος λοιπὸν Ἐκκλησία διὰ τῶν ἀποφάσεων τῆς Β' Βατικανείου συνόδου ἀπέκτησε σαφεστέραν ἀντίληψιν τῆς συγχρόνου ταυτότητος καὶ φυσιογνωμίας τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ δύναται εὐχερέστερον νὰ προετοιμασθῇ ἐν ὧσι τοῦ θεολογικοῦ διαλόγου, προσδιορίζουσα ἀσφαλέστερον τὰς προϋποθέσεις καὶ τὰ κριτήρια διεξαγωγῆς αὐτοῦ.

Ἡ σύγχρονος εἰκὼν, τὴν ὁποῖαν παρουσιάζει ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία, ἀποτυπώνει τὰς ἐκ τῶν πολιτικῶν, πολιτιστικῶν καὶ Ἐκκλησιαστικῶν ἐν τῇ Δύσει μεταβολῶν ἱστορικὰς περιπετείας τοῦ παπικοῦ θρόνου καὶ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Ἡ μακρὰ περίοδος τῆς ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ ἑλληνο-ρωμαϊκοῦ πνεύματος ἐξωτερικῆς ἀναπτύξεως τῆς Ἐκκλησίας ἔθεσεν, ὡς γνωστόν, τὰς βάσεις καὶ καθώρισε τὸ πλαίσιον τῆς ἐνότητος

τῆς μιᾶς, ἀγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας διὰ τῆς διαμορφώσεως ἐνιαίας ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως καὶ διὰ τῆς δογματικῆς διατυπώσεως τῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας. Αἱ περιπέτεαι τοῦ δυτικοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους καὶ ἡ ἀδυναμία τοῦ Βυζαντίου νὰ προστατεύσῃ τὸν δυτικὸν χριστιανισμὸν ὠδήγησαν εἰς τὴν στροφὴν τοῦ παπικοῦ θρόνου πρὸς τὸ Φραγκικὸν κράτος. Ἡ στροφὴ αὕτη κατέληξεν εἰς προϊόντως συγκλίνουσαν πορείαν τοῦ πάπα καὶ τοῦ φράγκου βασιλέως διὰ τὴν θεμελίωσιν εἰς τὴν Δύσιν ἀναλόγου καὶ ἀντιρρόπου δυνάμεως πρὸς τὴν τοῦ Βυζαντίου. Ἡ πορεία ὅμως αὕτη ἀπεμόνωσε τὸν παπικὸν θρόνον ἐκ τῆς Ἀνατολῆς, ἐνεκλώβισεν αὐτὸν εἰς τὰ πλαίσια τῆς φραγκικῆς νοοτροπίας καὶ μετεκίνησεν αὐτὸν εἰς τὰ περιορισμένα πλαίσια τῆς αὐγουστίνειου βάσεως τῆς φραγκικῆς θεολογίας. Ἡ περιέργος ἀνθελληνικὴ τάσις τῶν φράγκων θεολόγων μετετόπισε τὸ κέντρον βάρους ἀξιολογήσεως ἐν τῇ Δύσει τῆς καθ' ὅλου παραδόσεως τῶν ἐλλήνων πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ἐπηρέασε σοβαρῶς τὴν θέσιν τοῦ παπικοῦ θρόνου εἰς τὰς σχέσεις αὐτοῦ πρὸς τὴν Ὀρθόδοξον Ἀνατολήν, ὠδήγησε τὴν Ρωμαιοκαθολικὴν Ἐκκλησίαν εἰς βαθεῖαν ἐσωτερικὴν κρίσιν, ἐδημιούργησε τὰς προϋποθέσεις τοῦ σχίσματος τοῦ 1054 καὶ παρέσυρε τὴν δυτικὴν θεολογίαν εἰς τὸν λαβύρινθον τῆς σχολαστικῆς θεολογίας διὰ τῶν ἀτραπῶν τῆς ἀριστοτελείου φιλοσοφίας καὶ τοῦ ἀραβικοῦ ἀβερροϊσμοῦ.

Ἡ ἱστορικὴ συνείδησις διέσωσεν ἔκτυπα τὰ ἔχνη τῆς πορείας ταύτης τοῦ δυτικοῦ χριστιανισμοῦ, ἡ ὁποία ὄχι μόνον δὲν κατέληξεν εἰς σύνθεσιν τῶν ἑτερογενῶν στοιχείων, ἀλλὰ καὶ ὠδήγησε ταῦτα εἰς μακραίωνα ἀναμέτρησιν καὶ εἰς τελικὴν ὁδυνερὰν ἀποσύνδεσιν διὰ τῆς προτεσταντικῆς Μεταρρυθμίσεως. Οὕτως, ἐνῶ ὁ Προτεσταντισμὸς ἐστηρίχθη εἰς τὴν Αὐγουστίνειον θεολογίαν, διὰ νὰ κρημνίσῃ τὸ παπικὸν οἰκοδόμημα, ὁ παπικὸς θρόνος διὰ τῆς ἐν Τριδέντῳ συνόδου ἐπέστρεψε βεβιασμένως καὶ ἀκρίτως εἰς τὰ καθολικώτερα κριτήρια τῆς μακραίωνος ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως διὰ νὰ ἀναζητήσῃ ἐρείσματα. Κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ Θ' μέχρι τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος μακρὰν ταύτην περίοδον, καθ' ἣν μετετοπίσθη ἡ βάσις τῆς σχέσεως τοῦ παπικοῦ θρόνου πρὸς τὴν κοινὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, παρεισέφερσαν εἰς τὴν δυτικὴν θεολογίαν πᾶσαι σχεδὸν αἱ περιγραφόμεναι θεολογικαὶ διαφοραὶ Ὀρθόδοξου καὶ Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἱστορικὴ ἐρευνὰ θὰ δείξῃ ὅτι ὁ θεολογικὸς προβληματισμὸς καὶ ἡ ἀφετηρία πασῶν σχεδὸν τῶν διαφορῶν τούτων δέον νὰ ἀναζητηθοῦν ἀμέσως εἰς φράγκους ἢ ἀγγλοσάξωνας θεολόγους ἢ εἰς ἐτέρους ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν αὐτῶν τελούντας δυτικούς θεολόγους.

* *

Αἱ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἀναληφθεῖσαι ἐνωτικαὶ πρωτοβουλίαι κατέδειξαν τὴν ἀπὸ τοῦ Σχίσματος τοῦ 1054 προϊούσαν διεύρυνσιν τοῦ θεολογικοῦ καὶ ἐκκλησιολογικοῦ χάσματος, τὸ ὁποῖον ἐχώριζε τὰς δύο Ἐκκλησίας. Εἰς τοῦτο συνετέλεσαν πέρα τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν λόγοι διὰ σειρᾶς ἀτυχῶν γεγονό-

των, ὡς λ.χ. τῶν Σταυροφοριῶν, τὰ ὅποια ἐνεστάλαξαν εἰς τὴν ὁρθόδοξον καρδίαν ἐθνικὴν πικρίαν. Οὕτως αἱ ἐνωτικαὶ ἀπόπειραι, γενόμεναι ὑπὸ τὸ ἄγχος τῆς δυναμικῆς παπικῆς καταπίεσεως ἢ ὑπὸ τὴν προοπτικὴν τῆς πολιτικῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ θέματος τῆς ἐνώσεως, κατέληγον εἰς ἀτέρμονας ἀνειλικρινεῖς καὶ ὑστεροβούλους σκοπιμότητας, ἐνόθουν τὴν ἀγωνίαν τῆς ἀνάγκης ἀποκαταστάσεως τῆς διασπασθείσης ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητος καὶ διηύρυνον δι' ἀλλεπαλλήλων ἀποτυχιῶν τὸ χωρίζον τὰς δύο Ἐκκλησίας χάσμα.

Αἱ κατὰ τὰς ἐνωτικὰς ταύτας ἀποπείρας διεξαχθεῖσαι μακραὶ συζητήσεις, ἔχουσιν ὡς κύριον στόχον τὴν δυσχέρασιν πάσης ἐκκλησιαστικῆς προσεγγίσεως διὰ πολιτικὰς σκοπιμότητας, προσέλαβον ἀκραιφνῶς ἀπολογητικὸν χαρακτῆρα διὰ τῆς λεπτομεροῦς καὶ συστηματικῆς περιγραφῆς καὶ ἀναιρέσεως πασῶν τῶν χωριζουσῶν τὰς δύο Ἐκκλησίας σοβαρῶν ἢ καὶ δευτερευουσῶν εἰσέτι διαφορῶν, οὕτως ὥστε πᾶσαι αἱ γενόμεναι ἐνωτικαὶ προσπάθειαι νὰ δύνανται νὰ χαρακτηρισθῶν ὡς ἀγών ἀποφυγῆς τῆς ἐνώσεως. Κατὰ τὴν περίοδον ὅμως τῶν Ἑσυχαστικῶν ἐρίδων ἡ Ὁρθόδοξος Ἀνατολὴ συνειδητοποίησε τὸ μέγεθος τῆς θεολογικῆς διαφοροποιήσεως τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, ἡ ὅποια δὲν ἦτο ξένη πρὸς τὴν διάφορον στάσιν αὐτῶν ἔναντι τῆς κοινῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως τῶν ἐπὶ τὰς πρώτων αἰώνων, διὸ καὶ κατὰ τὴν περίοδον τῶν Ἑσυχαστικῶν ἐρίδων, κυρίως δὲ κατὰ τὴν μετὰ τὴν σύνοδον τοῦ 1351 περίοδον, ἀπεδείχθη ἀδύνατος ἡ συνάντησις τῆς ὁρθοδόξου καὶ τῆς σχολαστικῆς θεολογίας τῆς Δύσεως.

Ὁ θεολογικὸς διάλογος μετὰ τὴν Ὁρθόδοξον καὶ Ῥωμαιοκαθολικὴν Ἐκκλησίαν συνεχίσθη καὶ μετὰ τὴν ἄλυσιν ἄνευ τοῦ ἐρεθίσματος τῆς πολιτικῆς σκοπιμότητος, ἀλλ' ὑπὸ τὴν ἀφόρητον πίεσιν τῶν ὀδυνηρῶν διὰ τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν γεγονότων τῆς ἀθεμίτου δραστηριότητος τῆς παπικῆς Οὐνίας. Οὕτω καὶ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τοῦ διαλόγου δὲν ἐφηρμόσθη εἰλικρινὴς καὶ ἀδόλος ἐνωτικὴ ἐκκλησιαστικὴ διαδικασία, ἀλλ' ἐπρυτάνευσαν κριτήρια ξένα πρὸς πᾶσαν ἐκκλησιαστικὴν δεοντολογίαν, διὸ καὶ ὁ χαρακτῆρ τῆς σχετικῆς γραμματείας εἶναι πολεμικὸς ἢ ἀπολογητικὸς καὶ σκοπεῖ νὰ ὁροθετήσῃ σαφῶς τὴν διάκρισιν Ὁρθοδοξίας καὶ Ῥωμαιοκαθολικισμοῦ.

Ἐν τούτοις, κατὰ τὴν μακρὰν ταύτην περίοδον διαλόγου ἡ Ὁρθόδοξος συνείδησις παρέμεινεν ἀμετακίνητος ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ὅτι οἰοσδήποτε διάλογος μετὰ τὴν Ῥωμαιοκαθολικὴν Ἐκκλησίαν πρέπει νὰ θεμελιωθῇ εἰς τὰς βασικὰς ἀρχὰς τῆς κοινῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως τῶν ἐπὶ τὰς πρώτων αἰώνων.

* *

Διὰ τῆς συντόμου λοιπὸν ταύτης ἀναδρομῆς καθίσταται πρόδηλον, ὅτι αἱ σχέσεις τῶν Ἐκκλησιῶν Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως ἐνύγησαν, ἐνεκα κυρίως τῆς διαφοροποιήσεως τῆς στάσεως αὐτῶν ἔναντι τῆς κοινῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως τῶν ἐπὶ τὰς πρώτων αἰώνων, διὸ καὶ τὸ πρόβλημα τῶν σχέσεων Ὁρθοδόξου καὶ Ῥωμαιοκαθολι-

κῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει καὶ κατ' οὐσίαν πρόβλημα ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως. Ἡ ὁρθόδοξος Ἀνατολὴ διαλέγεται ἐπὶ εἴκοσι περίπου αἰῶνας μετὰ τὴν ρωμαιοκαθολικὴν Δύσιν διὰ τὴν διαφύλαξιν τῆς καθ' οἰονδήποτε τρόπον κλονισθείσης ἢ καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς διαρραγείσης ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ δισχιλιετὴς αὕτη ἐμπειρία διαλόγου Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, ἰδίᾳ δὲ ἡ κτηθεῖσα διὰ τῶν μετὰ τὸ Σχίσμα τοῦ 1054 καὶ μέχρι κυρίως τῆς ἀλώσεως (1453) ἀναληφθεισῶν ἐκατέρωθεν πρωτοβουλιῶν ἀνεπισήμου θεολογικοῦ ἢ ἐπισήμου ἐκκλησιαστικοῦ διαλόγου, διεμόρφωσεν ἰδιότυπον ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν ἐν τῇ Ὁρθόδοξῃ Ἐκκλησίᾳ περὶ τῶν κυρίων καὶ τῶν δευτερευόντων κριτηρίων διεξαγωγῆς ἀποτελεσματικοῦ διαλόγου μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου καὶ τῆς Ῥωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας.

Θεμελιώδης, κατὰ τὴν παράδοσιν ταύτην, προϋπόθεσις διεξαγωγῆς θεολογικοῦ ἐνωτικοῦ διαλόγου ὑπὸ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἔθεωρήθη πάντοτε ἡ στερρὰ καὶ ἀμετακίνητος ἐμμονὴ αὐτῆς εἰς τὸν οὐσιώδη σωτηριολογικὸν καὶ ἐκκλησιολογικὸν πυρῆνα τῆς ἀληθείας τῆς πίστεως. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία διαλέγεται θεολογικῶς μόνον διὰ τὴν ἀλήθειαν καὶ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας τῆς πίστεως, ἡ ὅποια ἀποτελεῖ τὸ κέντρον, τὸν σκοπὸν καὶ τὴν συγκεφαλalaίωσιν παντὸς ὁρθοδόξου θεολογικοῦ διαλόγου. Ἡ ἀλήθεια ὅμως τῆς πίστεως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ προβληθῇ ὑπὸ τῆς ἐν διαλόγῳ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀπροϋποθέτως, ἀναιτιολογητῶς καὶ ἀπριστατικῶς ὡς ἀποκλειστικὸν προνόμιον καὶ κτῆμα αὐτῆς, διότι τοιαύτη περιχαράκωσις ἀποκλείει τὸν διάλογον καὶ διαιωνίζει τὴν διαίρεσιν τῶν διαφωνούντων. Ἡ αὐθεντικότης τῆς προβαλλομένης ἀληθείας τῆς πίστεως τίθεται ἐν τῷ διαλόγῳ ὑπὸ θεολογικὴν συζήτησιν, ἡ δὲ ἀποδεικτικὴ δύναμις τῶν ἐκατέρωθεν χρησιμοποιουμένων επιχειρημάτων εἶναι ἀνάλογος τῆς καθολικότητος τοῦ τιθεμένου κριτηρίου. Ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία κατέληξε διὰ τῆς μακραίωνος παραδόσεως διαλόγου μετὰ τὴν Ῥωμαιοκαθολικὴν Ἐκκλησίαν εἰς τὴν διαπίστωσιν ὅτι ἡ κοινὴ ἐκκλησιαστικὴ παράδοσις τῶν ἐπὶ τὰς πρώτων αἰώνων ἀποτελεῖ τὸ μοναδικὸν καθολικὸν καὶ ἀσφαλὲς ἀντικειμενικὸν κριτήριον διεξαγωγῆς τοῦ θεολογικοῦ διαλόγου.

Τὸ κριτήριον τοῦτο τῆς κοινῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως δηλοῖ σαφῶς ὅτι τὸ ζήτημα τῆς ἐν τῇ ὀρθῇ πίστει ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας δὲν εἶναι ἀπλοῦν θέμα καλοπροαιρέτου ὀριζοντίας συμφωνίας τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἡγετῶν, ἀλλ' εἶναι τὸ μόνον ἀμετακίνητον πλαίσιον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἶναι δυνατὴ ἡ ὡς ἂν συμφωνία.

Ἡ τοιαύτη ἀξιολόγησις ἀπορρέει ὅχι ἐκ τῆς σταθερᾶς ἐμμονῆς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐπὶ τοῦ κριτηρίου τούτου, ἀλλ' ἐκ τῆς βασικῆς ἐκκλησιολογικῆς ἀνάγκης, ὅπως ἡ ἀποκατάστασις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητος ἐπιτευχθῇ ἄνευ θυσίας τῆς ἀληθείας τῆς πίστεως. Ἐὰν ἡ μία, ἀγία, καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία κατέχη, ὁμολογῇ, βιοῖ καὶ διδάσκη ἀνὰ πᾶσαν στιγμήν τοῦ ἱστορικοῦ της βίου τὸ πλήρωμα τῆς ἐν

Χριστῷ ἀληθείας, τότε ἡ ἐν χρόνῳ καθολικῶς βιωθεῖσα ἐκκλησιαστικὴ ἐμπειρία ἀποτελεῖ ἀσφαλὲς ἀντικειμενικὸν κριτήριον ἀξιολογήσεως τῆς αὐθεντικότητος πάσης νέας περὶ τὴν ἀλήθειαν διδασκαλίας ἢ ἐμπειρίας. Ἡ σταθερὰ ὅμως αὕτη θέσις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς στατική ἢ μουσειακὴ παραδοσιαρχία ἢ νοσηρὰ καὶ ἄχρηστος παρελθοντολογία, ξένη πρὸς τὴν ἀγωνίαν τῶν προβλημάτων καὶ τὸν σφυγμὸν τῶν ἐκκλησιαστικῶν τάσεων τῆς ἐποχῆς μας, ἀλλ' ὡς δυναμικὴ ἀναζήτησις ἐν διαλόγῳ τῆς ταυτότητος τῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ βιουμένης εἰς πᾶσαν ἐποχὴν ἐν Χριστῷ ἀληθείας.

Ἡ ἐκκλησιαστικὴ παράδοσις ἀποτελεῖ ἱστορικὴν ἔκφρασιν τοῦ ἔργου τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, τὸ ὁποῖον βεβαίῳ τὴν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ παρουσίαν τοῦ Κυρίου, καθιστᾷ τὴν ἀλήθειαν τῆς ἐν Χριστῷ ἀποκαλύψεως προσιτὴν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, προφυλάσσει τὴν Ἐκκλησίαν ἐκ καιρικῶν οὐτοπιῶν καὶ ἀνερείστων ἐσχατολογικῶν προοπτικῶν, διασφαλίζει τὴν αὐθεντικότητά τῆς ἀληθείας ἐν τῇ συνδέσει μετὰ τῶν σχετικῶν ἱστορικῶν σχημάτων, μετασχηματίζει τὴν ἱστορικὴν ἐν Χριστῷ ἀλήθειαν εἰς ἱστορικὴν ἀλήθειαν τῆς Ἐκκλησίας, διατηρεῖ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τὴν αὐθεντικὴν ἰσορροπίαν μεταξὺ συνεχείας καὶ ἐκσυγχρονισμοῦ τοῦ θείου μηνύματος καὶ καθοδηγεῖ τὴν Ἐκκλησίαν εἰς τὴν ἀσφαλῆ ἐκπλήρωσιν τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἀποστολῆς αὐτῆς. Ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ τὰ καθολικῶς βιωθέντα καὶ παραδοσιακὰ σχήματα ἀποτελοῦν ἐξ ἐπόψεως ὀρθοδόξου ἀσφαλὲς ἀντικειμενικὸν πλαίσιον διεξαγωγῆς τοῦ θεολογικοῦ διαλόγου μετὰ τὴν Ρωμαιοκαθολικὴν Ἐκκλησίαν.

* *

Εὐνόητον ὅτι εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ταύτην παράδοσιν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐνταχθῇ ἢ μετὰ τὴν διαίρεσιν βιωθεῖσα ἐκατέρωθεν καὶ μετασχηματισθεῖσα εἰς παραδοσιακὰ σχήματα ἐμπειρία, διότι ἡ ἐμπειρία αὕτη δὲν εἶναι δυνατόν νὰ προβληθῇ κατὰ τὸν διάλογον ὡς καθολικὸν κριτήριον, καθ' ὅσον τὰ νεώτερα ταῦτα παραδοσιακὰ σχήματα θὰ ἀξιολογηθοῦν μετὰ γνώμονα τὴν κοινὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν τῶν ἐπτά πρώτων αἰώνων.

Οὕτως ἡ πορεία τῆς Ὁρθοδόξου καὶ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν ἐνότητα διὰ τοῦ ἀναγγεληθέντος θεολογικοῦ διαλόγου δέον νὰ διέλθῃ κατ' ἀνάστροφον φορὰν διὰ τῆς αὐτῆς μακρᾶς ὁδοῦ τῆς διαίρεσεως, νὰ καθάρῃ αὐτὴν ἀπὸ τὰ ἐμπόδια καὶ τὰς παρεκκλίσεις διὰ τοῦ καθολικοῦ κριτηρίου τῆς κοινῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως καὶ νὰ καταλήξῃ εἰς τὴν πηγὴν τῆς ἐνότητος, ἥτοι τὴν αὐθεντικὴν κοινὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐμπειρίαν τῶν ἐπτά πρώτων αἰώνων. Ὑπὸ τὴν προοπτικὴν ταύτην τὸ χρησιμοποιηθὲν σύνθημα «*λ ή θ η ε ί ς τ ο π α ρ ε λ θ ό ν*» δύναται νὰ νοηθῇ μόνον ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς διὰ τῆς λήθης ὑπερβάσεως τῶν ἀνθρωπίνων καιρικῶν αὐθαιρεσιῶν, διότι ἡ ὁδὸς τῆς ἐνότητος ταυτίζεται πρὸς τὴν ἀναζήτησιν τῆς κοινῆς

ἐμπειρίας τοῦ παρελθόντος. «*Λήθη εἰς τὸ παρελθόν*» δύναται νὰ σημαίνει ὅτι ἡ λήθη αὕτη θὰ καλύψῃ μόνον τὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἀνήκουν εἰς τὸ παρελθόν, μένουν εἰς τὸ παρελθόν καὶ εἶναι θεολογικῶς καὶ ἐκκλησιολογικῶς ἀδιάφορα ἢ ἐπιβλαβῆ διὰ τὴν μνήμην τοῦ παρόντος. Τὸ ἱστορικὸν παρὸν τῆς Ἐκκλησίας δὲν εἶναι ἐκκλησιολογικῶς δυνατόν νὰ θεωρηθῇ οὐδέτερος κριτὴς τοῦ ἀδιαφόρου ἱστορικοῦ παρελθόντος. Τυχόν ἀρνήσεις τοῦ ἱστορικοῦ παρελθόντος διὰ τε τὸ ἱστορικὸν παρὸν καὶ τὰς ἐσχατολογικὰς προοπτικὰς τῆς Ἐκκλησίας ἀποτελεῖ ἀρνήσιν ὅχι ἀπλῶς παραδοσιακῶν τιμῶν σχημάτων, ἀλλ' αὐτῆς ταύτης τῆς Ἐκκλησίας.

Τὸ καθολικὸν τοῦτο καὶ ἀσφαλὲς κριτήριον τῆς κοινῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως εἶναι ἐξ ἀντικειμένου ἢ ἡπιωτέρα, ἢ θετικωτέρα καὶ ἢ χρησιμωτέρα ἀφετηρία καρποφόρου διεξαγωγῆς τοῦ θεολογικοῦ διαλόγου τῆς Ὁρθοδόξου καὶ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας. Ἡπιωτέρα, διότι ὑποδηλοῖ διάθεσιν θεολογικοῦ διαλόγου ἐπὶ πάντων τῶν διαμφισβητούμενων θεολογικῶν καὶ ἐκκλησιολογικῶν ζητημάτων. Θετικωτέρα, διότι παρέχει συγκεκριμένον αὐθεντικὸν καὶ κοινὴν ἀποδεκτὸν πλαίσιον διεξαγωγῆς τοῦ διαλόγου. Χρησιμωτέρα, διότι μόνον οὕτω εἶναι πράγματι δυνατόν ἡ ὀριστικὴ ἀποκατάστασις τῆς διασπασθείσης ἐνότητος ἀνευ τοῦ κινδύνου πολλαπλῶν ἐκατέρωθεν ἐσωτερικῶν διαίρεσεων καὶ σχισμάτων.

Ἐν τούτοις ὁ σαφὴς προσδιορισμὸς τῶν αὐθεντικῶν ὁρίων τοῦ καθολικοῦ τούτου κριτηρίου εἶναι δυσχερὴς, διότι ὑπόκειται εἰς τὸν κίνδυνον μονομεροῦς καὶ ὑποκειμενικῆς ἀξιολογήσεως τῶν ποικίλων παραδοσιακῶν σχημάτων. Οὕτω καθίσταται πρόδηλον, ὅτι τὸ καθολικὸν κριτήριον τῆς κοινῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως δέον νὰ ἐφαρμοσθῇ αὐστηρῶς εἰς μόνὰ τὰ ζητήματα πίστεως, ἐνῶ εἰς τὰς δευτερευούσης σημασίας διοικητικὰς, λειτουργικὰς καὶ ἐθιμικὰς διαφορὰς ἡ ἐφαρμογὴ δέον νὰ γίνῃ μετὰ διακριτικὴν εὐχέριαν καὶ ἐλευθερίαν, συμφώνως πρὸς τὴν διατυπωθεῖσαν ὑπὸ τοῦ σήμερον τιμωμένου ἁγίου, τοῦ Πατριάρχου Κων/πόλεως Φωτίου, ἀρχήν, καθ' ἣν «*ἐν οἷς οὐκ ἔστι πίστις τὸ ἀθετούμενον, οὐδὲ κοινοῦ τε καὶ καθολικοῦ ψηφίσματος ἐκπτώσις, ἄλλων παρ' ἄλλοις ἐθῶν τε καὶ νομίμων φυλαττομένων, οὔτε τοὺς φύλακας ἀδικεῖν, οὔτε τοὺς μὴ παραδεξαμένους παρανομεῖν, ὁρθῶς ἂν τις κρίνειν εἰδὼς διορίσασαι*». Πέρα ὅμως τῆς ἀνάγκης βαθεῖας ἐνότητος εἰς τὰς ἐξ ἀποκαλύψεως ἀληθείας τῆς πίστεως, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὑφίσταται σαφὴς ἐκκλησιαστικὴ παράδοσις καὶ διδασκαλία, εἰς πάσας τὰς περιπτώσεις ἀσφῶν ἢ καὶ ἀντιφατικῶν παραδοσιακῶν σχημάτων δέον νὰ ἰσχύσῃ κατὰ τὸν διάλογον ἡ ἀρχὴ τῆς ἐλευθερίας καὶ ἡ προσπάθεια ὑγιоῦς ἐναρμονίσεως τῶν ἀντιθέσεων, συμφώνως πρὸς τὴν παλαιοχριστιανικὴν ἀρχήν, καθ' ἣν μεταξὺ τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν πρέπει νὰ κρατῇ «*in ne essariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus caritas*».

Ἡ διὰ τοῦ θεολογικοῦ διαλόγου τοιαύτη προσπάθεια ὁρσεως τῶν παρεμβληθέντων ἐμποδίων εἰς τὴν ὁδὸν διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλη-

σίας προϋποθέτει στερεάν απόφασιν εἰλικρινοῦς ἐν ἀγάπῃ, ἰσοτιμίᾳ καὶ ἀμοιβαίῳ σεβασμῷ συνεργασίας διὰ τὴν ταχυτέραν γεφύρωσιν τοῦ ὑφισταμένου χάσματος. Ἡ Β' ἐν Ρόδῳ Πανορθόδοξος Διάσκεψις προέτεινεν ἤδη τὴν «ἐπὶ Ἰσοῖς ὁροῖς» ἐναρξιν τοῦ θεολογικοῦ διαλόγου, ἡ δ' ὀρθόδοξος συνείδησις θεωρεῖ τὴν τήρησιν τῆς ἀρχῆς ταύτης ἀπαραίτητον διὰ τὴν καρποφόρον διεξαγωγὴν αὐτοῦ.

Ἡ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν προϋποθέσεων καὶ τῶν κριτηρίων τούτων διεξαγωγὴ τοῦ θεολογικοῦ διαλόγου μὲ τὴν Ρωμαιοκαθολικὴν Ἐκκλησίαν δὲν ὑπαγορεύεται ἀπὸ κριτήρια ἀκαδημαϊκῆς ἢ ὁμολογιακῆς, ὡς πολλάκις τονίζεται, θεολογίας, τὴν ὁποῖαν ἀναπτύσσουσιν οἱ καθιερωμένοι «εἰδικοί» εἰς τὰ ἐπιστημονικὰ σπουδαστήρια, ἀσχέτως πρὸς τὴν ἐμπειρίαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ πρὸς τὸ πνευματικὸν ἀδιέξοδον τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου, ἀλλ' ἐπιβάλλεται ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν τῆς Ἐκκλησίας, ἵνα μὴ θυσιασθῇ εἰς τὸν σκοπὸν τῆς ἐνώσεως ἢ ἀλήθειας τῆς πίστεως. Τὴν ἐνώπιον τοῦ θέματος τούτου ἀγωνίαν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μαρτυροῦν καὶ αἱ πρόσφατοι μακραὶ σχετικαὶ συζητήσεις τῶν ἀντιπροσωπειῶν πασῶν τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν εἰς τὴν Γ' Πανορθόδοξον Διάσκεψιν.

Ἡ Ὁρθόδοξος λοιπὸν Ἐκκλησία, διεξάγουσα συνεχῶς θεολογικὸν διάλογον μὲ τὴν Ρωμαιοκαθολικὴν Ἐκκλησίαν, παρακολουθεῖ πάντοτε τὰς ἐν αὐτῇ ἐσωτερικὰς ἐξελίξεις καὶ μεταβολάς. Ἀμεσος συνέπεια τοῦ συνεχοῦς τούτου διαλόγου εἶναι ἡ θεολογικὴ προετοιμασία διὰ τὴν ἀμοιβαίαν ἄρσιν τῶν ἀναθεμάτων τοῦ 1054 μετὰ τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Πρεσβυτέρας καὶ τῆς Νέας Ρώμης. Ἡ πρόσφατος αὕτη πρωτοβουλία, ἀνεξαρτήτως τῆς εἰς αὐτὴν ἀποδοθείσης ἐκκλησιαστικῆς καὶ ἐκκλησιολογικῆς σημασίας, ἀποτελεῖ χαρακτηριστικὴν περίπτωσηιν ἐκκλησιαστικοῦ, θεολογικοῦ καὶ ἐκκλησιολογικοῦ διαλόγου, διότι α) ἤρθησαν ἀπὸ τὴν μνήμην τῆς Ἐκκλησίας τὰ συγκεκριμένα προσωπικοῦ χαρακτῆρος ἀναθέματα, β) ἐθεωρήθησαν ἐκατέρωθεν δευτερευούσης σημασίας αἱ ρητῶς εἰς τὰ κείμενα τῶν ἀναθεμάτων περιγραφόμεναι παρεκκλίσεις τῶν δύο Ἐκκλησιῶν καὶ γ) διὰ τῆς ἄρσεως τῶν ἀναθεμάτων διηνοιγθησαν νέοι ὀρίζοντες θεολογικοῦ διαλόγου καὶ καλλιιεργείας ἀδελφικῶν σχέσεων, διότι τὰ προσωπικοῦ χαρακτῆρος ἀναθέματα ἐκείνα διεπτότισαν προϊόντος τοῦ χρόνου καὶ τῇ συνδρομῇ ἀτυχῶν ἱστορικῶν περιπετειῶν τὸν καθ' ὅλου βίον τῶν δύο Ἐκκλησιῶν.

Βεβαίως, αἱ ἐκκλησιολογικαὶ καὶ ἐκκλησιαστικαὶ διαστάσεις τῆς ἐπιβολῆς καὶ τῆς ἄρσεως τῶν ἀναθεμάτων δὲν ἔχουν εἰσέτι ἐκτιμηθῇ πλήρως, διὸ καὶ ὑπεστηρίχθη ὅτι παρὰ τὰ ἀναθέματα τοῦ 1054 αἱ Ἐκκλησίαι Ρώμης καὶ Κων/πόλεως «καὶ μετὰ ταῦτα δὲν διέκοψαν τὴν ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν», ἐνῶ εἶναι ἱστορικῶς ἀναντίρρητον ὅτι ἡ κοινωνία τῶν δύο Ἐκκλησιῶν εἶχεν ἤδη διακοπῇ πρὸ τῶν ἀναθεμάτων, ἐνεκα τῆς παρεμβολῆς τοῦ *Filioque* εἰς τὸ σύμβολον Νικαίας—Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τοῦ πάπα Ρώμης Σέργιου (1014). Πρὸ τῶν ἀναθεμάτων λοιπὸν τοῦ 1054 αἱ δύο Ἐκκλη-

σίαι εὐρίσκοντο ἤδη εἰς κατάστασιν «ἀκοινωνησίας» ἐνεκα τοῦ *Filioque*, τὸ ὅποιον περιέργως δὲν ἀναγράφεται εἰς τὸ κείμενον τοῦ ἀναθέματος τῆς πατριαρχικῆς συνόδου ὡς δογματικὴ παρεκκλίσις τοῦ παπικοῦ θρόνου. Ἡ προϋπάρχουσα τοῦ σχίσματος τοῦ 1054 κατάστασις αὕτη ἀκοινωνησίας τῶν Ἐκκλησιῶν Ρώμης καὶ Κων/πόλεως ἦτο *de facto* σχισματικὴ κατάστασις, ἡ ἄρσις τῆς ὁποίας ἦτο δυνατὴ μόνον μετὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἄρσιν τῆς προκαλεσάσης αὐτὴν δογματικῆς διαφωνίας. Κατ' ἀκολουθίαν ἦτο ἀναγκαῖος ἐπίσημος θεολογικὸς διάλογος μετὰ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν πρὸς ἄρσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκοινωνησίας, ἀλλ' ἡ ἐπιβολὴ τῶν ἀναθεμάτων τοῦ 1054 ἀνέκοψε πᾶσαν σχετικὴν ἐκατέρωθεν πρωτοβουλίαν.

Πρὸς περαιτέρω εὐδωσιν τοῦ διαλόγου θὰ ἡδύνατο ἴσως νὰ ἀναληφθῇ καὶ ἑτέρα κοινὴ προσπάθεια τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, πέρα τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις συναντήσεως καὶ τῆς ἄρσεως τῶν ἀναθεμάτων. Τοιαύτη ἀνυπολογίστου ἐκκλησιαστικῆς, ἐκκλησιολογικῆς καὶ θεολογικῆς σημασίας καὶ σπουδαιότητος πρωτοβουλία θὰ ἡδύνατο νὰ θεωρηθῇ ἡ ὑπὸ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν κοινὴ ἀναγνώρισις τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου (879-880) ὡς Οἰκουμενικῆς, διότι διὰ τῶν ἀποφάσεων τῆς συνόδου ταύτης, αἱ ὁποῖαι ἐγένοντο δεκταὶ τότε καὶ ὑπὸ τῶν ἐκπροσώπων τοῦ παπικοῦ θρόνου, ἤρθησαν αἱ ὁξύταται ἀντιθέσεις αὐτῶν καὶ ἐθεμελιώθησαν ὀρθαὶ θεολογικαὶ καὶ ἐκκλησιολογικαὶ προϋποθέσεις ἀποκαταστάσεως τῆς ἐνότητος. Ἡ κοινὴ ἀνακήρυξις τῆς συνόδου ταύτης ὡς Οἰκουμενικῆς μετὰ τὴν ἄρσιν τῶν ἀναθεμάτων θὰ ἀπετέλει τὴν μεγίστην προσφορὰν διὰ τὴν κατ' οὐσίαν ἐπιτυχίαν τοῦ ἀρχομένου θεολογικοῦ διαλόγου καὶ τὴν ταχυτάτην ἴσως ἀποκατάστασιν τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀναγγελθεῖσα εἰς τὰς κατὰ τόπους Ὁρθοδόξους Ἐκκλησίας καὶ ἀνακοινωθείσα προσφάτως εἰς τὸν πάπαν Ρώμης ἐναρξίς τοῦ ἐπισήμου θεολογικοῦ διαλόγου τῆς Ὁρθοδόξου καὶ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας συνδέεται κατ' οὐσίαν καὶ πρὸς τὴν προηγηθεῖσαν ἀμοιβαίαν ἄρσιν τῶν ἀναθεμάτων. Οὕτως ἡ κοινὴ ἀνακοίνωσις ἐνάρξεως τοῦ θεολογικοῦ διαλόγου ἐγένετο ἐπισήμως κατὰ τὸν ἑορτασμὸν τῆς δεκάτης ἐπετείου τῆς ἄρσεως τῶν ἀναθεμάτων. Τὸ ἀπὸ 7 Δεκ. 1975 σχετικὸν Πατριαρχικὸν Γράμμα τονίζει ὅτι «Οἱ ὀρθόδοξοι ἀπὸ τῆς Ἀνατολῆς, ἐν πάσῃ ταπεινότητι ἀλλὰ καὶ ἐν αὐστηρῷ σεβασμῷ πρὸς τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν τῆς Μιᾶς Ἐκκλησίας, ἐσμέν ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἐτοιμοὶ εἰς προώθησιν τῆς χριστιανικῆς ἐνότητος, ἐν τοῖς πλαισίοις τῶν τῆς μιᾶς, ἁγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας βιωθεῖσων ἀείποτε ἀρχῶν. Ἐν τῇ διαθέσει ταύτῃ ἐγνωμεν συνοδικῶς προωθῆσαι τὴν ἁγίαν ὑπόθεσιν τῶν μετὰ τῆς Ρώμης ἱερῶν δεσμῶν, μετακινήσασθαι τε ταύτην ἀπὸ τοῦ τῆς ἀγάπης διαλόγου εἰς τὴν προπαρασκευηθεῖσαν τοῦ θεολογικοῦ μετ' αὐτῆς διάλογον. Ἐφ' ᾧ καὶ διορθο-

Η ΠΕΡΙ ΧΡΙΣΤΟΛΟΓΙΑΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ*

Ἀκολουθία τῆς ὑποστατικῆς ἐνώσεως εἶναι ὡσαύτως ἡ μί α π ρ ο σ κ ὺ ν η σ ι ς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὁ ἱερὸς Δαμασκηνὸς σαφῶς διδάσκει: «Εἰς τοίνυν ἐστὶν ὁ Χριστός, Θεὸς τέλειος καὶ ἄνθρωπος τέλειος, ὃν προσκυνούμεν σὺν Πατρὶ καὶ Πνεύματι, μὴ προσκυνήσει μετὰ τῆς ἀχράντου σαρκὸς αὐτοῦ, οὐκ ἀπροσκύνητον τὴν σάρκα λέγοντες. Προσκυνεῖται γὰρ ἐν τῇ μὴ τοῦ Λόγου ὑποστάσει, ἣτις αὐτῇ ὑπόστασις γέγονεν· οὐ τῇ κτίσει λατρεύοντες, οὐ γὰρ ὡς ψιλὴν σάρκα προσκυνούμεν, ἀλλ' ὡς ἡνωμένην θεότητι, καὶ εἰς ἓν

πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν τοῦ θείου Λόγου τῶν δύο αὐτοῦ ἀναγομένων φύσεων»¹³². Εἶναι ἤδη γνωστόν, ὅτι ἡ Ε' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος εἶχε προηγουμένως καταδικάσει τοὺς λέγοντας «τὸν Χριστὸν ἐν δυοὶ φύσει προσκυνεῖσθαι». Ἐφ' ὅσον ὁ Χριστὸς εἶναι «εἰς Θεὸς τέλειος καὶ ἄνθρωπος τέλειος» προσκυνούμεν αὐτὸν μὴ προσκυνήσει δι' ἀμφοτέρας τὰς φύσεις, δεδομένου ὅτι ἕνεκα τῆς ὑποστατικῆς αὐτῶν ἐνώσεως καὶ ἡ ἀνθρωπίνη αὐτοῦ φύσις ἀχώριστος καὶ ἀδιαίρετος τῆς θεότητος γέγονε, «ὡς εἰς ἓν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν τοῦ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 33 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2 τεύχους.

132. Γ', η'.

δόξως διαβουλευσάμενοι ἤχθημεν εἰς τὴν πανορθόδοξον ἀπόφασιν τοῦ συστήσαι εἰδικὴν Διορθόδοξον Τεχνικὴν Θεολογικὴν Ἐπιτροπὴν πρὸς προετοιμασίαν τοῦ διαλόγου τούτου ἀπὸ ὀρθοδόξου πλευρᾶς.

Εὐρισκόμενοι, λοιπόν, εἰς τὸ προπαρασκευαστικὸν στάδιον τοῦ θεολογικοῦ διαλόγου μὲ τὴν Ρωμαιοκαθολικὴν Ἐκκλησίαν θεωροῦμεν σκόπιμον ἐν συμπεράσματι νὰ τονίσωμεν ὅτι ἡ ὀρθόδοξος προετοιμασία δέον νὰ στηριχθῇ εἰς τὴν σταθεράν, ἀκλόνητον καὶ ἀρραγτὴν ἐπὶ πάντων τῶν θεμάτων τοῦ διαλόγου πανορθόδοξον ἐνότητα, διὰ τοῦ συνεχοῦς καὶ ἀδιακόπου συντονισμοῦ αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τῶν κατὰ τόπους Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Ἡ προετοιμασία αὕτη δὲν πρέπει νὰ περιορισθῇ εἰς μόνον τὰ μέλη τῶν εἰδικῶν Ἐπιτροπῶν, ἀλλὰ νὰ διαχέηται ὁμῶς καὶ πλήρως εἰς τὸ καθ' ὅλου πλήρωμα τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, διὰ νὰ εὕρηται αὕτη ἐν ἀρμονίᾳ πρὸς τὴν καθ' ὅλου ὀρθόδοξον συνείδησιν.

Ἡ προετοιμασία αὕτη τῶν θεμάτων πανορθοδόξως δὲν πρέπει νὰ γίνῃ ἐν σπουδῇ καὶ ὑπὸ τὸ ἄγχος τῆς ἀμεσότητος τοῦ ἀποτελέσματος, ἀλλ' ἐν πλήρει συνέσει καὶ ἐν συνειδήσει τῆς βαρύτητος τῆς εὐθύνης καὶ τῆς σοβαρότητος τῶν θεμάτων. Ἄλλως ὑπάρχει κίνδυνος θεωρητικῆς ἀποκαταστάσεως ποίᾳς τινος ἐνότητος, ἡ ὁποία θὰ καταστῇ πηγὴ ἐσωτερικῶν διαιρέσεων καὶ σχισμάτων εἰς τὰς κατὰ τόπους Ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας.

Ἡ προετοιμασία τῆς πανορθοδόξου Ἐπιτροπῆς δέον νὰ γίνῃ κατ' ἀναφορὰν πρὸς τὰς σχετικὰς ἀποφάσεις τῆς Β' Βατικανείου συνόδου, ἐπὶ τῶν ὁποίων δέον νὰ καθορισθῇ ἐκ τῶν προτέρων ἡ διὰ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησιολογίας καὶ τῆς ἀρχαίας ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως προβαλλομένη κοινὴ καὶ ἐκ τῶν προτέρων δεσμευτικὴ θέσις τῶν Ὀρθοδόξων Πατριαρχείων καὶ Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν. Ἡ θέσις αὕτη δέον νὰ ἔχῃ

ἀνακοινωθῇ ἐπισήμως εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν πλήρωμα πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ διαλόγου, διὰ νὰ ἐκφρασθῇ ἡ ὑπὸ τῶν πιστῶν ἀποδοχὴ αὐτῆς. Ἡ τοιαύτη μεθόδευσις τῆς προπαρασκευαστικῆς ἐργασίας, ἰδίᾳ ὡς πρὸς τὴν θέσιν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, διὰ τὰς περὶ Ἐκκλησίας καὶ παπικοῦ θεσμοῦ ἀποφάσεις τῆς Β' Βατικανείου συνόδου, θὰ ἡδύναντο νὰ τεθοῦν καὶ ὑπὸ τὴν κρίσιν νέας Πανορθοδόξου Διασκέψεως πρὸς πλήρη διασφάλισιν τῆς ἐπὶ τῶν θεμάτων τούτων ἀρραγοῦς πανορθοδόξου ἐνότητος.

Αἱ προϋποθέσεις καὶ αἱ ἀρχαὶ αὗται χαράσσουσιν τὰ πλαίσια ὑγιоῦς ἐξ ἐπόψεως ἀνθρωπίνης θεολογικοῦ διαλόγου, τὸ δὲ κατευθύνον τὴν Ἐκκλησίαν ἅγιον Πνεῦμα θὰ συνδέσῃ αὐτὰς μὲ τὴν ἀλήθειαν τῆς πίστεως οὕτως, ὥστε ἡ ἐπ' ἐλπίδι ἀποκατάστασις τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας νὰ μὴ καταντήσῃ ἐνότης ἄνευ ὀρθοδόξιας καὶ καθολικότητος τῆς Ἐκκλησίας.

* * *

Ἐν συνεχείᾳ, διεξήχθη ἐκτενὴς συζήτησις, τῆς ὁποίας μετέσχον ὁ Μακαριώτατος, Ἀρχιερεῖς, ὁ προκοσμήτωρ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Σ. Ἀγουρίδης, ἄλλοι Καθηγηταὶ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς καὶ ἕτεροι κληρικοὶ καὶ θεολόγοι.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς συζητήσεως, ἐπηκολούθησεν ἐπίσημον γεῦμα, παρατεθὲν ἐν τῷ Διορθόδοξῳ Κέντρῳ πρὸς τιμὴν ὅλων τῶν παρευρεθέντων.

Κατὰ τὸ γεῦμα ἀντηλλάγησαν προσφωνήσεις τοῦ Μακαριώτατου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ καὶ τοῦ προκοσμήτορος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς κ. Σ. Ἀγουρίδου καὶ οὕτω ἔληξεν ἐν τῇ ἱ. Μονῇ Πεντέλης ἡ διὰ τε τὴν ὁργάνωσιν καὶ ἐκτέλεσιν ἀρίστη πανηγυρικὴ καὶ ὡραία αὕτη ἐκδήλωσις, ἐπὶ τῇ ἱερᾷ μνήμῃ τοῦ ἐν Ἀγίοις Πατρὸς ἡμῶν καὶ Ἰσαποστόλου Φωτίου, Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ Μ γάλου.

Θεοῦ Λόγου τῶν δύο αὐτοῦ ἀναγομένων φύσεων»¹³³.

Ἐξ ἄλλου ἐκ τῆς ὑποστατικῆς ἐνώσεως τῶν δύο φύσεων συνάγεται καὶ τὸ ὅτι τὸν Κύριον δὲν δυνάμεθα νὰ ὀνομάζωμεν *δ ο υ λ ο ν* κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ἐπειδὴ ἀνέλαβε δούλου μορφήν. Βεβαίως, κατὰ τὸν ἱερὸν Δαμασκηνόν, «δεῖ γινώσκειν ὅτι (ὁ Χριστὸς) τὴν ἀγνοοῦσαν καὶ δούλην ἀνέλαβε φύσιν. Καὶ γὰρ δούλη ἐστὶν ἡ ἀνθρώπου φύσις τοῦ ποιήσαντος αὐτὴν Θεοῦ, καὶ οὐκ ἔχει τὴν τῶν μελλόντων γνῶσιν»¹³⁴. Ἀλλ' ὀφείλομεν νὰ γνωρίζωμεν ὅτι «δούλη ἐστὶν ἡ σὰρξ, εἰ μὴ ἥνωτο τῷ Θεῷ Λόγῳ, ἀπαξ δὲ ἐνωθεῖσα καθ' ὑπόστασιν, πῶς ἔσται δούλη; Εἰς γὰρ ὧν ὁ Χριστὸς, οὐ δύναται δούλος ἑαυτοῦ εἶναι καὶ Κύριος»¹³⁵.

Ἐκ τῆς ὑποστατικῆς ἐνώσεως παρέπεται ὡσαύτως καὶ ἡ ἀ γ ι ό τ η ς καὶ ἀ ν α μ α ρ τ η σ ί α τοῦ Κυρίου, μὴ δυναμένου νὰ ἁμαρτήσῃ, ὡς καὶ ἡ γνῶσις καὶ ἡ δύναμις αὐτοῦ. «Ἡ δὲ τοῦ Κυρίου ψυχὴ — λέγει ὁ ἱερὸς πατὴρ — διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν τὸν Θεὸν Λόγον ἔνωσιν καὶ τὴν ὑποστατικὴν ταυτότητα, κατεπλούτησεν, ὡς ἔφην, μετὰ τῶν λοιπῶν θεοσημεϊῶν καὶ τὴν τῶν μελλόντων γνῶσιν»¹³⁶. Καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν τονίζει: «Εἰ γὰρ ἀληθῶς ἡνῶθη τῷ Θεῷ Λόγῳ ἡ σὰρξ ἐξ ἄκρας ὑπάρξεως μᾶλλον δὲ ἐν ἑαυτῷ ὑπῆρξε καὶ τὴν ὑποστατικὴν πρὸς αὐτὴν ἔσχε ταυτότητα, πῶς οὐ τελείως κατεπλούτησε πᾶσαν σοφίαν καὶ χάριν;»¹³⁷.

Καὶ ἐρχόμεθα πλέον εἰς τὴν περὶ τῆς Παρθένου Μαρίας δογματικὴν ἀκολουθίαν τῆς ὑποστατικῆς ἐνώσεως τῶν δύο φύσεων ἐν τῷ Χριστῷ. Κατὰ ταύτην ἡ Μήτηρ τοῦ Κυρίου εἶναι ἀ ε ι π ἁ ρ θ ε ν ο ς καὶ ὄντως Θεοτόκος. Κατηγορηματικῶς ἀποφαίνεται ἐν προκειμένῳ ὁ ἱερὸς πατὴρ: «Θεοτόκον δὲ κυρίως καὶ ἀληθῶς τὴν ἁγίαν Παρθένον κηρύττομεν. Ὡς γὰρ Θεὸς ἀληθινὸς ὁ ἐξ αὐτῆς γεννηθεὶς, ἀληθὴς Θεοτόκος ἡ τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἐξ αὐτῆς σαρκακωμένον γεννήσασα... Οὐ γὰρ ἀνθρώπον ψιλὸν ἐγέννησεν ἡ ἁγία Παρθένος, ἀλλὰ Θεὸν ἀληθινόν. Οὐ γυμνὸν ἀλλὰ σαρκακωμένον. Οὐκ οὐρανόθεν τὸ σῶμα καταγαγόντα καὶ ὡς διὰ σωλῆνος δι' αὐτῆς παρελθόντα, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς, ὁμοούσιον ἡμῖν σάρκα ἀναλαβόντα καὶ ἐν ἑαυτῷ ὑποστήσαντα»¹³⁸.

Ἐπομένως ἡ Παρθένος ἐδάνεισε τὴν σάρκα, τὸ σῶμα εἰς τὸν Κύριον. Δηλ. ἐξ ἄκρας συλλήψεως ἡνῶθη ἡ θεότης μετὰ τοῦ σώματος. Ἡ πρόσληψις

δὲ καὶ ἡ ὑπαρξίς καὶ ἡ θέωσις τῆς σαρκός, ἐγένοντο συγχρόνως, εὐθὺς ἅμα τῇ συλλήψει. Διὰ τοῦτο τὸ ὄνομα Θεοτόκος κατὰ τὸν ἱερὸν πατέρα «ἦπαν τὸ Μυστήριον τῆς Οἰκονομίας συνίστησιν. Εἰ γὰρ Θεοτόκος ἡ γεννήσασα, πάντως Θεὸς ὁ ἐξ αὐτῆς γεννηθεὶς, πάντως δὲ καὶ ἄνθρωπος»¹³⁹. Καὶ κατὰ τοῦτο «οὕτω νοεῖσθαι καὶ λέγεσθαι Θεοτόκον τὴν ἁγίαν Παρθένον, οὐ μόνον διὰ τὴν φύσιν τοῦ Λόγου ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν θέωσιν τοῦ ἀνθρώπου, ὧν ἅμα καὶ ἡ σύλληψις καὶ ἡ ὑπαρξίς τε θαυματουργῆται»¹⁴⁰. Θεοτόκον, λοιπόν, ὀφείλομεν νὰ προσαγορεύωμεν τὴν Παρθένον. Ἀλλὰ καὶ ἀειπαρθένον. «Ὡντως κυρίως καὶ ἀληθῶς Θεοτόκος καὶ κυρία καὶ πάντων κτισμάτων δεσποζούσα, δούλη καὶ Μήτηρ τοῦ Δημιουργοῦ χρηματίσασα. Ὡς περ δὲ συλληφθεὶς Παρθένον τὴν συλλαβοῦσαν ἐτήρησεν, οὕτω καὶ τεχθεὶς τὴν αὐτῆς παρθενίαν ἐφύλαξεν ἄτρωτον. Μόνος διελθὼν δι' αὐτῆς καὶ κεκλεισμένην τηρήσας αὐτήν. Μένει τοίνυν καὶ μετὰ τόκον παρθένος ἡ ἀειπαρθένος, οὐδαμῶς ἀνδρὶ μέχρι θανάτου προσομιλήσασα»¹⁴¹. Οὕτω πως ἡ Θεοτόκος εἶναι Παρθένος πρό, κατὰ καὶ μετὰ τὸν τόκον αὐτῆς. Ναί, κατὰ τὸν θεῖον Δαμασκηνὸν «αὕτη καὶ πρὸ τόκου καὶ τίκτουσα μένει παρθένος, καὶ μετὰ γέννησιν»¹⁴².

Ε Π Ι Λ Ο Γ Ο Σ

Τοιαύτη ἐν συντόμῳ ἡ περὶ Χριστολογίας διδασκαλία Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, ὡς αὕτη ἐκτίθεται ἐν τῷ Γ' βιβλίῳ τῆς ἑαυτοῦ Ἐκδόσεως Ὁρθόδοξου Πίστεως. Ἐκ τῆς προηγηθείσης ἀναπτύξεως κατεφάνησαν ὁ πλοῦτος τῶν θεολογικῶν γνῶσεων τοῦ ἱεροῦ συγγραφέως, ἡ δογματικὴ αὐτοῦ ἀκρίβεια, ὡς καὶ ἡ σπουδαία αὐτοῦ συμβολὴ εἰς τὴν διαφύλαξιν ἀπαραχαράκτου τοῦ δόγματος, ὡς τοῦτο μέχρι τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ διετύπωσαν αἱ Ἱεραὶ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι τῆς Ἐκκλησίας.

Τελευτῶντες, κρίνομεν σκόπιμον, ἵνα ὡς ἐπιστέγασμα τῶν ἐνταῦθα ἀναγραφέντων ἐπαναλάβωμεν τὴν περὶ Χριστολογίας διδασκαλίαν τοῦ ἱεροῦ πατρός, ἐν τοῖς κυρίοις αὐτῆς σημείοις, διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ λέξεων, συντεθεισῶν ὑφ' ἡμῶν ἐπὶ τῇ περιστάσει καὶ ἀποτελουσῶν μνημειώδη τρόπον τινὰ διατύπωσιν τῆς ὅλης Χριστολογίας.

«Τοιγαροῦν ὁμολογοῦμεν αὐτὸν (τὸν Χριστὸν) ἓνα Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν καὶ Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου τὸν αὐτόν, ἓνα Χριστόν, ἓνα Κύριον, τὸν μόνον μονογενῆ Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ

133. Π. Τρεμπέλα, ἐνθ' ἀνωτ. τ. 2, σ. 124.

134. Γ', κα'.

135. Γ', κα'.

136. Γ', κα'.

137. Γ', κθ'.

138. Γ', ιθ'.

139. Γ', ιθ'.

140. Γ', ιθ'.

141. Δ', ιθ'.

142. Β', θ'.

Η ΜΕΤΑ ΤΩΝ ΕΤΕΡΟΔΟΞΩΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ*

Κανόνες Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ὡς καὶ ἄλλων τοπικῶν Συνόδων, οἵτινες ἐπεκυρώθησαν παρ' ἐκείνων, περιέλαβον διατάξεις περὶ τοῦ τρόπου ἐπαναφορᾶς τῶν πεπλανημένων καὶ αἰρετικῶν τῇ ἀγιωτάτῃ ἡμῶν Ἐκκλησίᾳ. Ἄνευ τῆς ἀποκηρύξεως πάσης αἰρετικῆς διδασκαλίας καὶ τῆς ὑποβολῆς εἰλικρινοῦς μετανοίας καὶ ὁρθοδόξου ὁμολογίας ἐν ἱεροτελεστίᾳ γενομένη ἐν ναῷ, οὐδεὶς αἰρετικὸς γίνεται παρ' αὐτῆς δεκτός. Ὅπου μάλιστα δὲν ὑφίστανται καὶ δὲν ἀναγνωρίζονται παρὰ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας τὰ Μυστήρια τοῦ Βαπτίσματος καὶ τοῦ Χρίσματος, ὑποχρεοῦνται οὗτοι εἰς αὐτά, προκειμένου νὰ γίνουν ὁρθόδοξοι. Ἐκεῖ δ' ὅπου χωρεῖ «ἡ οἰκονομία» εἰς σχηματικὰς Ἐκκλησίας, πάλιν ὑπάρχει εἰδικὴ ἱερὰ ἀκολουθία, ἥτις τελεῖται εἰς προσερχομένους οἰκείᾳ βουλήσῃ τῇ Ὁρθόδοξῃ Ἐκκλησίᾳ. Ἀλλὰ μὴν ἡ ἀναγνώρισις τῶν Μυστηρίων τοῦ Βαπτίσματος καὶ τοῦ Χρίσματος προϋποθέτουν τὴν ὑπαρξίν καὶ τοῦ ἐτέρου Μυστηρίου τῆς ἱερωσύνης, ἄνευ τοῦ ὁποίου δὲν νοεῖται καὶ ἡ Ἐκκλησία, κατὰ τὴν Δογματικὴν καὶ Συμβολικὴν. Ἐκκλησία δὲν ἀναγνωρίζεται μόνον ἐκείνη, ἥτις διατηρεῖ τὴν ἀποστολικὴν διαδοχὴν, ἥτοι ἔχει ποιμένας λαβόντας τὴν ἱερωσύνην κατ' εὐθείαν γραμμὴν ἐκ τῶν ἀγίων τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ Ἀποστόλων. Ταῦτα εἶναι γνωστά τοῖς πᾶσιν, ἐὰν δὲ ἀαφέρωνται ἐνταῦθα, σκοπὸν ἔχουν, ὅπως δηλώσουν, ὑπὸ ποίας προϋποθέσεις καὶ βασικοὺς ὅρους εἶναι δυνατὴ συζήτησις ἐπὶ θεμάτων ἐπικοινωνίας μετὰ ἐτεροδόξων Ἐκκλησιῶν.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 32 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2 τεύχους.

Θεοῦ Ἰησοῦν τὸν Κύριον ἡμῶν. Δύο αὐτοῦ τὰς γεννήσεις σέβοντες, μίαν τὴν ἐκ πατρὸς προαιώνιον ὑπὲρ αἰτίαν καὶ λόγον καὶ χρόνον καὶ φύσιν· καὶ μίαν ἐπ' ἐσχάτων δι' ἡμᾶς, καθ' ἡμᾶς καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς. Δι' ἡμᾶς, ὅτι διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν. Καθ' ἡμᾶς ὅτι γέγονεν ἄνθρωπος ἐκ γυναικὸς καὶ χρόνῳ κύσεως. Ὑπὲρ ἡμᾶς ὅτι οὐκ ἐκ σπορᾶς ἀλλ' ἐξ ἀγίου Πνεύματος καὶ τῆς ἀγίας Παρθένου Μαρίας ὑπὲρ νόμον κύσεως¹⁴³. «Δύο μὲν φύσεις ὁμολογοῦμεν, θεῖαν τε καὶ ἀνθρωπίνην, συνεληλυθυίας ἀλλήλαις καὶ καθ' ὑπόστασιν ἐνωθείσας¹⁴⁴. «Αἱ τε γὰρ φύσεις σώζουσι καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν ἐκάστη τὴν φυσικὴν ιδιότητα, καὶ εἶδος Χριστῶν οὐκ ἔστιν εὐρεῖν¹⁴⁵. «Οὐ Θεὸν αὐτὸν μόνον κηρύσσοντες γυμνὸν τῆς καθ' ἡμᾶς ἀνθρωπότητος, οὐδὲ μὴν ἄνθρωπον μόνον φιλοῦντες αὐτὸν τῆς θεότητος. Οὐκ ἄλλον καὶ ἄλλον, ἀλλ' ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ὁμοῦ Θεὸν τε καὶ ἄνθρωπον. Θεὸν

Οὕτω λόγου χάριν ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία, ὡς ἔχουσα ἀδιάσπαστον τὴν ἀποστολικὴν διαδοχὴν, ἀρνεῖται νὰ δεχθῇ τὴν ὑπὸ Διαμαρτυρομένων Ἐκκλησιῶν ἐποψὶν περὶ «Ἐκκλησίας». Κατὰ τὴν ἀντίληψιν αὐτῶν, πᾶσαι αἱ Χριστινικαὶ Ἐκκλησίαι, ὡς πιστεῦσαι καὶ ὁμολογοῦσαι τὸν Σωτῆρα Κύριον, ἀσχέτως ἐὰν παραδέχωνται ὅλα τὰ Μυστήρια ἢ ἔχουν ἐν ἑαυταῖς τὸ Μυστήριον τῆς ἱερωσύνης, συνιστῶσι κλάδους τῆς μιᾶς Ἐκκλησίας, ἀνεξαρτήτως τοῦ περιεχομένου τῆς πίστεως αὐτῶν. Εἰς αὐτὰς ἡ Una Sancta ἔχει ἀφηρημένην ἔννοιαν, ἐν ᾗ ἡμεῖς, κατὰ τὴν δογματικὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας μας, δεχόμεθα, ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων θεμελιωθεῖσα Ἐκκλησία εἶναι θεῖον καθίδρυμα καὶ ταμιοῦχος τῆς θείας Χάριτος, ἔχουσα ἐν τῷ παρόντι κόσμῳ ὁρατὴν μορφήν καὶ καλουμένην «στρατευομένην», συνεχίζουσα δὲ ἐν οὐρανοῖς τὴν ζωὴν αὐτῆς ὡς «θριαμβεύουσα». Συνεπῶς ἡ Ὁρθόδοξος Καθολικὴ Ἐκκλησία δὲν εἶναι παραφύας τῆς μιᾶς, ἀλλ' ἡ μία, ἀγία, καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία.

Ὡς ἐκ τούτου, εἶναι πάντῃ ἀνέφικτος ἡ μετὰ τῶν Διαμαρτυρομένων Ἐκκλησιῶν ἔνωσις, ἐφ' ὅσον ἡμεῖς οἱ ὁρθόδοξοι χριστιανοὶ ἀπορρίπτομεν τὴν περὶ Ἐκκλησίας ἀντίληψιν αὐτῶν καὶ ἀρνούμεθα νὰ δεχθῶμεν εἰς τὰς τάξεις τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας ἀνθρώπους, διάφορον ἡμῶν ἔχοντας πίστιν εἰς Χριστόν. Ἐὰν δὲ μετέχωμεν εἰς τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν, πράττομεν τοῦτο, ἀποβλέποντες εἰς τὰ πρακτικὰ καὶ κοινωνικὰ τούτου ὀφέλη, οὐδέποτε δὲ εἰς θέματα πί-

τέλειον καὶ ἄνθρωπον τέλειον. Ὅλον Θεὸν καὶ ὅλον ἄνθρωπον τὸν αὐτὸν ὅλον Θεὸν καὶ μετὰ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ ὅλον ἄνθρωπον καὶ μετὰ τῆς ὑπερθέου αὐτοῦ θεότητος¹⁴⁶. «Τέλειον δὲ Θεὸν ὁμολογοῦντες τὸν αὐτὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ τέλειον ἄνθρωπον, φαμέν τὸν αὐτὸν πάντα ἔχειν, ὅσα ὁ Πατήρ, πλην τῆς ἀγεννησίας, καὶ πάντα ἔχειν ὅσα ὁ Ἀδὰμ ὁ πρῶτος, δίχα μόνης τῆς ἁμαρτίας¹⁴⁷. «Ἐχειν δὲ αὐτὸν καταλλήλως ταῖς δύο φύσεσι, διπλᾶ τὰ τῶν δύο φύσεων φυσικά, καὶ ἐνεργείας δύο... καὶ αὐτεξούσια δύο¹⁴⁸. «Ὁμοούσιος γὰρ ὢν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, ἴσος ἔσται καὶ κατὰ τὴν ἐνέργειαν¹⁴⁹. «Ὁμολογοῦμεν δὲ ὅτι πάντα τὰ φυσικὰ καὶ ἀδιάβλητα πάθη τοῦ ἀνθρώπου ἀνέλαβεν¹⁵⁰.

† Ὁ Δημητριάδος ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ

143. Γ', ζ'.

144. Γ', ε'.

145. Γ', ιστ'.

146. Γ', ζ'.

147. Γ', ιγ'.

148. Γ', ιγ'.

149. Γ', ιε'.

150. Γ', κ'.

ΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

ΠΡΟΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΙΝ

ΤΟΥ ΧΙΛΙΑΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ*

Πρὸς ἐνημέρωσιν τοῦ χριστεπωνύμου πληρώματος καὶ διὰ τὴν ἱστορίαν προβαίνομεν ἤδη εἰς τὴν δημοσίευσιν τῶν ὑπερθεν ἀναφερομένων ἐγγράφων, καθ' ἣν σειρὰν ἐμνημονεύθησαν ἤδη.

(1)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἀριθμ. { Πρωτ. 2865
Διεκπ. 1235 Ἀθήνησι τῇ 8-7-1975

Ε Γ Κ Υ Κ Λ Ι Ο Σ 2080

Πρὸς

Τοὺς Σεβασμιωτάτους Μητροπολίτας τῆς Ἐκκλησίας
τῆς Ἑλλάδος.

Θέμα: Περὶ τῆς ὁσημέραι ἐντεινομένης δραστηριότητος τῶν
χιλιαστῶν.

Πολλὰ ὅθεν καταφθάνουν τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ πληροφορίαι περὶ τῆς ὁσημέραι ἀναπτυσσομένης δραστηριότητος τῶν Μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβά, τῶν γνωστῶν Χιλιαστῶν, καὶ περὶ τῆς κατὰ τρόπον προκλητικῶν διοργανώσεως ἐντυπωσιακῶν συναθροίσεων εἰς αἰθούσας κινηματοθεάτρων καὶ ξενοδοχείων πολλῶν ἐπαρχιακῶν πόλεων. Ὡσαύτως κατὰ τινὰ πληροφορίαν, ἣν ἐπεβεβαίωσαμεν καὶ διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. Ε.Π. 1324/16-5-75 ἐμπιστευτικοῦ ἐγγράφου τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων, οἱ ὁπαδοὶ τῆς ὡς ἀνω αἰρέσεως προτίθενται νὰ συγκαλέσωσιν ἐν Ἀθήναις καὶ ἐντὸς τοῦ θέρους, ὅπερ διανύομεν, Παγκόσμιον Χιλιαστικὸν Συνέδριον.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 35 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2 τεύχους.

σταῶς καὶ λατρείας. Θὰ ἦτο δὲ ἐντελῶς ἀδύνατος ἡ συμμετοχὴ ὀρθοδόξων εἰς αὐτό, ἐὰν δὲν ἐτονίζετο ρητῶς ὑπ' αὐτοῦ, ὅτι σέβεται ἀπολύτως τὴν πίστιν καὶ τὰς ἐπόψεις μιᾶς ἐκάστης συμμετεχοῦσης αὐτῷ Ἐκκλησίας. Πολλὰ περὶ τούτου κατ' ἐπανάληψιν ἐλέχθησαν, οὕτως ὥστε νὰ πεισθοῦν αἱ ἀνὰ τὸν κόσμον ὑπάρχουσαι Χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι, ὅτι σκοπὸς τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν δὲν εἶναι ἡ ἑνωσις αὐτῶν εἰς μίαν, ἀλλ' ἡ προαγωγὴ τῶν ἀγαθῶν αὐτῶν σχέσεων καὶ ἡ ἐπ' ὠφελείᾳ σύμπαντος τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου ἀξιοποιήσις τῶν πνευματικῶν αὐτῶν δυνάμεων, συνεργαζομένων εἰς ἐκδήλωσιν ὅπου-δήποτε παρίσταται ἀνάγκη ἔργων ἀγαθῶν καὶ κοινωνικῶν.

(Συνεχίζεται)

† Ὁ πρ. Παραμυθίας ΤΙΤΟΣ

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ζωντῶς ἀνησυχοῦσα διὰ τὰς ἐπὶ τῇ βάσει διαγεγραμμένου σχεδίου προκλητικὰς ταύτας ἐνεργείας καὶ ἐκδηλώσεις τῶν δεδηλωμένων τούτων ἐχθρῶν τῆς Πίστεως καὶ τῆς Πατρίδος, ἐν τῇ Συνεδρίᾳ Αὐτῆς τῆς 18ης παριπεύσαντος μηνὸς ἀπεφάσισεν, ὅπως παρακάλεσθ ὑμᾶς, ἵνα ἐντεινῇτε τὴν ἐπαγρύπνησιν ὑμῶν πρὸς περιφρούρησιν τοῦ ἐμπειστευμένου ὑμῖν ποιμνίου ἀπὸ τῆς φθοροποιῦ ταύτης λύμης τοῦ Χιλιασμοῦ, ἐνημερῶτε τὴν ἀγίαν καὶ Ἱερὰν Σύνοδον ἐπὶ τῆς ἐν τῇ ὑμετέρᾳ θεοσώστῳ Ἐπαρχίᾳ ἐκτάκτως ἀναπτυσσομένης δραστηριότητος τῶν Μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβά, καὶ παρεμποδίσθε, συνεργαζόμενοι μετὰ τῶν ἀρμοδίων Κρατικῶν Ὑπηρεσιῶν, πᾶσαν ἐνδεχομένην προσπάθειαν διοργανώσεως συνεδρίου, καὶ δὴ καὶ Παγκοσμίου, ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς καθ' ὑμᾶς Ἱερᾶς Μητροπόλεως ἐν τῷ πλαισίῳ πάντοτε τῶν κεμένων Νόμων.

Περαίνοντες πληροφοροῦμεν ὑμᾶς ὅτι διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. Σ.Π. 2230/1226/7-7-75 Συνοδικοῦ ἐγγράφου ἐπεστήσαμεν τὴν προσοχὴν καὶ τῶν ἀξιοτίμων Ὑπουργῶν Ἑσωτερικῶν καὶ Δημοσίας Τάξεως ἐπὶ τοῦ ὑπερθεν θέματος.

† Ὁ Ἀθηνῶν Σεραφεῖμ, Πρόεδρος
† Ὁ Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας Γεώργιος
† Ὁ Πειραιῶς Χρυσόστομος
† Ὁ Μυτιλήνης Γάκωβος
† Ὁ Ν. Ἰωνίας καὶ Ν. Φιλαδέλειας Τιμόθεος
† Ὁ Σερβίων καὶ Κοζάνης Διονύσιος
† Ὁ Κίτρους Βαρνάβας
† Ὁ Ἐλευθερουπόλεως Ἀμβρόσιος
† Ὁ Σερρῶν καὶ Νιγρίτης Κωνσταντῖνος
† Ὁ Θήρας Γαβριήλ
† Ὁ Μεσσηνίας Χρυσόστομος
† Ὁ Φωκίδος Χρυσόστομος
† Ὁ Ἱερισσοῦ, Ἀγ. Ὅρους καὶ Ἀρδαμερίου Παῦλος

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος
κ.ἀ.α. Ἀρχιμ. Ἀμβρόσιος Λενῆς

(2)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἀριθμ. { Πρωτ. 2230
Διεκπ. 1226 Ἀθήνησι τῇ 7-7-1975

Πρὸς 1) τὸν Ἐντιμότατον
Κύριον Κων/νον Στεφανόπουλον
Ὑπουργὸν Ἑσωτερικῶν

2) τὸν Ἐντιμότατον
κ. Σόλωνα Γρίκαν
Ὑπουργὸν Δημοσίας Τάξεως

Ἐντιμότατε κ. Ὑπουργέ,

Ἐνταῦθα

Πολλὰ ὅθεν καταφθάνουσι τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ πληροφορίαι περὶ τῆς ὁσημέραι ἀναπτυσσομένης δραστηριότητος τῶν Μαρ-

τύρων του 'Ιεχωβά, τών γνωστών Χιλιαστών, και περί τῆς κατὰ τρόπον προκλητικῶν διοργανώσεως ἐντυπωσιακῶν συναθροίσεων εἰς αἰθούσας κινηματοθεάτρων καὶ ξενοδοχείων πολλῶν ἐπαρχιακῶν πόλεων. Ὡσαύτως κατὰ τινα πληροφορίαν, ἣν ἐπεβεβαιώσαμεν καὶ διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. Ε.Π. 1324/16-5-1975 ἐμπιστευτικοῦ ἐγγράφου τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων, οἱ ὅπαδοι τῆς ὡς ἀνω αἰρέσεως προτίθενται νὰ συγκαλέσωσιν ἐν Ἀθήναις καὶ ἐντὸς τοῦ θέρους, ὕπερ διανομένου, Παγκόσμιον Χιλιαστικὸν Συνέδριον.

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος, ζωηρῶς ἀνησυχούσα διὰ τὰς ἐπὶ τῇ βάσει διαγεγραμμένου σχεδίου προκλητικὰς ταύτας ἐνεργείας καὶ ἐκδηλώσεις τῶν δεδηλωμένων τούτων ἐχθρῶν τῆς Πίστεως καὶ τῆς Πατρίδος, ἐπιλαμβάνεται τῆς εὐκαιρίας, ὅπως ὑπευθύνῃ ὅμιν, ὅτι οἱ ὅπαδοι τῆς αἰρέσεως ταύτης ἀναγνωρίζουν τὴν ἐν Μπροῦκλιν Ἀμερικῆς ἡγεσίαν τῆς Ὁργανώσεως «ἡ Σκοπιὰ» ὡς τὴν μόνην νόμιμον ἐκπροσώπησιν τῆς «ἐγκαθιδρυμένης μεσαιωνικῆς βασιλείας τοῦ 1914», τῷ λόγῳ δὲ τούτῳ μάχονται τὰς νομίμους Κυβερνήσεις τῶν Κρατῶν καὶ ἀπορρίπτουν παντὸς εἶδους ὑποταγὴν ἢ συνεργασίαν μετ' αὐτῶν, διὸ καὶ ἀσκοῦν ἔργον διαβρωτικὸν ἐν ταῖς Χώρας, ἐνθα ἐξαπλοῦται ἡ ἐθνοκτονία καὶ ψυχοφθόρος δραστηριότης των.

Ὅθεν, Συνοδικῇ ἀποφάσει, ληφθεῖσα ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς 18ης καριπεύσαντος μηνός, προτρεπόμεθα καὶ παρακαλοῦμεν, ὅπως μεριμνήσητε διὰ παντὸς νόμιμου μέσου καὶ τρόπου διὰ τὴν παρεμπόδισιν καὶ τὴν ματαίωσιν συγκλήσεως ἐν Ἀθήναις ἢ ἄλλοι καὶ τῆς Ἐπικρατείας τοιούτων συνεδρίων, ὡς καὶ διὰ τὴν ἀσφάλειαν καὶ προφύλαξιν τοῦ Ἔθνους ἀπὸ τῆς καταλυτικῆς καὶ φθοροποιῆς ταύτης λύμης τοῦ Χιλιασμοῦ.

Ἐπὶ τούτοις, ἐπευλογοῦντες ὑμᾶς πατρικῶς, διατελοῦμεν

Μετ' εὐχῶν διαπύρυν

† Ὁ Ἀθηνῶν Σεραφεῖμ, Πρόεδρος

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος

κ.ἀ.α. Ἀρχιμ. Ἀμβρόσιος Λενῆς

(3)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚ. ΑΠΟΚ/ΣΕΩΣ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 11 Ἰουλίου 1975

Ε.Π. 4379

ΠΡΟΣ: Τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος
Ἰωάννου Γενναδίου 14 (ΤΤ 140)

Ἐ ν τ α ὤ θ α

Θέμα: «Διοργάνωσις χιλιαστικῶν συναθροίσεων καὶ Συνεδρίων».

ΣΧΕΤ.: Ὑμέτερον 2230/1226 ἀπὸ 7 Ἰουλίου 1975

1. Ἐπὶ τῷ ἀνωτέρῳ σχετικῷ, περὶ παρεμπόδισεως καὶ ματαίωσεως τῶν ἐν Ἀθήναις καὶ ἄλλοι καὶ τῆς Ἐπικρατείας διοργανουμένων συνεδρίων, ἔχομεν τὴν γνώμην ὅτι μετὰ τὴν ἐναρξιν τῆς ἐσχάτης τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς χώρας, δὲν καθίσταται ἐφικτὴ, συμφώνως πρὸς τὰς συνδεδεασμένας διατάξεις τῶν άρθρων 11 καὶ 13 αὐτοῦ, ἡ ἐκ προοιμίου ἀπαγόρευσις τῶν περὶ ὧν πρόκειται συναθροίσεων καὶ συνεδρίων.

2. Πέραν ὧν τῶν ἀνωτέρω, ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ γνωρίσωμεν ὅτι τὸ ἐν λόγω θέμα ἐκφεύγει τῆς ἀρμοδιότητος τοῦ Ὑπουργείου Ἑσωτερικῶν.

3. Τὸ παρόν, μετὰ φωτοαντιγράφου τοῦ ἀνωτέρω σχετικοῦ, κοινοποιεῖται πρὸς τὰ Ὑπουργεῖα Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων καὶ Δημοσίας Τάξεως (Γραφεῖα κ.κ. Ὑπουργῶν), μετὰ τὴν παράκλησιν ὅπως, λόγω ἀρμοδιότητος, ἐνημερωθοῦν ἐπὶ τῶν ἐν αὐτῷ ἐκτιθεμένων.

Ὁ Ὑπουργός

Κ. ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ἑσωτερικὴ Διανομὴ

Ἡμέτερον Γραφεῖον

ἐπὶ τῷ ὑπ' ἀριθ. 3149/75 ἐγγράφῳ αὐτοῦ.

(4)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Ἡ ἹΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἀριθμ. { Πρωτ. 2881
Διεκπ. 1239

Ἀθῆνῃσι τῇ 9 Ἰουλίου 1975

Πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον Δημοσίας Τάξεως

Ἐ ν τ α ὤ θ α

Ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὸ ὑπ' ἀριθ. Σ.Π. 2230/1226 /7.7.75 ἡμέτερον ἔγγραφο, ἀπευθυνόμενον τῷ Ἐντιμοτάτῳ κ. Ὑπουργῷ Δημοσίας Τάξεως, ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ γνωρίσωμεν ὑμῖν τὰ κάτωθι:

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μετὰ βαθυτάτης δδύνης ἐπληροφόρηθη, ὅτι συγκαλεῖται ἀπὸ 10ης ἕως 13ης Ἰουλίου ἐ.ἔ. διεθνὲς συνέδριον τῶν αὐτοαποκαλουμένων «Μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβά», ἐπικινδύνων αἰρετικῶν, ἐχθρῶν οὐχὶ μόνον τῆς Πίστεως ἀλλὰ καὶ τῆς Πατρίδος, ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ἐδάφους τῆς Ὁρθοδόξου Ἑλλάδος. Ἐπιθυμοῦντες ἀφ' ἐνός μὲν ὅπως διαφωτίσωμεν τοὺς Ὁρθοδόξους Ἕλληνας ἐπὶ τῆς κακοδοξίας τῶν «Μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβά» ἢ χιλιαστῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου ὅπως ἀπευθύνωμεν ἑκκλησίαν πρὸς τοὺς παρασυρθέντας εἰς τὴν αἵρεσιν ταύτην, ἵνα ἐπιστρέψουν εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Πίστιν τῶν Πατέρων των, ἀπεφασίσσαμεν, ὅπως ἐκμισθώσωμεν ἐλικόπτερον τῆς Ὀλυμπιακῆς Ἀεροπορίας, ἵνα δι' αὐτοῦ ρύψωμεν διαφωτιστικὰ ἐντυπα (φρέϊγ-βολάντ), ὡς τὰ συνημμένα ὑποδείγματα, εἰς τὸν χώρον τοῦ Συνεδρίου τῶν Χιλιαστῶν, ἡτοιεῖς τὸ γῆπεδον τοῦ «Ἀπόλλωνος» ἐν Ριζουπόλει, τὸ προσεχὲς Σάββατον καὶ τὴν Κυριακὴν 12ην καὶ 13ην τρέχοντος, περὶ ὧραν 7ην μ.μ. Ὅθεν, παρακαλοῦμεν, ὅπως ἐνεργήσητε τὰ δέοντα, ἵνα χορηγηθῇ εἰς ἡμᾶς ἡ σχετικὴ ἀδεια.

Ἐντολὴ καὶ ἐξουσιοδοτήσῃ τῆς Ἱ. Συνόδου

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος

κ.ἀ.α. Ἀρχιμ. Ἀμβρόσιος Λενῆς

Κοινοποιήσις:

Ἀρχηγεῖον Ἀστυνομίας Πόλεων

Ἀρχηγεῖον Χωροφυλακῆς

Διεύθυνσιν Πολιτικῆς Ἀεροπορίας

(Διεύθυνσιν Ἀεροπορικῶν Ἐκμεταλλεύσεων)

Ὀλυμπιακὴν Ἀεροπορίαν (Τμήμα Ἐλικόπτερον).

(5)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΤΑΞΕΩΣ

ΜΙΚΤΟΝ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΝ

ΤΜΗΜΑ 11ον

Τ. Δ/σεις Γ' Σ/βρίου 48

Τηλέφωνον 8823045

'Αριθ. Πρωτ. 9994. Φ. 604 1.

'Εν 'Αθήναις τῇ 11 'Ιουλίου 1975

ΠΡΟΣ: Τὴν 'Ιερὰν Σύνοδον τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος.

'Ε ν τ α ὕ θ α

ΚΟΙΝ.: 1. 'Αστυνομικὴν Δ/σιν 'Αθηνῶν

2. Δ/σιν 'Αστυν. Πρωτευούσης

Θ έ μ α : «Χορήγησις ἀδείας ρίψεως φέιγ-βολάντ δι' 'Ελικοπτεροῦ 'Ολυμπιακῆς 'Αεροπορίας.

ΣΧΕΤ.: 2881 ἀπὸ 9-7-75 'Υμέτερον.

Ἔχομεν τὴν τιμὴν, εἰς ἀπάντησιν τοῦ ἀνωτέρω σχετικοῦ, νὰ γνωρίσωμεν ὅτι δὲν ἐγκρίνομεν τὴν χορήγησιν ἀδείας διὰ τὴν ρίψιν φέιγ-βολάντ εἰς τὸν χώρον Συνεδρίου Χιλιαστῶν (Γήπεδον Ριζουπόλεως), κατὰ τὰς χρονολογίας 12 καὶ 13 τρέχοντος μηνός, δεδομένου ὅτι ἡ πραγματοποιήσις τῆς συγκεντρώσεως ταύτης προστατεύεται ἀπὸ τὰς ἐν ἰσχύϊ διατάξεις τοῦ Συντάγματος καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν εἶναι ἐπιτρεπτὴ ἐνέργεια δυναμένη νὰ διαταράξῃ ταύτην καὶ προκαλέσῃ ἐνδεχομένως ἐπεισόδια διασαλεύσεως τῆς δημοσίας Τάξεως.

'Ο 'Υπουργὸς
ΣΟΛΩΝ ΓΚΙΚΑΣ

Διὰ τὴν ἀντιγραφὴν
'Αθῆναι αὐθήμερον
'Ο Προϊστάμενος Γραμματείας
Νικόλαος Σάσσαλος
Ταχυμ/ρχης

(6)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ'Αριθμ. { Πρωτ. 2882
Διεκπ. 1240

'Αθήνησι 9-7-1975

ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΩΣ ΕΠΕΙΓΟΝ

Πρὸς τὸ 'Υπουργεῖον Δημοσίας Τάξεως

'Ε ν τ α ὕ θ α

'Εν συνεχείᾳ πρὸς τὰ ὑπ' ἀριθμ. 2230/1226/7.7.75 καὶ 2881/1239/9.7.75 ἡμέτερα ἔγγραφα περὶ τοῦ διοργανουμένου κατ' αὐτὰς παγκοσμίου χιλιαστικοῦ Συνεδρίου, διαπέμπομεν ὑμῖν συνημμένως ἐν φωτοστατικῷ ἀντιγράφῳ ψήφισμα τῶν Διοικητικῶν Συμβουλίων τοῦ 'Ιεροῦ 'Ιδρύματος «Παναγία Σουμελά» καὶ τοῦ ὁμωνύμου Σωματείου, περιελθόν τῇ 'Αγίᾳ καὶ 'Ιερᾷ Συνόδῳ, καὶ παρακαλοῦμεν διὰ τὰ καθ' ὑμᾶς.

'Εντολῇ καὶ ἐξουσιοδοτήσῃ τῆς 'Ι. Συνόδου

'Ο 'Αρχιγραμματεὺς

κ.ἀ.α. 'Αρχιμ. Ἀμβρόσιος Λενῆς

Κοιν/σις:
Κύριον Παναγ. Γ. Τανιμανίδην
'Ιερὸν 'Ιδρυμα «Παναγία Σουμελά»
Θεσ/νίκη

**

«ΠΑΝΑΓΙΑ ΣΟΥΜΕΛΑ»

'Εν Θεσσαλονίκῃ τῇ 5ῃ 'Ιουλίου 1975

Κύριον Χρ. Καραπιτέρην

'Υφυπουργὸν Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων

'Α θ ή ν α ς

Ψ ή φ ι σ μ α

Τὰ Διοικητικὰ Συμβούλια τοῦ 'Ιεροῦ 'Ιδρύματος «ΠΑΝΑΓΙΑ ΣΟΥΜΕΛΑ» καὶ τοῦ ὁμωνύμου Σωματείου, συνελθόντα εἰς κοινὴν συνεδρίαν τὴν 2-6-1975, ἀπεφάσισαν:

1. 'Αποδοκιμάζουσι ὁμοφώνως τὴν σκανδαλώδη καὶ προκλητικὴν ἀπόφασιν τῶν ἀντιχρίστων Χιλιαστῶν νὰ πραγματοποιήσουν δημοσίᾳ παγκόσμιον Συνέδριον εἰς 'Ορθόδοξον καὶ αἱματοπότιστον Ἑλλαδικὸν χώρον, διὰ τὸν ὁποῖον ἀρνοῦνται καὶ μίαν σταγόνα αἵματος ἀγάπης καὶ αὐτοαμύνης.

2. Καταδικάζουσι τὸ σχεδιασθὲν Συνέδριον, καθ' ὅσον θεωροῦν τοῦτο ἐπίσημον τρόπον καὶ ἐντεχνον ἐλιγμὸν προσηλυτισμοῦ καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐπικίνδυνον προβολὴν ἀπόψεων καὶ ἐνέργειαν ἀντισυνταγματικὴν.

3. Καταγγέλλουσι τοὺς Χιλιαστὰς ὡς:

α) Διαστρεβλωτὰς τῶν Ἀγίων Γραφῶν καὶ κατ' ἀκολουθίαν τῆς 'Ορθοδόξου Ἀποστολικῆς πίστεως καὶ παραδόσεως, οἱ ὁποῖοι κινούμενοι ἐλευθέρως εἰς τὴν Δημοκρατικὴν Ἑλλάδα ποιοῦν κατάχρησιν τῆς ἐλευθερίας, προῖον πίστεως, ἀγώνων αἱματος καὶ θυσιῶν, καὶ προσηλυτίζουσι ἐντέχνως καὶ σατανικῶς ἀνυποψίαστα θύματα.

β) Ὡς ἀρνητὰς τοῦ καθήκοντος τῆς ὑπερασπίσεως τῆς τιμῆς, τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς Πατρίδος, καθ' ἣν στιγμὴν ἀσπάζονται καὶ προπαγανδίζουν τὰς θρησκευτικοπολιτικὰς ἀπόψεις τῶν πρώτων ἐμπνευστῶν τῆς ἀντιχρίστου καὶ ἀνθεθνικῆς θεωρίας τῶν 'Ιεχωβάδων, οἵτινες αὐτοστρατολογοῦνται (καὶ δικαίως) σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις, προκειμένῳ νὰ ὑπερασπίσῃσι τὸ πάτριόν των ἔδαφος καὶ τὴν πατροπαράδοτον πίστιν των.

γ) Ὡς ἀσεβοῦντας κατὰ τῶν Ἑθνικῶν μας συμβόλων, ἀποκαλοῦντες τὴν κυανόλευκον ἀπατσαβούραν.

4. Ποιοῦν ἐκκλησίαν πρὸς τὴν Πολιτείαν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν νὰ ἀπαγορεύσῃ καὶ νὰ ματαιώσῃ τὴν μελετωμένην ξενοκίνητον συγκέντρωσιν καὶ πρόκλησιν.

Μόνον ὑπὸ τοὺς κάτωθι ὅρους θὰ συμφωνοῦσε ὁ Ἑλληνικὸς ποντιακὸς λαὸς (ποὺ ὑπερβαίνει τὸ ἐν ἑκατομμύριον) νὰ ἐπιτραπῇ τὸ ὑπὸ μελέτην συνέδριον τῶν Χιλιαστῶν:

α) Κατὰ τὴν ἐναρξιν τοῦ Συνεδρίου των νὰ γίνῃ ἐπαρσις καὶ ὑποστολὴ τῆς Ἑλληνικῆς Σημαίας καὶ

β) Τὸ ὑπ' ὅψιν Συνέδριον νὰ καταδικάσῃ τὰς νεοβανδαλικὰς μεθόδους τῶν Τούρκων καὶ νὰ ὑποσχεθῇ οἱ Ἕλληνες σύεδροι ἐμπρακτον συμπαράστασιν καὶ ἐνεργὸν συμμετοχὴν εἰς ἀμυντικὸν ἀγῶνα, ἐὰν ὁψέποτε ἐκινδύνευεν ἡ Πατρίς μας δι' ἐξωθεν ἐνόπλιον ἐπεμβάσεως.

Κρούοντες τὸν κώδωνα μεγάλου Ἑθνικοθρησκευτικοῦ κινδύνου διαμαρτυρόμεθα ἐντὼνως διὰ τυχὸν χορήγησιν σχετικῆς ἀδείας.

Τὰ Διοικητικὰ Συμβούλια τῆς Πανελληνίου Ὁργανώσεως «Παναγία Σουμελά» καλοῦν ὅλους τοὺς Χριστιανοὺς εἰς ἐπαγρύπνησιν μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι Ἐκκλησία καὶ Πολιτεία θὰ πράξουν ὅ,τι ἐπράξαν καὶ τὸ 1963.

Διὰ τὰ Διοικητικὰ Συμβούλια

'Ο Πρόεδρος

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Γ. ΤΑΝΙΜΑΝΙΔΗΣ

(Συνεχίζεται) 'Αρχιμ. ΑΜΒΡΟΣΙΟΣ Γ. ΛΕΝΗΣ

Γραμματεὺς τῆς 'Ιερᾶς Συνόδου

Η ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΤΗΣ

ΚΑΙ ΤΟ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΟΝ ΕΡΓΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΕΚΘΕΣΙΣ, ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ Γ' ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΥ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΟΥ ΣΕΜΙΝΑΡΙΟΥ ΕΙΣΗΓΗΤΩΝ ΙΕΡΑΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ *

13. Είναι ανάγκη νά παραδεχθῶμεν καὶ ἐν ταπεινώσει νά ὁμολογήσωμεν, ὅτι ἐνίοτε ποιμένες τινὲς ἀδυνατοῦσι νά συλλάβωσι τὰ προβλήματα τῶν καιρῶν καὶ τὰς ἀνάγκας τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου καὶ οὕτω ἀποξενοῦνται τούτων.

14. Ἔνεκα τούτου ἡ «διαφώτισις» τῶν ἀνθρώπων ἐκ μέρους ἡμῶν, ἐπὶ τῶν φλεγόντων προβλημάτων, καθίσταται δυσχερὴς ἢ καὶ ἀδύνατος, ἡμῶν ἀδυνατούντων νά δώσωμεν λόγον περὶ τῆς ἐν ἡμῖν ἐλπίδος.

15. Πάντοτε ὑπάρχει δυνατότης διαλόγου μετὰ τῶν ἀνθρώπων. Σήμερον εἶναι δυνατόν νά εὕρωμεν δυνατότητας εἰς τὰ ἐνδιαφέροντα τῶν ἀνθρώπων καὶ μάλιστα καὶ τῶν νέων, διὰ νά συζητήσωμεν μετ' αὐτῶν. Αἱ δυνατότητες αὗται δεόν νά ἀναζητηθῶσι καὶ ἀξιοποιηθῶσι.

16. Ἡ Ἐκκλησία, εἰς τὴν φροντίδα τῆς διὰ τοὺς νέους, εἶναι πλέον ἀνάγκη νά ἀναθεωρήσῃ τὸν θεσμὸν τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων καὶ νά ἀναζητήσῃ νέους τρόπους ἐπαφῆς αὐτῆς μετὰ τῶν νέων· νά μεθοδευθῇ ἐκ νέου ἡ Ἐκκλησιαστικὴ ἀγωγή τῶν νέων.

17. Πρὸς τοῦτο νά γίνουιν ἐνέργειαι πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Ὁρησκευμάτων καὶ πρὸς τοὺς ἐκπαιδευτικοὺς διὰ τὴν ἐξ ὑπαρχῆς συνεργασίαν Ἐκκλησίας καὶ Σχολείου μετὰ τῶν γονέων. Διαπιστοῦται δέ, ὅτι ἡ νεολαία σήμερον, κατὰ πλειονοψηφίαν, εὐρίσκεται μακρὰν τοῦ συνδέσμου μετὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν. Δὲν ἀποποιεῖται ὅμως τὸν διάλογον μετὰ τῆς Διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας. Ἀντιθέτως τὸν ἀποδέχεται, διὰ νά ἐκφράσῃ τὸν προβληματισμὸν τῆς ἐν σχέσει μετὰ τὸν ρόλον, ὃν δύναται ἡ Ἐκκλησία νά διαδραματίσῃ εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον. Εἰς αὐτὴν τὴν ἀγωνίαν θὰ ἡδυνάμεθα, ὡς Ἐκκλησία, νά προσφέρωμεν μετ' ἐλπιρικρίνειαν καὶ εὐθύτητα θετικὰ στοιχεῖα.

Εἶναι καιρὸς ν' ἀνοιχθοῦν διάλογοι εἰς τὰ Σχολεῖα μετ' ἐκπροσώπων τῆς Ἐκκλησίας, τὰ δὲ Κατη-

χητικὰ Σχολεῖα, ὡς ἔχει προαναφερθῇ, πρέπει ἐκ βάθρων νά ἀναδιοργανωθοῦν, ὥστε ν' ἀνταποκρίνωνται πρὸς τὴν σύγχρονον πραγματικότητα.

18. Ἐκφράζεται ἡ λύπη καὶ ἡ ἐντροπὴ τῶν συνέδρων διὰ τὴν κυκλοφορίαν τοῦ «Κόκκινου Βιβλίου τοῦ μαθητοῦ», τὸ ὁποῖον διεδόθη καὶ ἔσχεν ἀρνητικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ πολλῶν μαθητῶν.

19. Εἶναι ἀνάγκη, ὅπως καταβληθῇ προσπάθεια διὰ τὸν ἐπαναπροσανατολισμὸν ἡμῶν πρὸς τὸ ἀρχαῖον ἔθος καὶ ἥθος τῆς Ἐκκλησίας καὶ συνδεθῶσι τὰ Μυστήρια μετὰ τῆς Θείας Λειτουργίας.

20. Νά ἐπανεξετασθῇ καὶ ἀναθεωρηθῇ ὁ ἰσχύων τρόπος οἰκονομικῆς συντηρήσεως τῶν ποιμένων, ὥστε καὶ ὁ σκανδαλισμὸς τῶν πιστῶν νά ἀποφεύγεται, εἰ δυνατόν, καὶ δικαιότερα νά εἶναι ἡ οἰκονομικὴ αὐτῶν ἐνίσχυσις, ἀποφευγομένων οὕτω τῶν μεταξὺ αὐτῶν ἀντιθέσεων καὶ διαφορῶν.

21. Τὸ κύριον ἔργον τοῦ ποιμένου δεόν νά εἶναι ἡ λύτρωσις τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ παντὸς πάθους καὶ ἡ ἐν Χριστῷ ἀναγέννησις αὐτοῦ. Τὸ ἔργον τοῦ ποιμένου δὲν εἶναι ἀπλῶς θρησκευτικὸν ἢ κοινωνικόν, ἀλλ' εἶναι καὶ πρέπει νά εἶναι Χριστοκεντρικόν.

22. Ὁ χῶρος, εἰς τὸν ὁποῖον κινεῖται ὁ ποιμὴν, εἶναι ἡ Ἐκκλησία, ἡ ἐν Χριστῷ ἐπὶ γῆς κοινωνία. Εἶναι ἀδιανόητον νά ἐργάζεται ὁ ποιμὴν ἐκτὸς τῆς κοινωνίας αὐτῆς ἢ νά ἐπιδιώκῃ ἔργον προσωπικόν, ἐφήμερον ἢ ἀσταθές.

23. Ἐφ' ὅσον ἡ Ἐκκλησία ἐνδιαφέρεται διὰ τὸν ὅλον ἄνθρωπον, τὸ σῶμά του καὶ τὴν ψυχὴν του, δὲν δύναται καὶ ὁ ποιμὴν ν' ἀγνοῇ καὶ τὰ ὕλικά προβλήματα τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου. Καὶ ὅχι μόνον νά μὴ ἀγνοῇ αὐτά, ἀλλὰ καὶ νά δύναται νά τεινὴ χεῖρα βοηθείας μετὰ διάθεσιν ἀληθοῦς ἀγάπης. Τὸ κοινωνικὸν πρόβλημα τῆς ἐποχῆς δὲν πρέπει νά εἶναι ἀγνωστον εἰς τὸν ποιμένα. Χρειάζεται μόνον μεγάλη προσοχή, ὥστε νά ὀμιλῇ ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν χριστιανικὴν γλῶσσαν καὶ νά μὴ δίδῃ ἀφορμὴν εἰς πολιτικὰς παρεξηγήσεις.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2 τεύχους.

ΤΟ ΧΡΥΣΟΥΝ ΙΩΒΗΛΑΙΟΝ ΚΑΙ ΑΙ ΛΟΙΠΑΙ ΕΟΡΤΑΙ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ ΤΗΣ ΡΟΥΜΑΝΙΑΣ (1925 - 1975)

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ρουμανίας ἐώρ-
τασεν ἀπὸ 1ης ἕως καὶ 4ης Νοεμβρίου π.ἔ. δύο ἐπε-
τείους τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐτῆς ζωῆς καὶ ἱστορίας,
ἥτοι τὴν συμπλήρωσιν ἐνεγέκοντα ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἀνα-
γνωρίσεως τοῦ Αὐτοκεφάλου καὶ τὸ χρυσοῦν ἱωβη-
λαῖον τοῦ Πατριαρχείου.

Διὰ τὸν λαμπρότερον ἐορτασμόν τῶν δύο τού-
των γεγονότων ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τοῦ Πατριαρχείου
τῆς Ρουμανίας προσεκάλεσε τοὺς Προκαθημένους
τῶν ἑκασταχοῦ Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, καθὼς ἐπί-
σης καὶ ἐκπροσώπους τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλη-
σίας, τῶν Προτεσταντῶν, τῶν Παλαιοκαθολικῶν, τοῦ
Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, τῆς Ἐκ-
κλησίας τοῦ Μαλαμπάρ, τοῦ Πατριαρχείου τῶν Κο-
πτῶν κ.ἄ.

Ἀνταποκρινομένη εἰς τὴν πρόσκλησιν ταύτην
τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου τῆς Ρουμανίας κ.
Ἰουστινιανοῦ ἡ Διαρκὴς Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλη-
σίας τῆς Ἑλλάδος ἀπεφάσισεν, ὅπως ἀντιπροσωπευ-
θῇ εἰς τὰς ἐορτάς ταύτας διὰ τετραμελοῦς Ἀντιπροσ-
ωπείας, ἅτε τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου

Ἀθηνῶν κ. Σεραφεῖμ μὴ δυναμένου νὰ μεταβῇ αὐτο-
προσώπως, ἔνεκα τοῦ ὄγκου ἐργασίας καὶ τῶν πολλὰ-
πλῶν ὑποχρεώσεων αὐτοῦ, τῶν συσσωρευθεισῶν ἐξ αἰ-
τίας τῆς σχετικῶς μακρᾶς νοσηλείας αὐτοῦ. Συνοδικῇ
ἀποφάσει, ληφθεῖσα ἐν τῇ Συνεδρίᾳ τῆς 10ης Ὀκτω-
βρίου π.ἔ., ὡς μέλη τῆς Ἀντιπροσωπείας τῆς Ἐκκλησίας
τῆς Ἑλλάδος ὠρίσθησαν οἱ Σεβασμιότατοι Συνοδικοὶ
Συνεδροὶ Μητροπολίται: α) Τριφυλίας καὶ Ὀλυμπίας
κ. Στέφανος, β) Ἱερισσοῦ, Ἀγ. Ὅρους καὶ Ἀρδα-
μερίου κ. Παῦλος, γ) Δράμας κ. Διονύσιος καὶ ὁ
Γραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ὁ καὶ ὑποσημειού-
μενος.

Ἡ οὕτως ὀρισθεῖσα Ἀντιπροσωπεία ἀνεχώρη-
σεν ἀεροπορικῶς διὰ Βουκουρέστιον τὰς μεσημβρινὰς
ῥας τῆς 30ῆς Ὀκτωβρίου π.ἔ. Διὰ τοῦ αὐτοῦ ἀερο-
σκάφους εὐρέθησαν συνταξιδεύοντες καὶ οἱ Σεβ. Μη-
τροπολίται Νοβίας κ. Συνέσιος καὶ Καρθαγένης κ.
Παρθένης, ὡς ἀντιπρόσωποι τοῦ Πατριαρχείου Ἀλε-
ξανδρείας, καθὼς ἐπίσης ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Λε-
μεσοῦ κ. Χρυσάνθος καὶ ὁ κ. Ἀδρέας Μητσίδης,
Ἐπιθεωρητὴς Μ. Ἐκπαιδεύσεως Κύπρου, ὡς ἀντι-
πρόσωποι τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου.

24. Ὁ ξηρὸς ἐπαγγελματισμὸς ἀποτελεῖ
ἀνασταλτικὸν στοιχεῖον εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ
ποιμαντικοῦ ἔργου. Καὶ ἂν προσποιῇται τις, ὅτι
ἐργάζεται πνευματικῶς, ἀποκαλύπτεται συντόμως.
Εἶναι ἐντιμότερον εἰς οἰονδήποτε ἐπιθυμοῦντα
νὰ χειροτονηθῇ ἱερεὺς διὰ λόγους οἰκονομικοὺς
νὰ στραφῇ εἰς ἕτερον ἐπάγγελμα, τὸ ὁποῖον πιθανὸν
θὰ τὸν ἱκανοποιεῖ καὶ ψυχικῶς. Ἡ ἄνευ πίστεως
ἐκτέλεσις τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου καθίσταται βάρος
καὶ ἄγχος.

25. Ὁ ποιμὴν μόνος τοῦ ἢ ἀκόμη καὶ μὲ τὴν
καλὴν συνεργασίαν τῶν συνεφημερίων του δὲν
δύναται νὰ ἐπιτελέσῃ ὠλοκληρωμένον ἔργον ἄνευ
τῆς συμπαραστάσεως, ὡς ἀλλαχοῦ ἐτονίσθη, τῶν
λαϊκῶν μελῶν τῆς Ἑνορίας του. Εὐρίσκεται ἐντὸς
τῶν καθηκόντων τοῦ Ἱερέως ἡ ἀνεύρεσις καὶ ἡ ἐκπαί-
δευσις προσέτι στελεχῶν ὑπὸ τοῦ ἰδίου εἰς τὴν
Ἑνορίαν, διὰ ν' ἀνταποκρίνηται εἰς τὸ πολὺπλευρον
ἔργον του. Ἡ συνεργασία αὕτη θὰ χαρίζῃ εἰς αὐτὸν
μεγίστην ψυχικὴν ἱκανοποίησιν, διότι θὰ συναισθάν-
ηται, ὅτι δὲν εὐρίσκεται μόνος ἐν τῇ ἀσκήσει τοῦ
ποιμαντικοῦ αὐτοῦ λειτούργηματος.

26. Ἡ πρὸς τὴν οἰκογένειαν βοήθεια θὰ ἐπι-
τευχθῇ ὅχι μόνον μὲ φυλλάδια ἢ μὲ τυπικὰς ἀπο-
πείρας συμβιβασμοῦ διενεξεῶν τινων, ἀλλὰ μὲ τὴν
διοργάνωσιν ἐνοριακῶν ἐπιτελείων ἀπὸ ἀνθρώπων
ἱκανοῦς, ἐκτιμῶντας εἰλικρινῶς τὴν ἱερότητα τῆς

οἰκογενείας καὶ δυναμένους νὰ βοηθήσουν θετικῶς
τὴν κλονιζομένην σήμερον οἰκογένειαν.

27. Ὁ ποιμὴν, διὰ νὰ καταπολεμήσῃ ἀποτελε-
σματικῶς τοὺς διαφοροὺς «ισμούς», ὀφείλει νὰ γνω-
ρίζῃ τὴν ἰδεολογικὴν θεμελίωσιν αὐτῶν, τὰ μειονε-
κτῆματά των, διὰ νὰ δύναται νὰ διαλέγηται μετὰ τῶν
ἀνθρώπων καὶ νὰ δίδῃ λόγον πειθοῦς παντὶ τῷ αἰ-
τούντι. Ἐὰν ὁ ποιμὴν εἰς ἓνα διάλογον μετ' ἀντιφρο-
νούντων ἢ καὶ ἀδιαφόρων ἀκόμη δὲν εἶναι ἐπαρκῶς
κατηρτισμένος, ὅχι μόνον θ' ἀποτύχῃ, ἀλλὰ καὶ θὰ
κλονίσῃ τὸ κῦρὸς του. Ἀπεναντίας, ἡ ὑπὸ τοῦ ποι-
μένου εἰλικρινὴς καὶ τεθεμελιωμένη ἀντιμετώπισις
πασῶν τῶν ἰδεολογικῶν θέσεων τῶν συγχρόνων ἀν-
θρώπων θὰ ἐκτιμηθῇ τοῦλάχιστον ἀπὸ τοὺς περισ-
σοτέρους, γεγονὸς τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ σπουδαῖον
ἠθικὸν κέρδος.

Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος, πεφορτισμένος ὑπὸ
δυσβαστάκτων βαρῶν, ζητεῖ τὴν λύτρωσιν, ἀρκεῖ
νὰ πεισθῇ, ὅτι ὁ ποιμὴν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ δύναται
νὰ τὴν παράσχῃ εἰς αὐτόν. Ἐργον τοῦ ποιμένου
εἶναι νὰ προσφέρῃ αὐτὴν τὴν πειθὴ καὶ νὰ ὀδηγήσῃ
τὸν ἄνθρωπον, ἐν τῷ Ἱερῷ τῆς Ἐκκλησίας χώρῳ,
εἰς τὴν ἐν Χριστῷ ἀπολύτρωσιν.

Ἀρχιμ. ΤΙΜΟΘΕΟΣ Σ. ΤΡΙΒΙΖΑΣ, Πτ. Θ., Μ. Ph.

Γραμματεὺς Μ. Σ. Ε. Ποιμαντικοῦ Ἔργου
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Εἰς τὴν Σόφιαν, ὅπου τὸ ἀεροσκάφος ἐστάθμευσεν ἐπὶ μίαν περίπου ὥραν, μᾶς ἀνέμενον καὶ μᾶς ὑπεδέχθησαν μετὰ πάσης ἐπισημότητος, ὡς ἐκπρόσωποι τοῦ Μακαρ. Πατριάρχου Βουλγαρίας κ. Μαξίμου, οἱ Σεβ. Μητροπολίται Στάρα Ζαγοράς κ. Παγκράτιος, Φιλιππουπόλεως κ. Βαρλαάμ καὶ Βιδινίου κ. Φιλάρετος, ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Ζηνουπόλεως κ. Δομετιανός, Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Πατριαρχείου, καὶ ὁ Ἐλλογιμώτατος Καθηγητὴς κ. Σάμπεθ, καθὼς ἐπίσης καὶ οἱ κ. κ. Τσαλίκης καὶ Ζούβιας, ὡς ἐκπρόσωποι τοῦ ἐν Σόφια Ἑλληνος πρεσβευτοῦ. Κατελθόντες τοῦ ἀεροσκάφους ὠδηγήθημεν εἰς τὴν αἴθουσαν ὑποδοχῆς τῶν ἐπισήμων, ὅπου κατέφθασε καὶ ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἑσωτερικῶν τῆς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως Ἐντιμώτατος κ. Μπαρούμωφ.

Ἐνταῦθα προσεφώνησε τὴν Ἀντιπροσωπείαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Στάρα Ζαγοράς κ. Παγκράτιος, Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς Ἑξωτερικῶν Ὑποθέσεων τοῦ Πατριαρχείου Βουλγαρίας, ἀναφερθεὶς εἰς τὴν ἐγκαρδιότητα τῶν σχέσεων τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, αἵτινες διεπιστώθησαν διὰ μίαν εἰσέτι φορὰν καὶ ἐνεδυναμώθησαν κατὰ τὴν πρόσφατον ἐπίσκεψιν τοῦ Μακαρ. Πατριάρχου Βουλγαρίας κ. Μαξίμου εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰς ζωηρὰς ἀναμνήσεις, ὅς ἀπεκόμισαν ἐκεῖθεν ὁ τε Μακαριώτατος Πατριάρχης καὶ τὰ μέλη τῆς ἀκολουθίας του.

Ἀπαντῶν ἐξ ὀνόματος τῶν μελῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἀντιπροσωπείας ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Τριφυλίας καὶ Ὀλυμπίας κ. Στέφανος ἡὐχαρίστησε διὰ τὴν θερμὴν ὑποδοχὴν καὶ διετράνωσε τὰ αἰσθήματα χαρᾶς ἐπὶ τῇ συναντήσει ταύτῃ. Ἀκολουθῶς ἐτόνισεν, ὅτι καὶ ἡμεῖς ἐν Ἑλλάδι ἐνθυμούμεθα ζωηρῶς τὴν γενο-

μένην ἐπίσκεψιν τοῦ Μακαρ. Πατριάρχου Σόφιας κ. Μαξίμου κατὰ τὸν παρελθόντα μῆνα Μάιον, μετέφερε δὲ τὸν χαιρετισμὸν τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ, τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ ὁλοκλήρου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν ἀδελφὴν Ἐκκλησίαν τῆς Βουλγαρίας καί, τέλος, ἡύχθη ὑπὲρ τῆς υἱείας τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου Σόφιας κ. Μαξίμου καὶ τῆς προόδου σύμπαντος τοῦ Βουλγαρικοῦ Λαοῦ.

Ἠκολούθησε μικρὰ δεξίσις ἐντὸς ἀτμοσφαίρας θερμῆς ἀγάπης καὶ ἐγκαρδιότητος. Δέον ἐνταῦθα νὰ σημειωθῇ, ὅτι κατὰ τρόπον λίαν θερμὸν παρεκλήθημεν, ὅπως, κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν ἡμῶν εἰς Ἑλλάδα, ἀποφύμεν ἐπ' ὀλίγον τὸ ταξιδίον μας εἰς Σόφιαν, ὥστε νὰ τύχωμεν μεγαλυτέρων περιποιήσεων καὶ φιλοξενίας ἐκ μέρους τοῦ Πατριαρχείου, παραμένοντες, εἰ δυνατόν, ἐκεῖσε ἐπὶ τινὰς ἡμέρας. Πληρωθέντος τοῦ χρόνου σταθμεύσεως τοῦ ἀεροσκάφους, προεπέφθημεν μέχρι τῆς κλίμακος αὐτοῦ καὶ ἀνεχωρήσαμεν ἐκ Σόφιας μετ' προορισμὸν τὸ Βουκουρέστιον, τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ρουμανίας, ἣ ὁποία ἔχει τόσα πολλὰ νὰ ὑπενθυμίῃ εἰς τὸν Ἕλληνα ἐπισκέπτην. Εἰς τὴν Χώραν ταύτην ἔζησεν ἡ Ἑλλὰς ἓνα κομμάτι τῆς νεωτέρας Ἱστορίας της. Τὸ Ἰάσιον, ἡ Μονὴ τοῦ Σέκου, ἡ Οὐγγροβλαχία καὶ τὸ Δραγατσάνιον ἀναδιπλώνουν ἐνώπιόν μας σελίδας δόξης καὶ μεγαλείου καὶ θυσίας Ἑλλήνων ἡρώων.

Τὸ Δραγατσάνιον μᾶς φέρει εἰς τὴν σκέψιν τὴν ὁμώνυμον μάχην τοῦ Ἱεροῦ Λόχου τῆς 7ης Ἰουνίου 1821 καὶ τὸν ἡρωϊκώτατον θάνατον τῶν συγκροτούντων αὐτὸν νεαρῶν βλαστῶν τῆς Πατρίδος. Τὸ Ἰάσιον μᾶς ὑπενθυμίζει τὴν αὐτόθι ἐξάπλωσιν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, τὴν ὀρκωμοσίαν τῶν Ἱερολοχιτῶν εἰς τὸν περικαλλῇ Ναὸν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, τὴν ἐναρξιν τῆς ὑπὸ τὸν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην πολεμικῆς δράσεως πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ τὴν πολιτιστικὴν δρᾶσιν πολυαρίθμων λογίων κληρικῶν καὶ μοναχῶν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας, τὴν ἐγκατάστασιν Ἑλληνικῆς τυπογραφίας κ.λ.π. Ἡ Μονὴ Σέκου εἰς τὴν Μολδαυίαν μᾶς φέρει εἰς τὴν σκέψιν τὴν θυσίαν τοῦ Γεωργάκη Ὀλυμπίου. Ὁ τάφος τοῦ ἡρώος τούτου, κείμενος ἐντὸς τῆς Ἱ. Μονῆς, παραμένει μαρτύριον τῆς θυσίας ταύτης εἰς μνημόσυνον αἰώνιον. Τέλος τὸ Βουκουρέστιον, τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ ὁ προορισμὸς μας, ὡς πρωτεύουσα τῆς Οὐγγροβλαχίας, μᾶς ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην μίαν ὥραϊαν ἐθνικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν φυ-

Στιγμιότυπον ἐκ τῶν ἑορταστικῶν ἐκδηλώσεων τοῦ Πατριαρχείου Ρουμανίας. Διακρίνονται τὰ μέλη τῆς ἀντιπροσωπείας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος Σεβ. Μητροπολίται Τριφυλίας κ. Στέφανος, Ἱεροσοῦ κ. Παῦλος καὶ Δράμας κ. Διονύσιος.

ΙΔΕΑΙ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑΙ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ*

α') Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἀκοινωνησίαν³⁶ (τὸ ἀκοινωνήτον) τῶν κυνικῶν φιλοσόφων καὶ ἐπόμενος τῶν συναφῶν ἰδεῶν τόσον τοῦ Μενάνδρου, ὅσον καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ πρώτου μὲν λέγοντος «τοῦτ' ἔστι τὸ ζῆν, οὐχ ἑαυτῷ ζῆν μόνον»³⁷, τοῦ δὲ δευτέρου διασαφούντος «ἄνθρωπος φύσει πολιτικὸν ζῷον»³⁸, Βασίλειος ὁ Μέγας γράφει: «κοινωνικὸν ζῷον ὁ ἄνθρωπος καὶ οὐχ ἰ μοναστικόν»³⁹, «πολιτικὸν γὰρ ζῷον καὶ συναγελαστικὸν ὁ ἄνθρωπος»⁴⁰, τονίζων ὅτι «οὐδέν... οὕτως ἴδιον τῆς φύσεως ἡμῶν, ὥς τὸ κοινωνεῖν ἀλλήλοις καὶ χρῆζειν ἀλλήλων καὶ ἀγαπᾶν»⁴¹, ἐνῶ θεωρεῖ τὴν «μετ' ἀλλήλων ἀναστροφὴν ἀναγκαῖον»⁴².

β') Σύμφωνος καὶ ὁμόγνωμος τοῦ μεγάλου ἐκείνου Πατρός, ὁ βαθυνούστατος καὶ ἰδιοτύπως κοινωνικώτατος Ἰωάννης ὁ Χρυσορρήμων θὰ συμπληρώσῃ διὰ τὸν δρῶντα ἄνθρωπον, «ἐμπρακτον τὸ

ζῷον τοῦτο»⁴³. Συνεχίζων ὁ Χρυσόστομος θὰ προσθέσῃ μάλιστα: «εἶδες ὅπόσους συνδέσμους ἀγάπης ὁ Θεὸς εἰργάσατο... καὶ ἀλλήλων χρῆζειν κατεσκεύασεν, ἵνα καὶ οὕτως ἡμᾶς συναγάγῃ»⁴⁴, «πανταχοῦ γὰρ τὸ διδόναι καὶ μεταλαμβάνειν ἀρχὴ πολλῶν ἐστὶν ἀγαθῶν, ἐπὶ μαθητῶν, ἐπὶ τεχνῶν»⁴⁵.

γ') Χαρακτηριστικὸς ἐκπρόσωπος τῶν ἰδιοτύπων καὶ εὐρυτάτων κοινωνικῶν ἀντιλήψεων τῆς Ἐκκλησίας, λίαν μάλιστα πρωτότυπος καὶ ἐνταῦθα, ὁ Καισαρείας Βασίλειος διεκρίθη, ὁ σοφὸς αὐτός, σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ ὥς ἔνθερμος ὑπερασπιστῆς τῶν δικαιωμάτων τῆς γυναικός. Ὁ μέγας ἐκεῖνος ἀνὴρ διεκήρυσσε τὴν ἰσοτιμίαν τῶν δύο φύλων⁴⁶ λέγων, «αἱ φύσεις ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς ἐπλάσθησαν ὅμοιαι καὶ ἴσαι εἶναι τούτων αἱ πράξεις, ἴσαι αἱ ἀμοιβαί»⁴⁷, καθόσον «κοινὰ ἐπ' ἀμφοτέρων τῆς συγγενείας τὰ δίκαια»⁴⁸. Ἄλλωστε «καὶ ἡ γυνὴ δὲν ἔχει ὀλιγώτερον τοῦ ἀνδρὸς τὸ κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ καθ' ὁμοίωσιν· ὑπερέχει δὲ πολὺ τὸ θῆλυ ἀπὸ τοῦ ἄρρεν διὰ τὸ ἐπίμονον καὶ καρτερικόν»⁴⁹.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 40 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2 τεύχους.

36. Ὅρον «ἀκοινωνησία» βλέπ. ἐν Π. Μπρατσιώτου, Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι καὶ τὸ κοινωνικὸν πρόβλημα, σ. 29.

37. Μενάνδρου ρητόν, ἀπόσπασμα 781, ἐν Β. Ἰωαννίδου, μνημ. ἔργ. σ. 49.

38. Ἀριστοτέλους, Πολιτικά 1253 α', 3.

39. Μ. Βασίλειος, Ὅροι κατὰ πλάτος 3,1. Σ. Σ. «πολιτικόν» σημαίνει ὃν ζῶν ἐν πολιτείᾳ καὶ «συναγελαστικόν» δηλοῖ ὃν, συνδιαβιῶν καθ' ὁμάδας, κατὰ ἀγέλας.

40. Τοῦ αὐτοῦ, Ὁμιλία εἰς ψαλμὸν 14,6.

41. Τοῦ αὐτοῦ, Ὅροι κατὰ πλάτος 3,1. Σ.Σ. «κοινωνεῖν» ὑποδηλοῖ ἐπικοινωνεῖν. Περὶ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης καὶ φιλίας κατὰ Μ. Βασίλειον βλέπ. πλεῖον ἐν Α. Alevisorou, Das Gute und das Böse in der Sicht Basilios des grossen im Zusammenhang mit seiner Welterklärung. Hannover 1963, σ. 103-107.

42. Τοῦ αὐτοῦ, Ὁμιλία εἰς ψαλμὸν 14,6.

43. Ἰωάν. Χρυσόστομος, Ὁμιλία λε' 3 εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, Ἐ. Π. Migne. 60,25.

44. Τοῦ αὐτοῦ, Ὁμιλία κε' 4 εἰς Α' Κορ. Ἐ. Π. Migne 61, 211.

45. Τοῦ αὐτοῦ, ἐνθ' ἄνωτ. ι' 4, Migne 61,87 καὶ νβ' 4 εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον.

46. Πρβλ. Π. Χρήστου, Ἡ Κοινωνιολογία τοῦ Μ. Βασίλειου, Ἀθήναι 1951, σ. 114.

47. Μ. Βασίλειος, Περὶ κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου, Ἐ. Π. Migne. Κατὰ τὸν Δ. Μπαλᾶνον τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι ἀμφιβόλου γνησιότητος (Βλέπ. ἐν μνημ. ἔργω, σ. 11).

48. Μ. Βασίλειος, Ἐπιστολὴ 160, 4.

49. Τοῦ αὐτοῦ, Περὶ κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἐνθ' ἄνωτ.

σιογνωμίζαν, τὸν Μητροπολίτην Οὐγγροβλαχίας Ἰγάτιον, τοῦ ὁποίου ἡ δρᾶσις ὑπῆρξε πολυσχιδῆς καὶ πολύτιμος διὰ τὸ Ἔθνος.

Ἀπορροφημέοι ἀπὸ τὰς σκέψεις αὐτὰς σχεδὸν δὲν ἀντελήφθημεν πότε παρῆλθον τὰ 30' πτήσεως καὶ ἤδη προσεγγιζόμεθα εἰς τὸ Οτοπενί, τὸν ἀερολιμένα τοῦ Λουκουρεστίου. Ἐνταῦθα μᾶς ὑπεδέχθησαν ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ὁλτενίας κ. Θεόκτιστος, οἱ Θεοφιλέστατοι Ἐπίσκοποι Aradului κ. Εἰσαρῆριαν καὶ Oradiei κ. Βασίλειος καὶ πολλοὶ κληρικοί, πρὸς τοῦτους δὲ ὁ ἀξιότιμος κ. Δημ. Παπα-

δάκης, πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος ἐν Ρουμανίᾳ, μετὰ τοῦ προσωπικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Πρεσβείας. Μετὰ τὰς ἀναγκαῖας διατυπώσεις, αἵτινες σημειωτέον ἐτιλειώσαν ταχέως καὶ μετὰ πολλῆς διακριτικότητος, ἐπεβίβασθημεν αὐτοκινήτων καὶ κατελύσαμεν εἰς τὸ πολυτελὲς ξενοδοχεῖον τῆς πόλεως «Athénée Palace», τὸ καὶ ἐπισημότερον.

(Συνεχίζεται) Ἀρχιμ. ΑΜΒΡΟΣΙΟΣ Γ. ΛΕΝΗΣ

Γραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου

Ὁ ἐπιστήθιος φίλος καὶ συσπυδαστής, ὁ καὶ σύμψυχος αὐτοῦ, ὁ Ναζιανζηνὸς προβαίνει εἰς ἀνάλογον ἐπεξηγηματικὴν διάκρισιν καὶ διασάφησιν, λέγων ὅτι «μετὰ τῶν δύο φύλων ὑπάρχει διαφορὰ σώματος, ἀλλ' οὐχὶ ψυχῆς»⁵⁰, ὡς ψυχῆς νοουμένης ἐνταῦθα, νομίζομεν, τῆς ἀνθρωπίνης ὑποστάσεως.

Τοιαῦτα ἐπρέσβευον οἱ ἐπίγειοι ἄγγελοι⁵¹, ἐνῶ εἰς τὴν Δύσιν, ἕνα μόλις αἰῶνα ἐνωρίτερον ὁ Τερτυλλιανὸς († 240), πρῶτος, καθ' ἡμᾶς, στοχαστὴς τοῦ παραδόξου καὶ παραλόγου (absurdum), υἱοθετῶν ὅμως καὶ οὗτος σχετικὰς ἰδέας κοινωνικὰς τοῦ Ἀριστοτέλους, ἐχαρακτήριζε τὴν γυναῖκα «ἀνθρωπον δευτέρας τάξεως»⁵². Δὲν εἶναι ὅμως ἡ ἀποψὶς αὐτῆ καθ' αὐτὴν οὐ μόνον παράλογος, ἀλλὰ καὶ ἀντιχριστιανικὴ καὶ δὲν λησμονεῖται ἐν προκειμένῳ ὑπὸ τοῦ μοντανιστοῦ⁵³ τούτου ἡ παύλειος θέσις «οὐκ ἐνὶ ἄρσεν καὶ θήλῃ, πάντες γὰρ ὑμεῖς εἰς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ»⁵⁴.

δ') Διὰ τὸν ἰσάδελφον τοῦ Βασιλείου, τὸν Ναζιανζηνὸν Γρηγόριον προσέτι ἡ «τιμὴ πρὸς τὴν μητέρα εἶναι ὅσιον», «κοινὴ δὲ πάντων μήτηρ ἡ Πατρίς»⁵⁵.

Περὶ ταύτης καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος θὰ ἀναφωνήσῃ· «οὐδὲν Πατρίδος γλυκύτερον»⁵⁶.

ε') Ἡ εὐποιία, ἄλλως κοινωνικὴ πρόνοια ἢ μέριμνα, ὡς λέγομεν σήμερον, ἀποτελεῖ κεντρικὴν ἰδέαν καὶ προσφιλὲς θέμα τοῦ κοινωνικοῦ κηρύγματος τῶν θεοφιλῶν καὶ φιλανθρώπων αὐτῶν Ἱεράρχων. Ἡ ἀγαθοεργία, μάλιστα αὕτη, κατ' αὐ-

τοὺς συσχετίζεται πρὸς τὸ φύσει κοινωνικὸν τοῦ ἀνθρώπου, ὡς εἵπομεν, τοὔτεστι τὴν ἐμφυτὸν κοινωνικότητα αὐτοῦ καὶ τὴν τάσιν τούτου πρὸς ἐν κοινωνίᾳ συνδιαβίωσιν⁵⁷. «Ἐν δὲ τῇ κοινῇ πολιτείᾳ καὶ τῇ μετ' ἀλλήλων ἀναστροφῇ ἀναγκαῖον τὸ εὐμετάδοτον εἰς ἐπανόρθωσιν τοῦ ἐνδέοντος»⁵⁸, τονίζει ὁ φιλόπῳχος Βασιλεῖος.

Ἀρετὴ καὶ φιλανθρωπία, ἦτοι ἀγαθοεργία, εἶναι ἄλλωστε, κατὰ τὸν χρυσοῦν τὴν γλῶτταν, τὰ ὄντως ἀγαθὰ⁵⁹.

Ζ'. Οἱ «θεωρητικοὶ» καὶ διαπρύσιοι κήρυκες τῆς ἀγάπης, «οἱ μετὰ τοὺς Δώδεκα τρεῖς ἀπόστολοι»⁶⁰ ἐπεδείξαντο καὶ ἐκεῖνοι «οἷον τὸν λόγον, τοιόνδε τὸν τρόπον· καὶ οἷον τὸν τρόπον, τοιόνδε καὶ τὸν λόγον»⁶¹.

Πολυμήχανοι καὶ πολύτροποι πρὸς διακονίαν τῶν ἀνθρώπων, οἱ ἀληθεῖς οὗτοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ἔθεσαν ἑαυτοὺς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἐνδεῶν, δράσαντες ἐν τῇ κοινωνίᾳ λόγῳ τε καὶ ἔργῳ.

Δὲν συνίστων ἐκεῖνοι θερμότερα ἢ ἀπήτουν ἐπιμόνως μόνον παρὰ τῶν ἄλλων, ὅπως προσφέρουν πρὸς περίθαλψιν τῶν πενήτων, ἀλλ' αὐτοὶ οὗτοι προέβαινον εἰς ἐκουσίαν ἀπαλλοτρίωσιν τῶν ὑπαρχόντων τῶν, διαθέτοντες καὶ συνεισφέροντες ταῦτα ὑπὲρ τῶν χρηζόντων βοήθειας καὶ συμπαραστάσεως ὀλικῆς τε καὶ πνευματικῆς, ἠθικῆς καὶ κοινωνικῆς. Οὕτω, ἡ ζωὴ αὐτῶν ἀπέβη μίμησις, ἐξ ἐπόψεως προσφορᾶς, ἐκεῖνου, τοῦ πρώτου συνεργάτου τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἑθνῶν, ἦτοι τοῦ Λευῖτου Κυρίου Ἰωσή, ἐπικληθέντος Βαρνάβα⁶², καὶ ὁ ἐν γένει βίος τούτων κατέστη ὁδηγὸς τῆς θεωρίας, αὕτη δὲ ἐπισφράγισις τοῦ βίου των⁶³.

Δικαίως καὶ ὀρθῶς ὅθεν θὰ ἡδυνάμεθα νὰ ἐκλάβωμεν αὐτοὺς ὡς ὑποδείγματα φιλαληλίας καὶ αὐταπαρνήσεως διὰ τοῦ ὑπερόχου, ἀξιοθαυμάστου καὶ ἀξιομιμήτου ἀνθρωπισμοῦ — φιλανθρωπισμοῦ των!

Εὐλόγως ἄρα τόσον ἡ παιδευτικὴ, ὅσον καὶ ἡ κοινωνικὴ ἐπίδρασις αὐτῶν ἐπὶ γενεᾶς γενεῶν παγιομολογεῖται.

57. Πρβλ. Π. Μπρατσιώτου, Οἱ Τερεῖς Ἱεράρχαι καὶ τὸ κοινωνικὸν πρόβλημα, σ. 19.

58. Μ. Βασιλείου, Ὁμιλία εἰς ψαλμ. ιδ' 6, Ἐ. Π. Migne 29,261. Πρβλ. Γρηγορίου Ναζ. Λόγον ιδ' Migne 35,895.

59. Πρβλ. Π. Μπρατσιώτου, ἐνθ' ἀνωτ., σ. 29.

60. 2ον προσόμοιον στιχηρὸν κεκραγάριον ἐσπερινοῦ τῆς ἐορτῆς των.

61. Εὐσεβίου, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία (περὶ Ὀριγένους) 6,3 Migne 46,789.

62. Βλέπ. Πράξ. δ' 36,37.

63. Πρβλ. Migne 35,1088.

50. Migne 35,805.

51. Βλέπ. «ἐπίγειοι ἄγγελοι», 2ον ἀπόστιχον ἐσπερινοῦ τῆς ρηθείσης ἐορτῆς.

52. Βλέπ. Δ. Μπαλάνου, μνημ. ἔργ., σ. 11.

53. Περὶ τοῦ Μοντανισμοῦ τοῦ Τερτυλλιανοῦ βλέπ. ἐν Δ. Μπαλάνου, Πατρολογία (Οἱ Ἐκκλησιαστικοὶ Πατέρες καὶ Συγγραφεῖς τῶν ὀκτῶ πρώτων αἰώνων), Ἀθήναι 1930, σ. 192. Πρβλ. ὁμοίως, καθὼς καὶ περὶ μὴ καταδίκης ὑπὸ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας τοῦ ἀπολογοῦ τοῦτου κατὰ τοῦ Ἑθνισμοῦ καὶ πολεμίου κατὰ τοῦ Γνωστικισμοῦ, Κ. Μπόνη, Εἰσαγωγή εἰς τὴν Ἀρχαίαν Χριστιανικὴν Γραμματείαν (96-325 μ.Χ.) Ἀθήναι, σ. 86. Περὶ τοῦ μοντανιστοῦ Τερτυλλιανοῦ βλέπ. αὐτόθι, 1974, σ. 247, 258, 344.

54. Γαλ. γ' 28.

55. Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, Πρὸς μάλιστα Σωφρόνιον Ἐ. Π. Migne 32,1065.

56. Migne 49,35. Πρὸς ταῦτα καὶ τὰ ἀνωτέρω πρβλ. τὸ πλατωνικὸν «μητρός τε καὶ πατρός καὶ τῶν ἄλλων προγόνων ἀπάντων τιμιώτερόν ἐστιν ἡ πατρίς», Πλάτωνος, Κρίτων 12. - Πρβλ. «μετὰ τὸν περὶ θεῶν καὶ πατρίδος λόγον τίνος μᾶλλον ἂν προσώπου μνησθεῖν τις πρῶτον ἢ γονέων; ὅθεν λεκτέον περὶ τούτων, οὗς δευτέρους καὶ ἐπιγείους τινὰς θεοὺς εἰπὼν οὐχ ἁμάρτοι τις», Ἱεροκλέους (νεοπλατωνικοῦ φιλοσόφου τοῦ ε' αἰῶνος) ἐν Μιχ. Ἰατροῦ, Πόθεν καὶ διατί, Ἀθήναι 1972, σ. 120, γ' 170.

Συστηματικῶς ἀντιμετωπίσαντες τὰς ρηθείσας ἀνάγκας τῶν συνανθρώπων των, ἀνεδείχθησαν τῷ ὄντι κοινωνικοὶ ἀναμορφωταὶ καὶ κυριολεκτικῶς «κοινωνικοὶ λειτουργοὶ» (ἀκριβέστερον κοινωνικοὶ βοηθοὶ ἢ μᾶλλον συμπαράσταται), ἀληθῶς κοινωνικοὶ ἐργάται ὑποδειγματικοί.

Τὸ κοινωνικὸν - φιланθρωπικὸν ἔργον των εἶναι γνωστὸν, καθὼς καὶ τὸ εἰδικῶς ἰδρυματικόν.

1. Τὸ ἰδιότυπον, πρότυπον καὶ πρωτότυπον, τὸ πρῶτον εἰς τὸ εἶδος του ἐν τῇ καθόλου ἱστορίᾳ τῆς Κοινωνικῆς Προνοίας, εὐαγὲς ἱδρυμα εἶναι πασίγνωστον, ἡ «καινὴ πόλις», συγκρότημα ὅλον «παντοειδοῦς περιθάλψεως, προνοίας καὶ ἀντιλήψεως»⁶⁴, «μνημεῖο ἀθάνατο τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν συνάνθρωπον»⁶⁵, ὅπερ πρὸς τιμὴν τοῦ φιλανθρώπου ἰδρυτοῦ του ἐπωνομάσθη «Βασιλείας»⁶⁶.

2. Ἡ φιλανθρωπικὴ δρᾶσις τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τῶν Διακονισσῶν⁶⁷ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐπὶ κεφαλῇ τῶν ὁποίων εὐρίσκετο ἡ περιώνυμος καταστάσα διὰ τὴν φιλοπτωχίαν τῆς Ὀλυμπίας⁶⁸, κατέπληξε καὶ τοὺς μισοῦντας αὐτόν.

Ἔτερον δείγμα, προηγούμενον τῆς ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει φιλευσπλάγχχνου προσφορᾶς του καὶ παράδειγμα ἀληθοῦς φιλανθρωπίας τοῦ Ἰωάννου, ὑπῆρξεν ἡ σωτηριώδης ἐνέργειά του ἐν Ἀντιοχείᾳ, πρεσβυτέρου ὄντος τότε τοῦτου τῆς Ἐκκλησίας.

Ὅτε οἱ κάτοικοι τῆς μεγάλης αὐτῆς πόλεως, ἐξερεθισθέντες ἐκ τῆς ἐπιβολῆς δυσβαστάκτων φόρων, εἰς ἐνδείξιν διαμαρτυρίας ἐξηγέρθησαν καὶ ἔθραυσαν τοὺς ἀνδριάντας τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου καὶ τῶν μελῶν τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, ἀπεφύχθη σφαγὴ τῶν Ἀντιοχέων, τῇ ἥρωικῇ καὶ δραστηρίᾳ ἐπεμβάσει τοῦ Ἰωάννου.

Εἰς ταύτην τὴν πόλιν, τὴν γενέτειράν του, τὰς Συριάδας Ἀθήνας⁶⁹, ἐνθα ὡς πρεσβύτερος ὁ Χρυσόστομος, ἐπὶ 11 συναπτὰ ἔτη (386-397), ἔδρασεν ἐπωφελέστατα κοινωνικῶς, ἔδωκεν ἰδιαιτέραν καὶ

ιδιάζουσαν προσοχὴν εἰς τὰ προβλήματα τῶν ἐνδεῶν, μεριμνῶν ὑπὲρ αὐτῶν νυχθημερόν, ὡς ἀκριβῶς ἐνήργησε βραδύτερον καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἐν Ἀντιοχείᾳ λοιπόν, ἐνεργείαις Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ἡ Ἐκκλησία «τότε διέτρεφε 3.000 χήρας καὶ παρθένας»⁷⁰ πλέον τῶν ἀσθενῶν, ξένων, ἐν φυλακῇ καὶ ποικίλαις ἀνάγκαις ὄντων.

3. Εἰρηνεύσεως καὶ αὐταπαρνήσεως πρότυπον, συγκλονιστικῶς συγκινητικόν, ἐφάνη ὁ ὑπέρμαχος τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ὁ γλυκύφθογγος ποιητῆς καὶ μονήρης — ἡσυχαστῆς καὶ στοχαστῆς, ὁ πόντιος Γρηγόριος ὁ θεωρητὴς, παραιτηθεὶς τῆς προεδρίας τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (381) καὶ τῆς ἀρχιεπισκοπικῆς καθέδρας τῆς Βασιλευούσης πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διαταραχθείσης εἰρήνης⁷¹.

*

Τοιαύτη ἐν κατακλείδι κατὰ τὴν ἡμετέραν θεώρησιν καὶ ἐλλιπεστάτην ἀναφορὰν καὶ ἀνάλυσιν ὑπῆρξεν ἡ κοινωνικῶς χριστιανικὴ, ὄντως ἀνθρωπιστικὴ ἰδεολογία, διδασχὴ καὶ ζωὴ τῶν τριῶν τιτάνων αὐτῶν τοῦ πνεύματος, τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀγάπης.

Ἡ θεωρία καὶ ἡ πράξις, ὁ λόγος καὶ ἡ δρᾶσις τῶν φορέων, ἐρμηνευτῶν καὶ ἐνσαρκωτῶν τοῦ χριστιανικοῦ κοινωνικοῦ πνεύματος συντελέσθη ἐν συνδυασμῷ πίστεως, γνώσεως καὶ ἐπιγνώσεως, δι' ἔργων ἀγαθῶν.

Οἱ βαθυνούστατοι οὗτοι γινώσκται καὶ διακεκριμένοι ἐπιστήμονες, μελετηταὶ καὶ κάτοχοι ἀφ' ἑνὸς τῶν Ἱερῶν Γραμμάτων, ἥτοι τῆς Βίβλου, καὶ ἀφ' ἑτέρου τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων καὶ τῆς ἀρχαίας δηλονότι ἑλληνικῆς Γραμματείας, γενόμενοι ὡσαύτως ζηλωταὶ καὶ ἐμπνευσταὶ «καλῶν ἔργων»⁷², παραμένουν ἀείποτε οἱ τρεῖς μέγιστοι φωστῆρες⁷³ τοῦ νοητοῦ στερεώματος, αἰώνια πρότυπα μορφώσεως, ἀρετῆς καὶ δράσεως κοινωνικοχριστιανικῆς, προσκαλοῦντες οὕτω πάντας πρὸς μίμησιν αὐτῶν.

Ἀειλαμπεῖς καὶ τηλαυγεῖς, ὄντες φιλόχριστοι καὶ φιλάδελφοι, οἱ ὑπέροχοι οὗτοι τύποι τῶν πιστῶν «ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πνεύματι, ἐν πίστει»⁷⁴, θὰ καταυγάζουν ἐσαεὶ ἅπαν-

64. Κ. Μπόνη, Βασίλειος Καισαρείας ὁ μέγας, Ἀθήναι 1975, σ. 66.

65. Μιχ. Στασινοπούλου, Μορφές ἀπὸ τὸν τέταρτον αἰῶνα μ.Χ. Ψυχικὸ 1972, σ. 116.

66. Δ. Μπαλάνου, Πατρολογία, σ. 292.

67. Περὶ Διακονισσῶν βλέπ. Εὐαγ. Θεοδώρου, Διακόνισσα, ἐν Μεγ. Ὁρησκευτικῇ καὶ Ἠθικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ, τόμ. 4ος Ἀθήναι 1964, στήλ. 1144-1151.

68. Βλέπ. Εὐαγγ. Θεοδώρου, Ὀλυμπιάς, ἐν Θρ. καὶ Ἠθ. Ἐγκυκλ. τόμ. 9ος, στ. 889-895.—Κ. Μπόνη, Περὶ τῆς μητρὸς τῆς Ἀγ. Ὀλυμπιάδος, Νέα Ὑόρκη 1964.

69. Βλέπ. Δ. Μπαλάνου, Πατρολογία, σ. 345.

70. Π. Μπρατσιώτου, Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι καὶ τὸ κοινωνικὸν πρόβλημα, σ. 31.

71. Δ. Μπαλάνου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 309.—Πρβλ. Κ. Λογοθέτου, Ἡ φιλοσοφία τῶν Πατέρων καὶ τοῦ Μέσου αἰῶνος, Μέρος Α', Ἀθήναι 1930, σ. 223.

72. Πρβλ. «ζηλωτὴν καλῶν ἔργων», Γαλ. β' 14.

73. Πρβλ. «Τοὺς τρεῖς μεγίστους φωστῆρας», Ἀπολυτίκιον τῆς ὥς ἄνω ἑορτῆς.

74. Α' Τιμ. δ' 12.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗ ΛΗ

Δύναται νὰ εἶναι γόνιμος.

Ἡ ἐπὶ τῇ ἐορτῇ τοῦ ἱεροῦ Φωτίου γενομένη ἐν τῷ Διορθοδόξῳ Κέντρῳ τῆς Ἱ. Μονῆς Πεντέλης συζήτησις ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς προσεχοῦς ἐνάρεξως ἐπισήμου διαλόγου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μετὰ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας ὑπῆρξε λίαν καρποφόρος καὶ διαφωτιστική.

Ἡ συζήτησις αὕτη, ἥτις—κατὰ τὴν καθιερωθεῖσαν προᾶξιν—διεξήχθη κυρίως ὑπὸ μελῶν τῆς Ἱ. Συνόδου καὶ τῆς Σεπτῆς Ἱεραρχίας καὶ ὑπὸ Καθηγητῶν ἢ Ὑφηγητῶν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ὠδήγησεν εἰς τὸ γενικὸν συμπέρασμα, ὅτι ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος διάλογος δύναται νὰ εἶναι γόνιμος καὶ νὰ προωθήσῃ θάττον ἢ βράδιον τὴν ἀποκατάστασιν τῆς πλήρους ἐνότητος μετὰ τῶν χωρισθεισῶν ἀπ' ἀλλήλων ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν, ὅτι οὗτος ὡς διάλογος ἀληθείας ἐν ἀγάπῃ θὰ γίνῃ ἐπὶ ἴσοις ὁροις, ἄνεν ἰδιοτελοῦς τιμῆς ὑστεροβουλίας, μετ' ἀνυποκρίτου ἀγάπης καὶ συμφώνως πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Γενικῆς Συνόδου τοῦ 879/880, καθ' ἣν «ἐκαστος θρόνος ἔσχεν ἀρχαῖά τινα παραδεδομένα ἔθνη, καὶ οὐ χρὴ περὶ τούτων πρὸς ἀλλήλους διαφιλονικεῖν καὶ ἐρίζειν». Μόνον ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ταύτην εἶναι δυνατόν νὰ εὑρεθῇ τρόπος

τας τοὺς θέλοντας «δικαίως καὶ εὐσεβῶς ζῆν»⁷⁵, φωταγωγοῦντες διὰ «τοῦ ἀνεσπέρου φωτός» τῶν ἀληθειῶν τῆς διδασκαλίας καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Θεοῦ Διδοσκάλου.

Αἱ ἀλήθειαι ἄλλωστε Ἐκείνου διαλάμπουν εἰς τοὺς λόγους, τὰς διδασχάς, τὰς πράξεις καὶ τὰ ἔργα τῶν μαθητῶν αὐτῶν καὶ μιμητῶν τοῦ Χριστοῦ!

Περαίνοντες, ἀκουσόμεθα πάντες πάλιν τὸ θέσφατον καινοδιαθηκικὸν λόγιον, ἵνα ἐφαρμόσωμεν τοῦτο, βιοῦντες ἡμεῖς ὡς διδάσκοντες, αἰεὶ δὲ διδασκόμενοι παρ' Αὐτοῦ καὶ τῶν Τριῶν Λειτουργῶν Του, τὸ «οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα...»⁷⁶, δοθέντος ὅτι, ὡς ἠκούσαμεν, «οὐ γὰρ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ νόμου δίκαιοι παρά τῷ Θεῷ, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ τοῦ νόμου δικαιοθήσονται»⁷⁷.

Πρὸς δὲ τούτοις, τῆς «ἐπιποιίας καὶ κοινωνίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε· τοιαύταις γὰρ θυσίαις εὐαρεστεῖται ὁ Θεός»⁷⁸!

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΔΡΟΥΛΙΑΣ

75. Τίτ. β' 12.

76. Ματθ. ε' 16.

77. Ρωμ. β' 13.

78. Ἐβρ. ιγ' 16.

ἀρσεως τῶν ἐπιπροσθούτων εἰς τὴν ἔνωσιν πραγματικῶν ἐμποδίων.

Ἐπὶ τῇ μετακομιδῇ τοῦ λειψάνου τοῦ ἁγίου Κυρίλλου.

Ἡ ὑπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Χαλκίδος κ. Μελίτωνος παράδοσις εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν Θεσσαλονίκης τμήματος τοῦ ἱεροῦ λειψάνου τοῦ ἁγίου Κυρίλλου, ὅπερ ἐδωρήθη εἰς αὐτὴν ὑπὸ τοῦ Πάπα Παύλου τοῦ ΣΤ' διὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, εἶναι γεγονός ἀξίον ἰδιαίτερας ἐξάρσεως.

Τὸ γεγονός τοῦτο ἔνθεν μὲν μαρτυρεῖ μίαν ἐκδήλωσιν καλῆς θελήσεως ἐκ μέρους τοῦ Βατικανοῦ, ἥτις θὰ ἐχαροποιεῖ τὰ μέγιστα τὸν ἑλληνικὸν λαόν, ἐὰν δὲν εἶχε προηγηθῇ ἡ ἀστοχος ἐνέργεια τῆς ἐγκαταστάσεως εἰς Ἀθήνας νέου οὐνίτου ἀρχιεπισκόπου, ἐτέρωθεν δὲ ἀποτελεῖ εὐλογία διὰ τὴν Ἱ. Μητρόπολιν Θεσσαλονίκης, τῆς ὁποίας ἐκλεκτὰ τέκνα ὑπῆρξαν οἱ δύο φωτισταὶ τῶν Σλάβων ἅγιοι Κύριλλος καὶ Μεθόδιος, ὡς κατ' ἐπανάληψιν ἔχει ὑπομνησθῇ ἀπὸ τῆς στήλης ταύτης.

Ἐλπίζομεν, ὅτι ἡ παρουσία τοῦ σεπτοῦ λειψάνου ἐν Θεσσαλονίκῃ θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἐπιτάχυνσιν καὶ εὐδόωσιν τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ εἰς τοὺς δύο ἁγίους ἀφιερωμένου ναοῦ καὶ θὰ ὑποβοηθήσῃ τὴν ἀνὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ὁρθοδοξίαν διάδοσιν τῆς ὀφειλομένης πρὸς αὐτοὺς μεγάλης τιμῆς.

Ἀδικαιολόγητα εἰρωνικὰ σχόλια.

Ὁ ἑλληνικὸς τύπος ἔδωκεν εὐρεῖαν δημοσιότητα εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Βατικανοῦ ἐσχάτως προβληθεῖσαν ἀξιέπαινον «Διακήρυξιν ἐπὶ ὀρισμένων ζητημάτων ἀφορώντων εἰς τὴν σεξουαλικὴν ἠθικὴν». Συμφώνως πρὸς τὴν διακήρυξιν ταύτην, πᾶσα πρὸ ἢ ἐκτὸς τοῦ γάμου γενετήσιος σχέσις εἶναι ἐξ ἐπόψεως χριστιανικῆς ἀπαράδεκτος. Ὅθεν ἡ ἐπὶ τῶν γενετησίων σχέσεων ἠθικὴ ἀδὲν εἶναι δυνατόν νὰ θεωρηθῇ, ὅτι ἔχει καταστῇ πεπαλαιωμένη ἢ νὰ τεθῇ ἐν ἀμφιβόλῳ ὑπὸ τὸ πρόσχημα, ὅτι ἔχει δημιουργηθῇ μία νέα πολιτιστικὴ κατάσταση».

Ἡ ὁρθὴ αὕτη ἀντίληψις ἐσχολιάσθη, ὡς μὴ ὀφείλε, μετ' εἰρωνικῶν ἐκφράσεων ὑπὸ τινων Ἑλλήνων δημοσιογράφων, φροονούντων ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν ἐν τῷ εἰκοστῷ αἰῶνι νὰ καταδικάζωνται αἱ ἐπικρατήσασαι ἐλεύθεραι γενετήσιαι σχέσεις. Ἀλλ' ὅμως τὰ εἰρωνικὰ ταῦτα σχόλια παραθεωροῦν, ὅτι ἡ Ἐκκλησία δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀκολουθῇ τὴν ἐκτροχιασθεῖσαν κοινωνικὴν ἄμαξαν καὶ νὰ ἰσοπεδώσῃ τὴν διδασκαλίαν τῆς ὑπὸ τὸν ὁδοστρωτήρα τῶν ἀπαιτήσεων τῆς μάξης. Κατ' ἐξοχὴν διὰ τὴν Ἐκκλησίαν ἰσχύουν οἱ λόγοι τοῦ Σω-

κράτους εἰς τὸν «Κοίτωνα» τοῦ Πλάτωνος: «Οὐδὲ πᾶν ἡμῖν φροντιστέον τί ἐροῦσιν οἱ πολλοί, ἀλλ' ὅτι ὁ εἷς, ὁ ἐπαίων..., ἡ ἀλήθεια».

Τὸ ὑπὸ Ἱδρυσιν Πνευματικὸν Κέντρον τῆς Μυτιλήνης.

Μετὰ χαρᾶς ἐπληροφορήθη ὁ ἐλληνικὸς λαὸς τὴν πρωτοβουλία τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Μυτιλήνης κ. Ἰακώβου καὶ ἄλλων πνευματικῶν παραγόντων τῆς νήσου Ἱδρυσιν ἐν αὐτῇ μεγάλου πνευματικοῦ κέντρου, ὅπερ θὰ εἶναι εἶδος ἐλευθέρου Πανεπιστημίου.

Περὶ τοῦ Ἰδρύματος τούτου ὁ ἅγιος Μυτιλήνης ἐδήλωσε τὰ ἑξῆς: «Λόγω τῶν καιρῶν ἀπεφασίσαμε τὴν Ἱδρυσιν ἐνὸς μεγάλου Πνευματικοῦ Ἰδρύματος ἐπὶ ἀνωτάτου ἐπιπέδου, μὲ κυρίαν ἀποστολὴν τὴν μελέτην τοῦ αἰγαιοπελαγίτικοῦ πολιτισμοῦ. Θέλομεν νὰ πιστεύωμεν, ὅτι θὰ σταθῇ εἰς αὐτοὺς τοὺς δυσκόλους καιροὺς φωτεινὸς φάρος καὶ λιμάνι σωστὸ δι' ὅλην τὴν περιοχὴν. Ἡ μελέτη τοῦ αἰγαιοπελαγίτικοῦ πολιτισμοῦ θὰ ἀποδείξῃ εἰς ὁλόκληρον τὸν κόσμον τὰς προεκτάσεις τῆς ἐλληνικότητος τοῦ Αἰγαίου καὶ τῶν νήσων του».

Ἡ πρωτοβουλία αὕτη ἀποδεικνύει διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν τὴν συμβολὴν τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν προώθησιν τῶν πολιτιστικῶν δραστηριοτήτων. Ἀληθῶς ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ πολιτισμοῦ.

Μετὰ τῆς διατυπώσεως τῆς διαπιστώσεως ταύτης ἐσχόμεθα ὁλοφύως, ὅπως πάντες οἱ δυνάμενοι παράσχουν τὴν παντοειδῆ συνδρομὴν των πρὸς πραγματοποίησιν τοῦ ἐγγενοῦς ὁράματος τῆς πνευματικῆς ἡγεσίας τῆς Μυτιλήνης.

Τὸ Διεθνὲς Βραβεῖον Ἐλευθέρου Διαλόγου.

Ἡ τόσον ἀξιεπαίνως δεῦσα Ἑλληνικὴ Ἐταιρεία Δημοσίων Σχέσεων, παρυσία τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Σεραφεὶμ καὶ τοῦ Προέδρου τῆς Μονίμου Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν ἑξωτερικῶν σχέσεων Σεβ. Μητροπολίτου Κορινθίας κ. Παντελεήμονος, ἀπένευμεν εἰς τὸν Σεβασμιωτάτου

Μητροπολίτην Χαλκηδόνος κ. Μελίτωνα τὸ Διεθνὲς Βραβεῖον, Ἐλευθέρου Διαλόγου διὰ τὴν μεγίστην προσφορὰν του εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐλευθέρου διαλόγου μεταξὺ Ἐκκλησιῶν. Ὁ ἅγιος Χαλκηδόνος εἶναι ὁ πρότος, ὅστις λαμβάνει τὸ Διεθνὲς Βραβεῖον τῆς Ἑλληνικῆς Ἐταιρείας Δημοσίων Σχέσεων, ὅπερ καθιερώθη ὑπ' αὐτῆς, ἵνα τιμῶνται ἐλληνικαὶ καὶ ξέναι προσωπικότητες διὰ τὴν συμβολὴν των εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ἐλευθέρου διαλόγου εἰς ὅλα τὰ ἐπίπεδα τῆς κοινωνικῆς ἐκφράσεως.

Χαίρομεν ὅλως ἰδιαίτερος, διότι ἡ Ἑλληνικὴ Ἐταιρεία Δημοσίων Σχέσεων, σεβομένη τὴν ἱεραρχικὴν κλίμακα τῶν ἀξιῶν, ἤρξατο πραγματοποιοῦσα τὴν ἐναρξιν τῆς νέας δραστηριότητος τῆς ταύτης διὰ τῆς ἐπιτυχοῦς ἀπονομῆς τοῦ πρώτου βραβεῖον εἰς ἐκκλησιαστικὴν προσωπικότητα διεθνοῦς κύρους. Ὡς ἐτόνισεν ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐταιρείας κ. Δημήτριος Κακαβελάκης, ἡ ἀρχὴ ἐπρεπε νὰ γίνῃ ἐκ τῆς Ἐκκλησίας, διότι αὕτη εἶναι ἡ ψυχὴ καὶ τὸ θεμέλιον τῆς ὅλης δημοσίας καὶ πολιτιστικῆς ζωῆς.

Εἶναι ἀναγκαῖα διεθνὴς σταυροφορία.

Καθ' ἃ ἐδημοσιεύθη ἐσχάτως εἰς τὸν ἡμερήσιον καὶ περιοδικὸν τύπον, Ἀνατολὴ καὶ Δύσις ἔχουν ἀποδοθῇ εἰς ἓνα γινάντιον ἀνταγωνισμόν διὰ τὴν τελειοποίησιν καὶ μαζικὴν παραγωγὴν ἐνὸς νέου τρομακτικοῦ μέσου ἐξουνώσεως, τῶν ἀκτίων Λέιζερ. Τὸ ἀθόρυβον τοῦτο ὄπλον δύναται νὰ ἐξολοθρεύσῃ τὸν ἀντίπαλον εἰς κλάσμα δευτερολέπτου. Ρῶσοι καὶ Ἀμερικανοὶ ἐξοδεύουν μυθικὰ χρηματικὰ ποσὰ σπεύδοντες πρὸς ἀντικατάστασιν τῶν παλαιότερων ὀπλων διὰ τοῦ νέου αὐτοῦ μέσου τῆς φορικτῆς καταστροφῆς.

Ἐνώπιον τῆς τραγικῆς αὐτῆς πραγματικότητος ἐπιβάλλεται, ὅπως αἱ Ἐκκλησίαι τοῦ Χριστοῦ, αἱ μεγάλαι Θρησκείαι καὶ οἱ διεθνεῖς ἀνθρωπιστικοὶ ὁργανισμοὶ συνενωθοῦν εἰς μίαν ἀληθῆ σταυροφορίαν πρὸς πρόληψιν τοῦ ἐπαπειλοῦντος τὴν ἀνθρωπότητα μεγάλου κακοῦ. Εἶναι ἐπὶ τέλους καιροὺς νὰ ἀσκηθῇ πίεσις ἐπὶ ἐκείνων, οἵτινες τόσον ἀσυνέτως καὶ ἐν βακχικῇ κυριολεκτικῶς μανίᾳ προετοιμάζουν τὴν καταστροφὴν τοῦ ἀνθρώπου γένους καὶ πολιτισμοῦ.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

Κ λ η ρ ο ν ο μ ί α. Περιοδικὸν Δημοσίευμα τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἰδρύματος Πατερικῶν Μελετῶν. Διευθυντής: Π α ν. Κ. Χ ρ ή σ τ ο υ. Θεσσαλονίκη.

1. Συνεχίζεται μετὰ τοῦ αὐτοῦ ζήλου τὸ ἐξαίρετον ἐπιστημονικὸν Περιοδικὸν «Κ λ η ρ ο ν ο μ ί α», τὸ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ὀρθοῦ καὶ ἀκαμάτου συναδέλφου Π α ν. Κ. Χ ρ ή σ τ ο υ τελοῦν, ὡς Δημοσίευμα τοῦ ἐν Θεσ/νίκῃ Πατριαρχικοῦ Ἰδρύματος ἐρευνῶν. Ὁ Καθηγητὴς Χ ρ ή σ τ ο υ ἐπέτυχε μαθη-

τὰς καὶ συνεργάτας ἀξιολόγους νὰ συγκεντρώσῃ, μὲ μοναδικὸν σκοπὸν τὴν ἀνάπτυξιν τῶν Πατερικῶν Μελετῶν διὰ τῆς δημοσιεύσεως ἀξιολόγων μονογραφιῶν, δοκιμῶν καὶ ἄρθρων ἐπιστημονικῶν οὐ μόνον πατρολογικοῦ, ἀλλὰ καὶ γενικωτέρου θεολογικοῦ καὶ φιλολογικοῦ ἐνδιαφέροντος. Ἐχομεν ἐνώπιόν μας τὸ 5,6 καὶ ἐκ τοῦ 7 τοῦ ἔτους 1975 τὸ Α' τεῦχος. Ὡς συντάκτης τῶν τόμων μνημονεύεται ὁ Καθηγητὴς Εὐ ά γ γ ε λ ο ς Κ. Χ ρ υ σ ό ς, ὡς ἐπιμελεῖται δὲ τῶν δύο πρώτων τόμων καὶ οἱ Νικ ή τ α ς Β. Τ σ ι ο μ ε σ ί δ η ς καὶ Σ ο φ ο κ λ ή ς Θ. Τ ο κ α τ λ ί δ η ς.

2. Δὲν εἶναι δυνατόν ν' ἀσχοληθῶμεν εὐρύτερον περὶ μιᾶς ἐκάστης τῶν δημοσιευμένων μελετῶν ἢ

ἔστω καὶ ν' ἀξιολογήσωμεν τὸ πολλάκις λίαν ἐνδιαφέρον περιεχόμενον αὐτῶν. Μόνον ὁσάκις ἀποστέλλεται ἡμῖν ὡς αὐτοτελές, ἔστω καὶ ἐξ ἀνατυπώσεως, μελέτη, ἐφ' ὅσον ἐπαρκεῖ δι' ἡμᾶς καὶ ὁ χῶρος τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Περιοδικῶν, τότε καὶ μόνον δημοσιεύομεν σχετικὴν βιβλιοκρισίαν. Ἐδημοσιεύσαμεν παλαιότερον τὰ περιεχόμενα τοῦ Δ' τόμου ἐν «Θεολογία» τ. ΜΔ' (1973).

K. Γ. Μ.

Ἀλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου, Ποιμαντικὴ Προετοιμασία τῶν μελλονύμφων (προετοιμασία ἀγάπης). Συμβολὴ εἰς τὴν Ποιμαντικὴν Θεολογίαν, Ψυχολογίαν καὶ Κοινωνιολογίαν (Ἐθνικὸν Κέντρον Κοινωνικῶν Ἑρευνῶν) Ἀθήναι 1971, σ. 174. Διατριβὴ ἐπὶ διδασκαλίᾳ.

Ἡ οἰκογένεια, κατὰ κοινὴν ὁμολογίαν, ἀποτελεῖ ἓνα ἐκ τῶν σπουδαιότερων παραγόντων ἀναπτύξεως καὶ ὁλοκληρώσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ὡς ἐκ τούτου, δικαίως ἐπισύρει τὴν προσοχὴν καὶ τὴν φροντίδα τοῦ Κράτους, τῆς Ἐκκλησίας, ὡς καὶ πολλῶν Ὁργανισμῶν.

Ἰδιαίτερος ἡ Ἐκκλησία, ἔχουσα ἐξ ἀποκαλύψεως σαφὴ γνῶσιν τῆς τε φύσεως καὶ τοῦ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου — πλασθέντος «κατ' εἰκόνα καὶ κατ' ὁμοίωσιν» Θεοῦ —, καταβάλλει μεγάλην προσπάθειαν καὶ μεριμνᾷ, ὅπως διασφαλίσῃ τὰ τέκνα τῆς ἐκ τῶν ἐπαπειλούντων αὐτὰ κινδύνων. Κατ' ἐξοχὴν μάλιστα σήμερον, ὅτε πλεῖστα ὅσα ἐμπόδια ὀρθοῦνται καὶ κίνδυνοι κλονίζουσιν αὐτὰ τὰ θεμέλια τῆς οἰκογενείας, ἐμφανίζεται ὅπως ἐπιτακτικὴ ἡ ἀνάγκη, ὅπως ἡ Ἐκκλησία καταστήσῃ πλεόν συγκυριάζουσαν τὴν ὑπὲρ τοῦ γάμου καὶ τῆς οἰκογενείας μερίμναν αὐτῆς, ἰδιαίτερα λαμβάνουσα μέτρα καὶ ἐφαρμόζουσα ἀναλόγους πρὸς τὴν δεοντολογίαν τῶν τε Κοινωνικῶν καὶ Ψυχολογικῶν Ἐπιστημῶν μεθόδους πρὸς περιφρούρησιν τοῦ θεσμοῦ τῆς οἰκογενείας.

Ἀλλ' ἡ μερίμνα τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἐξαντλεῖται εἰς τὴν ἀπλὴν ἢ καὶ ὅπως μηχανικὴν ἐφαρμογὴν τῶν πορισμάτων τῶν ὡς ἄνω Ἐπιστημῶν κατὰ τὴν ποιμαντικὴν αὐτῆς ἐνέργειαν. Ἡ Ἐκκλησία, ἅτε Θεοσύστατος Ὁργανισμὸς οὕσα καὶ ἔχουσα Αὐτὸν μὲν τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ὡς κεφαλὴν καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν Θεολογίαν ὡς βοηθόν, χωρεῖ εἰς ἐφαρμογὴν τοῦ σχεδίου αὐτῆς πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς διαπομπάνσεως τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ.

Εἰς τὸ σημεῖον ἀκριβῶς τοῦτο τὸ ἔργον τοῦ κ. Ἀλ. Μ. Σταυροπούλου «Ποιμαντικὴ προετοιμασία τῶν μελλονύμφων» (ὡς καὶ τὸ ἐσχάτως δημοσιευθὲν ὑπὸ τοῦ ἰδίου «Μυστήριον ἀγάπης — Ἐκκλησία μικρὰ ὁ γάμος εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν», ἀνάτυπον ἐκ τοῦ περ. «Κοινωνία», τ. 2/1975, σ. 15), πρόκειται νὰ καλύψῃ ἐν οὐσιῶδες κενὸν τῆς Ποιμαντικῆς μας Θεολογίας.

Ὁ κ. Σταυροπούλος ἐπὶ ἔτη σπουδᾶσας εἰς τὸ Ἐξωτερικὸν καὶ εἰδικευθεὶς εἰς τὸν Πρακτικὸν κλάδον τῆς Θεολογίας, παρέσχε διὰ τῆς μνημονευθείσης ἐργασίας του λαμπρὸν δείγμα τοῦ ὑπὲρ τῆς οἰκογενείας ἐνδιαφέροντός του ἀφ' ἐνὸς καὶ πολύτιμον βοήθημα εἰς τὸ ἔργον τῆς προετοιμασίας τῶν μελλονύμφων ἀφ' ἑτέρου. Ἡ γλαφυρότης τοῦ ὅπου, ἡ ἀπλότης καὶ ἡ σαφήνεια τῆς ἐκφράσεως, ἡ λεπτομερὴς ἐξέτασις τῶν ἐπὶ μέρους θεμάτων εἶναι μερικὰ ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ἔργου.

Ἐὰν ληθῇ ὑπ' ὅψιν ὅτι ἡ οἰκογένεια «παράμεινε ὡς εἰς βράχος καταφυγίου, ἐν ἱερὸν, πρὸς τὸ ὁποῖον οἱ ἄνθρωποι στρέφονται ἀκόμη διὰ προστασίαν καὶ ἀσφάλειαν»¹, ἡ ὑπὲρ αὐτῆς φροντίς, ὡς παρυσιάζεται εἰς τὸ ἔργον τοῦ κ. Σταυροπούλου, προσλαμβάνει ὅπως ἰδιαίτεραν σημασίαν.

Εἶναι πράγματι δύσκολος ἡ λεπτομερὴς ἐνταῦθα παρουσίασις τοῦ ὅλου ἔργου. Δύναται ὅμως ὁ ἀναγνώστης, ὅπως σχηματίσῃ ἰδέαν περὶ τῆς σπουδαιότητος τοῦ ἔργου, ὡς καὶ περὶ τῆς πολυπλευροῦ ἐρεύνης τοῦ ὅλου θέματος, καὶ ἐκ τῆς ἀπλῆς ἀκόμη παραθέσεως τῶν περιεχομένων τοῦ βιβλίου.

Οὕτως, ὁ σ. μετὰ τὸν Πρόλογον (σ. 9-10) καὶ τὰ ἀκολουθοῦντα Περιεχόμενα (σ. 11-13), ἐκθέτει ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ (σ. 15-24) σύντομον ἱστορικὸν διάγραμμα τῆς ποιμαντικῆς ὑπὲρ τῶν μελλονύμφων μερίμνης τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐπισημαίνει τὴν ἀνάγκην Θεολογικῆς θεμελιώσεως τῆς ποιμαντικῆς πράξεως, ἰδιαίτερος τονίζων τὴν σπουδαιότητα τῆς προετοιμασίας τῶν νέων διὰ τὸν γάμον καὶ τὴν συμμετοχὴν τῆς Ἐκκλησίας εἰς αὐτήν. Ἐν συνεχείᾳ διαλαμβάνει: Μέρος πρῶτον: Αἱ προϋποθέσεις τῆς ποιμαντικῆς προετοιμασίας τῶν μελλονύμφων. Κεφάλαιον πρῶτον: Ποιμαντικὴ Θεολογία τοῦ γάμου. Ι. Πρὸς τὴν Θεολογίαν τοῦ γάμου. ΙΙ. Ἡ ἱερολογία τοῦ Μυστηρίου τοῦ γάμου. ΙΙΙ. Ἀρχαὶ ποιμαντικῆς τοῦ γάμου. Κεφάλαιον δεύτερον: Προβλήματα ψυχολογίας τῶν μελλονύμφων καὶ ἡ σύγχρονος δομὴ τοῦ γάμου. Ι. Βασικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ψυχολογίας τῶν μελλονύμφων. ΙΙ. Οἱ μελλόνυμφοι ἐνώπιον τῆς συγχρόνου δομῆς τοῦ γάμου. ΙΙΙ. Εἰδικὰ προβλήματα τῶν μελλονύμφων κατὰ τὴν περίοδον τῆς μνηστείας. Μέρος δεύτερον: Ἡ ποιμαντικὴ προετοιμασία τῶν μελλονύμφων ἐν τῇ πράξει. Κεφάλαιον τρίτον: Ἡ ποιμαντικὴ προετοιμασία τοῦ γάμου. Ι. Ἡ προετοιμασία τοῦ γάμου ὡς προετοιμασία ἀγάπης. ΙΙ. Ἡ προετοιμασία τοῦ γάμου ἔργον τῆς Ἐκκλησίας. Κεφάλαιον τέταρτον: Ἡ ποιμαντικὴ ὁμάς προετοιμασίας γάμου. Ι. Σύστασις, σύνθεσις, ἀρμοδιότητες αὐτῆς. ΙΙ. Αἱ προϋποθέσεις συμμετοχῆς εἰς τὴν ποιμαντικὴν ὁμάδα προετοιμασίας γάμου. ΙΙΙ. Αἱ λειτουργίαι (ρόλοι) τῆς ποιμαντικῆς ὁμάδος προετοιμασίας γάμου. Κεφάλαιον πέμπτον: Ἡ ἐκκλησιαστικὴ προετοιμασία τοῦ γάμου. Ι. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ προετοιμασία τοῦ γάμου ὡς ἐκκλησιαστικὴ ἀνάπτυξις. ΙΙ. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ προετοιμασία τοῦ γάμου ὡς ἐκκλησιαστικὴ ἀνάπτυξις. ΙΙΙ. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ προετοιμασία τοῦ γάμου ὡς ἐκκλησιαστικὴ ἀνάπτυξις. ΙΙΙΙ. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ προετοιμασία τοῦ γάμου ὡς ἐκκλησιαστικὴ ἀνάπτυξις.

1. Hannah M. Stone and Abraham Stone, A Marriage Manual (a practical guidebook to sex and marriage) New York, 1953, p. 253.

λαιον πέμπτον: 'Η μεθοδολογία τῆς ποιμαντικῆς προετοιμασίας τοῦ γάμου. I. Αἱ ἐκδηλώσεις τῆς ποιμαντικῆς προετοιμασίας γάμου. Τὰ μέσα τῆς ποιμαντικῆς προετοιμασίας γάμου. 'Ακολουθεῖ ὁ 'Επίλογος (σ. 143-145), ἐνθα ὁ σ. συγκεφαλαιοῖ τὰ πορίσματα τῆς ὅλης ἐργασίας.

Εἰς τὰς ἐπομένους σελίδας (149-165) καταχωροῦνται τὰ χρησιμοποιηθέντα ἔργα, 'Ελληνικά καὶ ξενόγλωσσα, ταξινομημένα κατ' ἀλφαβητικὴν σειράν. 'Η ἐκτενής, ὅσον καὶ λεπτομερὴς αὕτη βιβλιογραφία ἀποτελεῖ καὶ ἐν πρόσθετον μέτρον κρίσεως τῆς καθόλου κοπιώδους καὶ ἐμπεριστατωμένης ἐργασίας τοῦ κ. Σταυροπούλου.

Τὸ βιβλίον κατακλείεται ὑπὸ τεσσάρων πινάκων: α') πατερικῶν χωρίων, β') κυρίων ὀνομάτων, γ') πραγμάτων καὶ ἐννοιῶν, δ') 'Οργανισμῶν ἀσχολουμένων μετὸν γάμον καὶ τὴν οἰκογένειαν, διὰ τῶν ὁποίων καθίσταται εὐχερὴς ἡ ἀναζήτησις καὶ ἀνεύρεσις τῶν διαφόρων θεμάτων.

'Ολως ἰδιαίτερας ἐξάρσεως δέον, ὅπως τύχη τὸ γεγονός τοῦ χαρακτηρισμοῦ τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου ὡς Μυστηρίου τῆς ἀγάπης, τὸ ὁποῖον «ὕποδεικνύει τὴν ὀνομασίαν προετοιμασίας ἀγάπης ὡς δηλωτικὴν τῆς οὐσίας τῆς ποιμαντικῆς προετοιμασίας τῶν μελλονύμφων» (σ. 143).

'Εξ ἄλλου, ἡ Ποιμαντικὴ 'Ομάς προετοιμασίας γάμου, ὡς ἐξετάζεται ἐν τῷ τετάρτῳ κεφαλαίῳ τῆς διατριβῆς, ἀποτελεῖ ἐν νέον στοιχεῖον. 'Ιδιαίτερος μάλιστα ἡ παρουσίασις τῆς ἐνεργείας τῆς 'Ομάδος ταύτης ὡς καρποῦ βαθμιαίας ἐξελίξεως καὶ μιμήσεως τῆς στάσεως τοῦ Θεοῦ ἐκφαίνει τὸ μεγαλεῖον τοῦ καθόλου χριστιανικοῦ ἔθους, τὴν βαθύτητα τῶν θεολογικῶν νοημάτων τοῦ ἔργου καὶ καταδεικνύει ὅτι ἡ 'Εκκλησία εἶναι «ὁ φυσικὸς φορεὺς τῆς ποιμαντικῆς προετοιμασίας τῶν μελλονύμφων», ἡ δὲ 'Ομάς τὸ «ἐξειδικευμένον ὄργανον αὐτῆς» (σ. 144).

Διὰ τῆς καταλλήλου χρησιμοποίησεως τῶν πορισμάτων ἐκ τῆς Ψυχολογίας καὶ τῆς συγχρόνου Παιδαγωγικῆς δύναται ἡ ὑπὲρ τῶν μελλονύμφων μέριμνα νὰ ἀποβῇ τελεσφόρος, ὁδηγοῦσα εἰς τὴν συγκρότησιν «τῆς μικρᾶς κατ' οἶκον 'Εκκλησίας» (σ. 144), ὁποία εἶναι ἡ οἰκογένεια. Διότι πράγματι αὕτη παραμένει ἡ ἀσφαλὴς καὶ σωτήριος κιβωτός, «εἰς χρόνους κοινωνικῆς ρευστότητος γίνεται περισσότερον ἢ ἄλλοτε τὸ τελικὸν καταφύγιον ἐκείνων, οἵτινες δύνανται νὰ εὗρουν μικρὰν αἴσθησιν ἀσφαλείας ὅπουδ' ἔποτε ἄλλοῦ», ὡς λέγει ὁ Ernst Groves². 'Η 'Εκκλησία ἐν τῇ ποιμαντικῇ αὐτῆς ἐνεργείᾳ ὑπὲρ τῶν μελλονύμφων καθίσταται μιμητὴς τοῦ Θεοῦ, «διότι σκοπὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ συγγένεια τοῦ φύλου, τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησε, νὰ γίνῃ ἐν μέσον χάριτος, ἐν ὁ-

γανον ἐπανενώσεως ἐκείνου, τὸ ὁποῖον εἶναι χωρισμένον καὶ ἀλλοτριωμένον»³.

'Εν κατακλείδι δέον, ὅπως σημειωθῇ ἡ σπουδαία συμβολὴ τοῦ ἔργου πρὸς διαμόρφωσιν πληρεστέρας καὶ ἐν ὀρθοδόξῳ χριστιανικῷ πνεύματι ἀντιλήψεως περὶ τῶν θεμάτων τοῦ γάμου εἰς ἐποχὴν μάλιστα, καθ' ἣν τὸ ὅλον ζήτημα καὶ τὸ μετ' αὐτοῦ συνδεόμενον πρόβλημα τῶν διαζυγίων ἀπασχολεῖ τοὺς τε εἰδικούς καὶ τὴν κοινὴν γνώμην. Τὸ ἔργον, ἐξαντληθὲν ἤδη, εὐχόμεθα, ὅπως ἴδωμεν καὶ εἰς δευτέραν ἐκδοσιν.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, δικαίως ὁ σ. δύναται νὰ ἀπολαύῃ τῆς εὐγνωμοσύνης τῶν ἀπανταχοῦ πιστῶν τῆς 'Εκκλησίας διὰ τὴν πρὸς αὐτοὺς προσφορὰν του, ὑφ' ἧμῶν δὲ διάπυρος ἐκφράζεται ἡ εὐχή, ὅπως συνεχίσῃ τὸ κοπιῶδες, ἀλλὰ πολλαχῶς ὠφέλιμον ἔργον συγγραφῆς καὶ ἐτέρων βιβλίων, πλουτίζων οὕτω καὶ τὴν ὀρθόδοξον βιβλιογραφίαν τῆς Ποιμαντικῆς Θεολογίας.

ΚΩΝ. Ν. ΓΚΑΜΟΥΡΑΣ

Κ. Κερένυι, 'Η Μυθολογία τῶν 'Ελλήνων, μετ. Δημ. Σταθοπούλου, ἐκδ. «Ἑστία», σελ. 660, 'Αθήναι, 1975.

'Εμφανὴς ἦτο ἡ ἔλλειψις συγχρόνου «Μυθολογίας» τῶν ἀρχαίων 'Ελλήνων, διότι αἱ μέχρι τοῦδε κυκλοφοροῦσαι «Μυθολογίαι» ἦσαν πεπαλαιωμέναι καὶ κατὰ συνέπειαν ἡγνόνουν τὰς τελευταίας ἀξιολόγους ἀρχαιολογικὰς καὶ φιλολογικὰς προόδους. Τὸ κενὸν τοῦτο ἐκάλυψε πλήρως ἡ πρόσφατος ἐκδοσις τοῦ κλασσικοῦ ἔργου τοῦ διαπρεποῦς Καθηγητοῦ Κερένυι (1897-1973), τοῦ κατ' ἐξοχὴν εἰδικοῦ ἐπὶ τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς ὀρθοκείας. Τὸ ἀξιόλογον τοῦτο ἔργον ἐκτὸς τῶν εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν μετεφράσθη προσφάτως, ὡς πληροφοροῦμαι, καὶ εἰς τὴν ἰαπωνικὴν!

Μεταφραστὴς ἐκ τῆς πρωτοτύπου Γερμανικῆς εἶναι ὁ ἐντεταλμένος 'Υφηγητὴς τῆς 'Ιστορίας τῶν Ὁρθοκείων τοῦ Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν Δημήτριος Σταθόπουλος. Τὸ ἐν τρίτον τῆς ἐν λόγῳ «Μυθολογίας», δηλ. τὸ πρῶτον Μέρος, εἶχεν ἐκδοθῇ ἀπὸ τὰς ἐκδόσεις «Γαλαξία» (1967). 'Η παρούσα ἐκδοσις εἶναι πλήρης. 'Η πληρότης τοῦ τεραστίου τούτου ἔργου, τὸ ὁποῖον ἀριθμεῖ 660 σελίδας, ἔγκειται εἰς τὴν ἐξ 97 ἀντιπροσωπευτικῶν ἀγγειογραφικῶν εἰκονογράφησιν του, εἰς τὰς ἐκ 3.000 ἐπὶ τῶν πηγῶν παραπομπὰς του καὶ εἰς τὰ εὐρετήριά του (κυρίων ὀνομάτων καὶ τοπωνυμίων). 'Εκεῖνο, ὅπερ πρέπει ἰδιαίτερος νὰ τονισθῇ εἶναι τὰ προλεγόμενα τοῦ μεταφραστοῦ, τὰ ὁποῖα διαφωτίζουν τὸν 'Ἕλληνα ἀναγνώστην ὡς πρὸς τὴν προσφορὰν τοῦ Κερένυι ἐπὶ τῆς ἐρεῦνης τῆς ἀρχαίας Ὁρθοκείας διὰ τὸν σύγχρονον κόσμον καὶ αἱ ἄκρως ἐνδιαφέρουσαι εἰσαγωγαὶ τοῦ συγγραφέως εἰς ἕκαστον τῶν δύο Μερῶν τῆς «Μυθολογίας», (σελ. 17-28 καὶ 263-280). 'Ενταῦθα διαφωτίζονται ὁ «μῦθος» καὶ τὸ νόημα τῆς «εὐσεβείας» τῶν ἀρχαίων 'Ελλήνων. Δύναται τις νὰ παρατηρήσῃ τὴν ὑπὸ τὸ πρῶτον τῆς συγχρόνου Ψυχολογίας θεώρησιν τῶν ἀρχαίων μύθων. ('Ο Κερένυι καὶ ὁ Γιούγκι εἶχαν στενότερα συνεργασθῇ καὶ ἀπὸ κοινοῦ συνέγραψαν τὸ ἔργον «Εἰσαγωγή εἰς τὴν οὐσίαν τῆς Μυθολογίας».

'Ο συγγραφεὺς, ἀκαδημαϊκὸς κ. 'Αγγελος Τερζάκης ἔγραψε («Τὸ Βῆμα» 18.6.75) καὶ τὰ ἐξῆς: «Μεταφραστὴς ἀξίος ὁ κ. Δημ. Σταθόπουλος. Τοῦ χρωστῶ προσωπικὰ χάρι-

3. Reuel L. Howe, A pastoral Theology of sex and marriage, ἐν Sex and Religion today, ἄρθρα συλλεγόμενα καὶ ἐκδοθέντα ὑπὸ Simon Doniger (Pastoral Psychology Series) New York 1953, σ. 113.

2. Hannah and Abraham Stone, ἐνθ' ἄνω., σ. 253.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Ο Μακαριώτατος Αρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ, συνοδευόμενος παρὰ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Ο. Δ. Δ. Ε. Π. κ. Ἀθαν. Ἀρβανίτη, ἐπεσκέφθη τὸν Ὑπουργὸν Ἑθνικῆς Ἀμύνης κ. Εὐάγγ. Ἀβέρωφ - Τσισίτσαν καὶ ἐπέδωκεν ἐπιταγὴν ἐκ δραχμῶν δύο ἑκατομμυρίων (2.000.000) διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων τῆς χώρας.

Ο κ. Ὑπουργὸς ἠὲ χαρίστησε τὸν Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον διὰ τὴν εὐγενῆ προσφορὰν τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν Πατρίδα καὶ συνεχάρη τὴν Διοίκησιν τοῦ Ο. Δ. Δ. Ε. Π. διὰ τὴν πατριωτικὴν τῆς πρωτοβουλίαν.

Κατάφωρος ἀδικία εἰς βάρος τοῦ Ἐφημεριακοῦ Κλήρου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Βάσει τῶν περὶ ἀποδοχῶν τοῦ Ἐφημεριακοῦ Κλήρου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κειμένων διατάξεων, οἱ βασικοὶ μισθοὶ τῶν Ἐφημερίων προσαυξάνονται δι' ἐκάστην πενταετίαν ὑπηρεσίας τῶν ἐκ 10% καὶ μέχρι πέντε πενταετιῶν συνολικῶς (281 Π.Τ.Σ. καὶ Α.Ν. 469/1968).

Παρὰ τὴν σαφεῖ καὶ χρυσταλλίνην διάταξιν τοῦ νόμου οἱ Ἐφημέριοι ἀπὸ τοῦ ἔτους 1968, ὅτε διεβαθμίσθησαν μισθολογικῶς κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Α.Ν. 469/1968, δὲν ἐλάμβανον τὰς προσαυξήσεις τῶν ἐπιδομάτων τῶν πενταετιῶν τῶν εἰς τὰ ἐκαστοτε δῶρα ἑορτῶν (Χριστουγέννων καὶ Πάσχα) καὶ ἐπιδόματα ἀδείας, ὡς τοῦτο συνέβαινε προκειμένου περὶ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων ὡς πρὸς τὴν λήψιν τῶν τριετιῶν τῶν.

Πρὸ τῆς τοιαύτης συνεχιζομένης ἀδικίας εἰς βάρος τοῦ Ἐφημεριακοῦ Κλήρου καὶ ἐξ ἀφορμῆς ὠρισμένων ἐγερθεῖσων ἀγωγῶν, τοῦ θέματος ἐπελήφθη ἡ Δικαιοσύνη, ἥτις διὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. 449/1974 καὶ 605/1975 ἀποφάσεων τοῦ Ἀρείου Πάγου ἀνεγνώρισε πανηγυρικῶς τὸ δικαίωμα τῶν Ἐφημερίων διὰ τὸν ὑπολογισμὸν τῶν πενταετιῶν τῶν εἰς τὰ δῶρα ἑορτῶν καὶ ἐπιδόματος ἀδείας, ὡς καὶ τὴν λήψιν ἀναδρομικῶν ἐκ μὴ καταβληθεῖσων ἀποδοχῶν τῶν μέχρι μιᾶς πενταετίας.

Κατόπιν τῆς ὡς ἄνω δικαιώσεώς τῶν οἱ Ἐφημέριοι ἤρχισαν νὰ διεκδικοῦν τὰ δικαιώματά τῶν καὶ πλείστοι ἔλαβον τὰς ἀναδρομικὰς ἀποδοχὰς τῶν δι' ἀμετακλήτων δικαστικῶν ἀποφάσεων ἐκδοθεισῶν ἀθρόως. Μετὰ ταῦτα τὸ Νομικὸν Συμβούλιον τοῦ Κράτους πρὸς περιστολὴν δικαστικῶν δαπανῶν καὶ σπατάλης χρόνου τῶν δικαστικῶν τοῦ ἀντιπροσώπου ἐκέλευσε τοὺς πληρεξουσίου δικηγόρους τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων νὰ ὑποβάλουν αἰτήσεις πρὸς διοικητικὴν ρύθμισιν τοῦ θέματος

πού, ἐξὸν ἀπὸ τῆς ἄλλης τοῦ ἀρετῆς, διετήρησε τοὺς ἀρχαίους τύπους τῶν ὀνομάτων, μετὰ τῆς αὐθεντικῆς τοῦς κλίσεις. Θὰ πρέπει νὰ τονισθῇ ἐνταῦθα ἡ προσφορὰ τοῦ μεταφραστοῦ, ὅχι μόνον διότι τὸ μέγα τοῦτο ἔργον θὰ ἀπῆλθεν ἀσφαλῶς ἱκανὸν κόπον καὶ χρόνον, ἀλλὰ καὶ διότι διὰ τῆς μεταφράσεως ταύτης ἐδόθη εἰς τὸν Ἕλληνα ἀναγνώστην γλωσσικῶς εὐληπτός καὶ κατὰ τὸν πληρέστερον δυνατόν τρόπον ἡ εἰκὼν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ὀρθογραφίας. Ὁ λόγος τοῦ Κερένυϊ, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ μυθολογία εἶναι ἡ πρώτη τῆς Εὐρώπης (σελ. 10), ἀφορᾷ κυρίως εἰς ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας.

ΔΗΜ. ΦΕΡΟΥΣΗΣ

καὶ ἀναγνώρισιν τοῦ δικαιώματος τῶν Ἐφημερίων, πρᾶγμα ὅπερ καὶ ἐγένετο.

Ὁμοίως ὁ Νομικὸς Σύμβουλος δι' ἐπείγοντος ἐγγράφου τῆς ἀρμοδίας Γεν. Δ/σεως τοῦ Ὑπουργείου Ἑθνικῆς Παιδείας πρὸς τὰς Ἱερὰς Μητροπόλεις ἡτήσατο καταστάσεις Ἐφημερίων, δικαιουμένων ἀναδρομικῶν ἀποδοχῶν πρὸς καταβολὴν εἰς τοὺς.

Καὶ ἐνῷ τοιαύτην πορείαν ἠκολούθει ἡ ὡς ἄνω ὑπόθεσις καὶ ὑπελείπετο μεγάλη εἰσέτι μερὶς Ἐφημερίων νὰ λάβῃ τὰ κεκτημένα δικαιώματά του καὶ δὴ καθ' ἣν στιγμὴν ἦσαν ἐτοιμα τὰ ἐντάλματα πληρωμῆς πρὸς ὑπογραφήν, ὅπως αἰφνιδίως καὶ παρὰ πᾶσαν ἔννοιαν δικαίου καὶ ἠθικῆς ὁ Ὑπουργὸς Οἰκονομικῶν ἐισηγήθη διάταξιν (ἄρθρον 9 τοῦ σχεδίου Νόμου περὶ αὐξήσεως τοῦ μισθοῦ τῶν Δικαστικῶν Λειτουργῶν, τῶν Δημοσίων Ὑπαλλήλων κ.τ.λ.), δι' ἧς ἀκηρύσσονται παραγεγραμμένα ἀπαιτήσεις τῶν Ἐφημερίων, αἰτίνες, εἰρησθῶ, ἀνεγνώρισθησαν δι' ἀμετακλήτων δικαστικῶν ἀποφάσεων.

Ἡ ὡς ἄνω ἐνέργεια τῆς Κυβερνήσεως ὅχι μόνον τυγχάνει παράνομος, ἀλλὰ καὶ ἠθικῶς καταδικαστέα διὰ τοὺς κάτωθι λόγους:

α. Ἡ προτεινομένη διάταξις ἀποτελεῖ εὐθείαν ἐπέμβασιν τῆς Νομοθετικῆς εἰς τὴν Δικαστικὴν ἐξουσίαν, ἥτις διὰ τῶν προδικληφθεῖσων ἀποφάσεων τοῦ Ἀρείου Πάγου ἀπεφάνητο περὶ τῶν κεκτημένων δικαιωμάτων τῶν Ἐφημερίων.

Πρὸς ἐπιβεβαίωσιν τῆς σκανδαλώδους ὡς ἄνω ἀναφερομένης ἐπεμβάσεως χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ πρόσφατος ὑπ' ἀριθ. 6818/29-12-1975 ἐγκύκλιος τοῦ ἀξιοτίμου κ. Εἰσαγγελέως τοῦ Ἀρείου Πάγου πρὸς ἅπαντας τοὺς Δικαστικοὺς λειτουργούς, ἐν παραγράφῳ 2 τῆς ὁποίας ὀρίζεται, «ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ κρατήσῃ πλέον ἡ ὑπὸ τὰ προηγούμενα Συντάγματα ὑποστηρικθεῖσα ἀποψὶς περὶ τοῦ ὅτι δηλαδὴ δύναται ὁ κοινὸς νομοθέτης νὰ καταργήσῃ κεκτημένα δικαιώματα ἢ συμφέροντα, περὶ τῶν ὁποίων ἔχουν ἐκδοθῇ δικαστικαὶ ἀποφάσεις».

β. Ἡ πρὸς ψήφισιν διάταξις τεθεῖσα εἰς ἄσχετον νομοσχέδιον τυγχάνει ἐμβόλιμος καὶ ὡς τοιαύτη ἀντισυνταγματικὴ, κατὰ ρητὴν παράβασιν τῆς παραγράφου 5 τοῦ ἀρθροῦ 74 τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος.

γ. Τὸ γεγονός ὅτι τῶν ἀναδρομικῶν ἀποδοχῶν ἔλαβον τινὲς μόνον τῶν Ἐφημερίων — ὅσοι εἶχον ἀμετακλήτους δικαστικὰς ἀποφάσεις — τιτρώσκει βαναύσως τὴν ἀρχὴν τῆς ἰσῆς μεταχειρίσεως τῶν πολιτῶν καὶ τῆς χρηστῆς διοικήσεως. Ἐξ ἄλλου, ἡ διὰ νόμου κατάργησις κεκτημένων δικαιωμάτων θὰ ἠδύνατο νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς πράξις αὐθαιρεσίας καὶ οὐχὶ ὡς τοιαύτη Κράτους Δικαίου καὶ εὐνομούμενης Πολιτείας.

δ. Τέλος, ἡ προτεινομένη πρὸς ψήφισιν διάταξις, καταρτισθεῖσα κατ' ἀθέτησιν ρητῶν καὶ ἐπισήμων ἐγγράφων διαβεβαιώσεων τοῦ Ὑπουργείου Ἑθνικῆς Παιδείας πρὸς τοὺς Ἐφημέριους, ὅτι θὰ καταβληθῶσιν αἱ ἀπαιτήσεις τῶν τὸ ταχύτερον δυνατόν, πλήττει εὐθέως τὰ συμφέροντα τοῦ μισθοσυντηρήτου Ἐφημεριακοῦ κλήρου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ ἀείποτε τὴν κιβωτὸν τῆς διαφυλάξεως τῶν πνευματικῶν ἀξιών τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἔθνους.

Πέραν τῶν ἀνωτέρω, ἡ διὰ Νόμου κατάργησις κεκτημένων δικαιωμάτων τῶν Ἐφημερίων, οἱ ὁποῖοι, ὡς ἐκ τῆς πνευματικῆς ἀποστολῆς τοῦ ἔργου τῶν δὲν ἐπιτρέπεται νὰ χρησιμοποιοῦν κοινὰς μεθόδους (ἀπεργίας, διαβήματα κ.τ.λ.) πρὸς κατοχύρωσιν καὶ ἐπέκτασιν τῶν δικαιωμάτων τῶν, ἀποτελεῖ μομφὴν διὰ τὴν Κυβέρνησιν, καθ' ἣν στιγμὴν αὕτη υἱοθετεῖ προβαλλόμενα αἰτήματα, ἐνίοτε δὲ ὑπερβολικά, ἄλλων κοινωνικῶν τάξεων καὶ ὁμάδων, μετερχομένων μέσα ἥμισυ συνάδοντα πρὸς δημοκρατικὰς διαδικασίας.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 16-1-1976

Μετὰ τιμῆς

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΠΟΤΗΣ

Δικηγόρος, Πανεπιστημίου 61

Ἱερὰ Μητρόπολις Νεαπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως

1. Πρωτοβουλία τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Νεαπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως κ. Διογυσίου ὁργανώθη τὴν 3ην τοῦ μηνὸς Ἰανουαρίου 1976 εἰδικὴ ἑορτὴ κοπῆς Βασιλόπιττας καὶ διανομῆς δώρων πρὸς ὅλους τοὺς ὑπαλλήλους καθαριότητος τῶν Δήμων καὶ Κοινοτήτων τῆς Μητροπολιτικῆς Περιφερείας. Ἡ τελετὴ ὑπῆρξε συγκινητικωτάτη. Ὑπὲρ τοὺς διακοσίους καθαριστὰς καὶ πλῆθος κόσμου ἔζησε μίαν σπανίαν εἰς θέρμην καὶ οἰκογενειακὴν θαλπωρὴν ἀτμόσφαιραν. Ἐψάλησαν θρησκευτικοὶ ὕμνοι καὶ ἐόρτια ᾠσματα. Ἀκολουθῶς ὠμίλησεν ὁ Σεβασμιώτατος κατὰ τρόπον συγκινητικόν, τονίσας τὸ ἰδιαίτερον σημεῖον ἐπαφῆς τῶν ὑπαλλήλων αὐτῶν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν καθαριότητα, καὶ ἔδωκεν εἰς ἕκαστον τὸ δῶρον αὐτοῦ. Εἰς τὴν τελετὴν παρέστησαν οἱ Δήμαρχοι καὶ Κοινοτάρχαι τῆς περιοχῆς.

2. Εἰς τὸ πλαίσιον τῶν τακτικῶν ἐπαφῶν τοῦ Σεβασμιωτάτου μετὰ τῶν Κατηχητῶν καὶ Κατηχητριῶν ὁργανώθη ὑπὸ τῆς Ἱ. Μητροπόλεως τελετὴ κοπῆς Βασιλόπιττας καὶ ἀνταλλαγῆς ἀπόψεων ἐπὶ τοῦ Κατηχητικοῦ ἔργου, εἰς τὸ Ἑνοριακὸν Κέντρον τοῦ Ἱ. Ν. Ζωοδόχου Πηγῆς Ἐπταλόφου τῆς Ἱ. Μητροπόλεως. Ἡ τελετὴ ὑπῆρξε συγκινητικὴ. Ἐντὸς φιλικῆς καὶ πλήρους χαρᾶς ἀτμόσφαιρας ὁ Σεβασμ. ἠὺχαρίστησεν ἀπὸ μέρους τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας ἀπαντὰς διὰ τὸ προσφερόμενον ἔργον εὐχρηθεὶς ὑγείαν καὶ πλοῦσιον πνευματικὸν ἀμνητὸν καὶ εὐλογίαν παρὰ Θεοῦ κατὰ τὸν νέον ἔτος.

3. Κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν Μεγάλων Ἑορτῶν τῆς πίστεως ἡμῶν ὁ Σεβασμιώτατος ἐπεσκέφθη τὸ Δημόσιον Ψυχιατρεῖον Σταυρουπόλεως, τὸ Κέντρον Νοσημάτων Θώρακος καὶ τὸν Οἶκον Εὐγηρίας «Ἅγιος Παντελεήμων». Ὁμίλησε καταλλήλως πρὸς τοὺς τροφίμους καὶ δένειμε δῶρα. Ὡσαύτως κατὰ τὰς ἑορτὰς τοῦ Ἁγίου Δωδεκαημέρου ἐπεσκέφθη ἀπάσας τὰς Ἑνορίας καὶ τὰ χωρία τῆς Μητροπόλεως, ὁμίλησας πρὸς τοὺς κατοίκους καταλλήλως.

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ**Ἱερὰ Μητρόπολις Γαλλίας**

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Γαλλίας κ. Μελέτιος ἀπὸ 1ης ἔως 5ης Νοεμβρίου ἐξεπροσώπευσε τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον μετὰ τῶν Μητροπολιτῶν Σουηδίας κ. Παύλου καὶ Τρανουπόλεως κ. Δαμασκηνοῦ, καθὼς καὶ τοῦ Θεοφ. Ἐπισκόπου Σασιμῶν κ. Ἱερεμίου, εἰς τὰς ἐν Βουκουρεστίῳ ἑορτὰς τῆς Ρουμανικῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῇ 90ετηρίδι τῆς ἀνακηρύξεως αὐτῆς εἰς Αὐτοκέφαλον καὶ τῇ 50ετηρίδι τῆς ἀναδείξεως αὐτῆς εἰς Πατριαρχικὴν ἄξιαν.

Τὴν 10ην Νοεμβρίου 1975 τὸ ἑσπέρως προσῆλθεν εἰς τὸν ἑορτασμὸν τῆς ἑκατονταετηρίδος τῶν ἐν Γαλλίᾳ Καθολικῶν Ἰνστιτούτων, πραγματοποιηθέντος εἰς τὸ μέγα ἀμφιθέατρον τῆς Οὐνέσκο ἐπὶ παρουσίᾳ ὁλοκλήρου τῆς Καθολικῆς Ἱεραρχίας τῆς Γαλλίας καὶ πολλῶν διακεκριμένων προσωπικοτήτων.

Τὴν Κυριακὴν, 16ην Νοεμβρίου, τὸ ἀπόγευμα προσῆλθεν εἰς τὸν Ἱ. Ναὸν τῆς Παναγίας τῶν Παρισίων, ὅπου ἐνώπιον χιλιάδων πιστῶν παρεδόθη εἰς αὐτόν, εἰς τὸν Καθολικὸν Ἀρχιεπίσκοπον τῶν Παρισίων Καρδινάλιον κ. Φρανσουά Μαρτύ καὶ τὸν Πρόεδρον τῶν ἐν Γαλλίᾳ Προτεσταντικῶν Ἐκκλησιῶν κ. Ἰωάννην Κουρβουαζιὲ ἐν ἀντίτυπον τῆς Οἰκουμενικῆς μεταφράσεως τῆς Βίβλου εἰς τὴν Γαλλικὴν, πραγματοποιηθείσης διὰ τῆς συνεργασίας ἐκλεκτῶν Θεολόγων Διαμαρτυρομένων, Καθολικῶν καὶ Ὁρθοδόξων.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ**Ἱερὰ Μητρόπολις Δημητριάδος**

Προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς τὴν πλήρωσιν τῆς κενῆς θέσεως τοῦ Ἱεροκλήρουκ τῆς Ἱερᾶς ἡμῶν Μητροπόλεως, παρακαλοῦμεν τοὺς βουλομένους, ἵνα καταλάβωσι τὴν θέσιν ταύτην καὶ ἔχοντας τὰ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς εἰκοσαήμερου ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης εἰς τὸ Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσιν εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἱερᾶς ἡμῶν Μητροπόλεως αἴτησιν μεθ' ἀπάντων τῶν δικαιολογητικῶν.

Ἐν Βόλῳ τῇ 3ῃ Φεβρουαρίου 1976

† Ὁ Δημητριάδος ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου

Ἐχοντας ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 33-36 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου πρὸς πλήρωσιν τῆς ὑπαρχούσης κενῆς θέσεως τακτικοῦ Ἐφημερίου ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ Ἀγίας Ζώνης ἐνορίας Ρουμελῆ Μυλοποτάμου, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους νὰ καταλάβωσιν τὴν ἐφημεριακὴν ταύτην θέσιν καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ σήμερον ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ὑπὸ τῆς ἀνω διατάξεως ἀπαιτούμενα δικαιολογητικὰ διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Ρεθύμνῃ τῇ 6ῃ Φεβρουαρίου 1976

† Ὁ Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου ΤΙΤΟΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ**Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ****ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ**

Πρωτοβάθμιον Συνοδικὸν Δικαστήριον

Κλητήριον θέσισμα [1]

Πρὸς τὸν ἱερέα

Γεώργιον Παπαδόπουλον, τῶς ἐφημέριον

τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν

(Ἀγνώστου διαμονῆς)

Καλοῦμέν σε, ὅπως ἐμφανισθῇ ἐνώπιον τοῦ Πρωτοβαθμίου Συνοδικοῦ Δικαστηρίου, ὁδὸς Ἱω. Γενναδίου 14 καὶ ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν συνεδριῶν Αὐτοῦ, τῇ 4ῃ Μαΐου τοῦ 1976, ἡμέρᾳ Τρίτῃ καὶ ὥρα 9 π.μ., ἵνα δικασθῇ ἐπὶ τῶν ἀποδιδόμενων σοι κατηγοριῶν.

Ἐν περιπτώσει μὴ ἐμφανισεῶς σου, θέλεις δικασθῇ ἐρήμην.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 17ῃ Φεβρουαρίου 1976

Ὁ Πρόεδρος

† Ὁ Τρίκκης καὶ Σταγῶν ΣΤΕΦΑΝΟΣ

Ὁ Γραμματεὺς

Πρωτ. Ε. Μαντζουνέας

Πρωτοβάθμιον Συνοδικόν Δικαστήριον

Κλητήριον θέσπισμα [1]

Πρὸς τὸν ἱερομόναχον

Παῖσιον Ὑψηλάντην, τέως ἐφημέριον τῆς

Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν

(Ἀγνώστου διαμονῆς)

Καλοῦμέν σε, ὅπως ἐμφανισθῇς ἐνώπιον τοῦ Πρωτοβαθμίου Συνοδικοῦ Δικαστηρίου, ὁδὸς Ἱω. Γεωναδίου 14 καὶ ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν Συνεδριῶν Αὐτοῦ, τῇ 4ῃ Μαΐου τοῦ 1976, ἡμέρᾳ Τρίτῃ καὶ ὥρᾳ 9 π.μ., ἵνα δικασθῇς ἐπὶ τῶν ἀποδιδόμενων σοι κατηγοριῶν.

Ἐν περιπτώσει μὴ ἐμφανίσεώς σου, θέλεις δικασθῇ ἐρήμην.

Ἐν Ἀθῆναις τῇ 17ῃ Φεβρουαρίου 1976

Ὁ Πρόεδρος

† Ὁ Τρίκκης καὶ Σταγῶν ΣΤΕΦΑΝΟΣ

Ὁ Γραμματεὺς

Πρωτ. Ε. Μαντζουνέας

Ἱερά Μητρόπολις Ἀττικῆς

Ἐπισκοπικὸν Δικαστήριον τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἀττικῆς.

Κλητήριον θέσπισμα [1]

Πρὸς

Τὸν Ἀρχιμ. Καλλίνικον Ζαχαρόπουλον

(Ἀγνώστου διαμονῆς)

Καλοῦμέν σε, ὅπως ἐμφανισθῇς ἐνώπιον ἡμῶν ἐν τῷ Γραφείῳ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἀττικῆς λεωφόρος Βασ. Κων/νου 32 Κηφισιά τῇ 13ῃ Μαρτίου 1976, ἡμέρᾳ Σαββάτῳ καὶ ὥρᾳ 11 π.μ., ἵνα δικασθῇς ἐπὶ ἀποδιδόμενων σοι κατηγοριῶν.

Ἐν περιπτώσει μὴ ἐμφανίσεώς σου θέλεις δικασθῇ ἐρήμην.

Ἐν Κηφισίᾳ τῇ 6ῃ Φεβρουαρίου 1976

Ὁ Πρόεδρος

Ὁ Γραμματεὺς

† Ὁ Ἀττικῆς ΔΩΡΟΘΕΟΣ Ἀρχιμ. Χρυσ. Καλαματιανός

Ἱερά Μητρόπολις Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας

Ἐπισκοπικὸν Δικαστήριον

Κλητήριον θέσπισμα [1]

Πρὸς

Τὸν Ἀριστείδην Λίγδαν, τέως Ἐφημέριον

Ἱεροῦ Ναοῦ «Κοίμησις Θεοτόκου» Αἰτωλικοῦ

(Ἀγνώστου διαμονῆς)

Καλοῦμέν σε, ὅπως ἐμφανισθῇς ἐνώπιον ἡμῶν ἐν τῷ Γραφείῳ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Αἰτωλίας καὶ ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν συνεδριάσεων τοῦ Ἐπισκοπικοῦ Δικαστηρίου τῇ 15ῃ Μαρτίου 1976, ἡμέρᾳ Δευτέρᾳ καὶ ὥρᾳ 9 π.μ., ἵνα δικασθῇς ἐπὶ ἀποδιδόμενων σοι κατηγοριῶν.

Ἐν περιπτώσει μὴ ἐμφανίσεώς σου θέλεις δικασθῇ ἐρήμην.

Ἐν Μεσολογγίῳ τῇ 2ῃ Φεβρουαρίου 1976

Ὁ Πρόεδρος

Ὁ Γραμματεὺς

† Ὁ Αἰτωλίας ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ Θεοδ. Βλαχόπουλος

« ΕΚΚΛΗΣΙΑ »

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐκδιδόμενον κατὰ δεκαπενθήμερον

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ὁ Θεσσαλονίκης ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ

† Ὁ Δράμας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΚΩΝ. Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

Α) Ἐσωτερικοῦ: Δραχμαὶ 300 ἑτησίως.

Β) Ἐξωτερικοῦ: Δολλάρια 12 ἑτησίως.

Τιμὴ ἐκάστου τεύχους μετὰ τοῦ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ»
δρχ. 15.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κωνστ. Γ. Μπόννη, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Τὸ Ἰδεῶδες Ἀγωγῆς καὶ Μορφώσεως τῶν Νέων.

Ἰωάν. Καρμίρη, Ἀκαδημαϊκοῦ, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Β' Συνδιάσκεψις τῆς Μικτῆς Ὁρθοδόξου - Παλαιοκαθολικῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ Διαλόγου μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν Ὁρθόδοξου καὶ Παλαιοκαθολικῆς.

Χρονικὸν τῶν ἐορταστικῶν ἐκδηλώσεων ἐπὶ τῇ μνήμῃ τοῦ Μ. Φωτίου.

Μητροπ. Δημητριάδος Χριστοδούλου, Ἡ περὶ Χριστολογίας διδασκαλία τοῦ ἁγίου Ἱ. Δαμασκηνοῦ.

Μητροπ. πρ. Παραμυθίας Τίτου, Ἡ μετὰ τῶν ἐτεροδόξων ἐπικοινωνία.

Ἀρχιμ. Ἀμβροσίου Γ. Λενῆ, Αἱ ἐνέργειαι τῆς Ἱερᾶς Συνόδου πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ Χιλιαστικοῦ Προβλήματος.

Ἀρχιμ. Τιμοθέου Σ. Τριβιζᾶ, Ἡ Ὁρθόδοξος Πνευματικὸς καὶ τὸ Ποιμαντικὸν Ἔργον τῆς Ἐκκλησίας.

Ἀρχιμ. Ἀμβροσίου Γ. Λενῆ, Τὸ χρυσοῦν ἱωβηλαῖον καὶ αἱ λοιπαὶ ἐορταὶ τοῦ Πατριαρχείου τῆς Ρουμανίας (1925-1975).

Ἰωάννου Δ. Δρούλια, Ἰδέαι καὶ ἐνέργειαι κοινωνικοχριστιανικαὶ τῶν τριῶν οἰκουμενικῶν Διδασκάλων.

Παρατηρήσεων στήλῃ.

Βιβλιοκρισίαι.

Ἐκκλησιαστικὰ Χρονικά.

Παράρτημα.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ Ἀθῆναι, Ἰασιῶν 1 — Τηλ. 710.734

Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Ἰωάννης Μιχαήλ. Ἀναστασάκη 3, Ζωγράφου. Τηλ. 787.978.